



Kvam herad

# Budsjett 2019

## Økonomiplan 2019-2022



# Innhold

Satsing, styring og samskaping.....	5
1 Kvam herad som samfunnsutviklar .....	10
1.1 Visjon .....	10
1.2 Mål og tiltak.....	10
1.3 FN sine berekraftmål .....	15
1.4 Tenesteavtale med politiet - førebyggjande arbeid.....	17
2 Kvam herad som arbeidsgjevar .....	20
2.1 Organisasjonskart for Kvam herad .....	20
2.1 Arbeidsgjevarpolitikk.....	20
2.1.1 Rekruttera og behalda arbeidskraft .....	22
2.1.1 Heiltidskultur .....	22
2.1.1 Innovasjon, gevinstrealisering og omstilling.....	23
2.1.2 Sjukefråvær .....	24
2.1.3 Helse, miljø og tryggleik .....	25
2.1.4 Arbeid for likestilling og tilgjenge, og mot diskriminering.....	26
3 Kvam herad som ressursforvaltar – Økonomiske hovudlinjer.....	27
3.1 Framlegg til statsbudsjett .....	28
3.2 Brutto driftsinntekter .....	29
3.3 Brutto driftsutgifter .....	31
3.4 Finansresultat .....	35
3.5 Netto driftsresultat.....	37
3.6 Fondsmidlar .....	38
3.7 Investeringar.....	39
3.8 Føresetnader og risikovurdering .....	39
4 Kvam herad som tenesteytar .....	43
4.1 Mål og tiltak.....	45
4.2 Økonomiske rammer for tenesteproduksjonen.....	46
4.3 Finans og fellespostar .....	47
4.3.1 Om tenestene.....	47
4.3.2 Mål og tiltak.....	47
4.3.3 Økonomiske rammer.....	47
4.4 Styring og kontrollverksemd.....	48
4.4.1 Om tenestene.....	48
4.4.2 Mål og tiltak.....	48
4.4.3 Økonomiske rammer.....	49
4.5 Administrasjon.....	50
4.5.1 Om tenestene.....	50
4.5.2 Mål og tiltak.....	50
4.5.3 Økonomiske rammer.....	52
4.6 Barnehage.....	53
4.6.1 Om tenesta .....	53
4.6.2 Mål og tiltak.....	54
4.6.3 Økonomiske rammer.....	57
4.7 Grunnskuleopplæring.....	58
4.7.1 Om tenesta .....	58
4.7.2 Mål og tiltak.....	59
4.7.3 Økonomiske rammer.....	61

4.8	Kommunehelse .....	62
4.8.1	Om tenestene.....	62
4.8.2	Mål og tiltak.....	64
4.8.3	Økonomiske rammer.....	69
4.9	Pleie og omsorg .....	70
4.9.1	Om tenestene.....	70
4.9.2	Mål og tiltak.....	73
4.9.3	Økonomiske rammer.....	78
4.10	Sosialteneste .....	79
4.10.1	Om tenestene.....	79
4.10.2	Mål og tiltak.....	80
4.10.3	Økonomiske rammer.....	81
4.11	Barnevern.....	82
4.11.1	Om tenestene.....	82
4.11.2	Mål og tiltak.....	83
4.11.3	Økonomiske rammer.....	85
4.12	Vatn, avlaup, avfall og renovasjon.....	86
4.12.1	Om tenestene.....	86
4.12.2	Mål og tiltak.....	87
4.12.3	Økonomiske rammer.....	89
4.13	Plan, byggesak, oppmåling, kulturminne, natur og nærmiljø .....	90
4.13.1	Om tenestene.....	90
4.13.2	Mål og tiltak.....	91
4.13.3	Økonomiske rammer.....	94
4.14	Kultur.....	95
4.14.1	Om tenestene.....	95
4.14.2	Mål og tiltak.....	96
4.14.3	Økonomiske rammer.....	100
4.15	Kyrkja.....	101
4.15.1	Om tenestene.....	101
4.15.2	Økonomiske rammer.....	101
4.16	Samferdsel .....	102
4.16.1	Om tenestene.....	102
4.16.2	Mål og tiltak.....	102
4.16.3	Økonomiske rammer.....	103
4.17	Bustad .....	104
4.17.1	Om tenestene.....	104
4.17.2	Mål og tiltak.....	104
4.17.3	Økonomiske rammer.....	105
4.18	Kommunal næringsforvaltning og konsesjonskraft.....	106
4.18.1	Om tenestene.....	106
4.18.2	Mål og tiltak.....	106
4.18.3	Økonomiske rammer.....	108
4.19	Brann og ulukkesvern .....	109
4.19.1	Om tenestene.....	109
4.19.2	Mål og tiltak.....	109
4.19.3	Økonomiske rammer.....	111
4.20	Tenester utanfor ordinært kommunalt ansvarsområde .....	112

4.20.1	Om tenestene.....	112
4.20.2	Økonomiske rammer.....	112
4.21	Sosiale utgifter .....	113
4.22	Avskrivningar.....	115
4.23	Driftsprosjekt .....	116
4.24	Fellestema: Kommunale bygg.....	117
4.24.1	Om temaet .....	117
4.24.2	Mål og tiltak.....	117
5	Kvam herad – Budsjett og økonomiplan.....	119
5.1	Hovudoversikt - drift.....	120
5.1.1	Budsjettskjema 1A.....	123
5.1.2	Budsjettskjema 1B.....	123
5.2	Hovudoversikt – investering.....	124
5.2.1	Budsjettskjema 2 A.....	126
5.2.2	Budsjettskjema 2B.....	127
6	Framlegg til budsjettvedtak .....	129
7	Vedleggoversikt.....	130

Biletet på framsida er henta frå pixabay.com, laga av geralt/Gerd Altmann



## Satsing, styring og samskaping

I den komande budsjettperioden står me framfor ei meir utfordrande og spennande tid i kommune-Noreg enn på mange år. Sjølv om Kvam herad ikkje er i ein samanslåingsprosess, er det mange slike prosessar som påverkar oss. Det er berre eit år igjen av Hordaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Hordaland og nabokommunane våre, Jondal, Fusa og Granvin. NAV Vestland er i drift frå nyttår, og politiet er allereie i gang med ny organisering etter politireforma. Dette er prosessar som krev mykje tid og ressursar, og me merkar at det er fokus på interne forhold i dei ulike organisasjonane, noko som går utover samarbeid og utviklingsarbeid. På den andre sida vert det gjort ein del utviklingsarbeid i prosjektorganisasjonane for samanslåingsprosessane. Arbeidet kan koma kommune-Noreg til gode seinare, då kommunane har ein lang og god tradisjon for å dela og stela gode idèar.

I 2019 skal det òg gjennomførast fylkes- og kommuneval. Nye politikarar skal verta kjende med nye kommunar og fylker, og administrasjonar skal verta kjende med både nye politikarar og nye offentlege organ. Dei komande åra bør me bruka tid på nettverks- og relasjonsbygging og arbeida for å få på plass gode samarbeidsforum.

Reformane opnar for nye samarbeid, som i nytt lensmannsdistrikt. Som ein del av politireforma, vert det laga årlege tenesteavtalar mellom politiet og kommunen om førebyggjande arbeid. I avtalen er det plukka ut nokre område som skal ha særskilt fokus. Områda er prioritert etter ei spørjeundersøking blant heradsstyrepolitikarane og rådmannen si leiargruppa. I avtalen ligg det òg eit ynskje frå politiet om at kommunen skal oppretta ei stilling som SLT-koordinator. Koordinatoren skal samordna lokale, førebyggjande tiltak mot rus og ruskriminalitet frå kommunen si sida. Kommunen får tilskot i ein 3-årsperiode, med ei nedtrapping. Rådmannen er positiv til ein slik koordinator, men vil vurdere stillingsstorleik og interne ressursar før ei sak vert lagt fram til politisk handsaming.

Kommunar og regionar kan vera konkurrentar, men har mykje å vinna på å samarbeida. Å byggja merkevarer og ein attraktiv region er viktige grep i utvikling av opplevingsøkonomien, som er eit satsingområde med stort potensiale for Kvam, Voss og resten av Hardanger. Rådmannen håpar difor at me lukkast med eit nytt regionsråd for Voss og Hardanger. Satsinga på turisme ser så langt ut til å lukkast i følgje statistikk frå Visit Hardangerfjord/SSB, både når det gjeld auke i overnattingsdøgn og auke i prisen for dei. Kina er den største nasjonen på hotell, og ein marknad med enormt potensiale. Andre nye og veksande marknader er Sør-aust Asia, Aust-Europa, India, Brasil, Tyrkia og Midtausten. Her veks middel- og overklassen, og dei vil reisa rundt i verda, som oss andre. Per i dag står turisme for ni prosent av den globale økonomien, og ein av elleve arbeidsplassar i verda.

Potensialet for Voss og Hardanger er stort, men ikkje utan utfordringar. Transport aukar klimagassutsleppa, reise og opphald kan gje relativt stort forbruk, og nokre attraksjonar byrjar å få store belastningar i sesongen april - oktober. Ei satsing på å auka veksten i perioden oktober – april med bl.a. kampanjen «Go viking», er eit godt grep.

Å vera i forkant, tilretteleggja og planleggja for opplevingsøkonomien, er viktig for å kunne styra veksten på ein god måte, særleg med omsyn til berekraft. Me som kommune må sjå vår rolle i verda, og medverka til at me tek vårt ansvar for å nå FN sine berekraftmål. Måla er verda sin felles arbeidsplan for å utrydda fattigdom, nedkjempa ulikskap og stoppa klimaendringane

innan 2030. I budsjettet er difor nokre av delmåla som er mest aktuelle for oss, innarbeidd i dokumentet, med framlegg til lokale tiltak.

Nokre av måla utfordrar oss meir enn andre, som ansvarleg forbruk og produksjon, og å stoppa klimaendringane. Nokre klimatiltak er i utgangspunktet enkle, som å redusera matsvinn og spara straum. Men alle er samansette, og heile kretsløpet må vurderast for å sikra at me gjer dei rette grepa. Mykje av matsvinnet i kommunen kjem som ein konsekvens av internkontrollrutiner for trygg mat i institusjonar, og må vurderast opp mot hygiene og sjukdomsspreiing. Me har satsa på elektrifisering av bilparken vår, men me kjenner endå ikkje til den totale miljørekneskapan til elektriske bilar. Rådmannen ser derfor fram til at me i 2019 skal setja i gang med revisjon av kommunedelplan for energi og klima, og vurderer nærare fleire og virksame tiltak som me kan nytta i vår kommune.

Potensialet for Kvam ligg ikkje berre i den internasjonale turismen, men og i den lokale. I slutten av 2019 skal Hardangerbadet stå klart. Det vil gje ein stor auke i hotellkapasiteten i kommunen, og ei ny attraktivitet. Nokre av dei me håpar å lokka til badet, er hyttefolket på Kvamskogen. Og 2019 vert eit svært viktig år for denne delen av Kvam. I løpet av året skal valet for framtidig tunelløysing gjerast, ny løysing for gang- og sykkelveg må koma på plass, og arbeidet med ny kommunedelplan skal starta opp. Rådmannen gler seg over nytt initiativ og driv i Kvamskogen Vel, og alle andre utviklingsplanar for området.

Det vert eit spennande år for resten av Kvam òg, då me i løpet av 2019 endeleg skal få ny arealplan på plass. Å få eit oppdatert og tilpassa styringsverktøy for arealdisponeringa som byggjer oppunder samfunnsdelen, visjonen og måla for kommunen, er viktig. Me har mange gode kvalitetar me skal ivareta i kommunen vår, men det må og vera rom til å utvikla nye. Innimellom får rådmannen inntrykk av at det vert sett likheitsteikn mellom å ivareta noko og å prøva å oppretthalda status que. Det er ikkje mogleg. Verda rundt oss endrar seg, og me endrar oss. Kvam er ikkje ei perla fordi landskapet står urørt, men fordi me brukar det og utviklar det. Det bur folk her som arbeider og virkar, og ivaretek igjennom bruk. Mister me grunnlaget for arbeidsplassar og utvikling, går me mot forfall.

Det er ikkje så mykje nytt for Kvam herad i statsbudsjettet, men ei vidareføring av dei retningane og satsingane som er gjort tidlegare. Budsjettet reduserer kommunane sine potensielle inntekter frå eigedomsskatt, og vidarefører tidlegare satsing innan demensomsorg, helsestasjon, psykisk helse, barnehage og skule. Utfordringa er at på måten dei vert omtala, kan det framstå om at det er nye midlar som vert tilført dei ulike områda, noko som skapar ein forventning om ein ytterlegare auke av tenesteområda i kommunane. Men i fleire av områda er det berre ei vidareføring av ei tidlegare satsing, eller ei indeksregulering av dei. Og mange av satsingane er ikkje fullfinansiert, men inneber ein kommunal eigenandel. Kommunen sin eigenandel for ressurskrevjande brukarar aukar igjen i framlegg til statsbudsjett. Og med auke i omfang og rettar, så legg det ytterlegre press på kommuneøkonomien. Opp gjennom tidene har kommunane ofte kjempa mot øyremerka tilskot, då desse gjev mindre rom for lokal styring og prioriteringar. I staden for øyremerka tilskot, ser me no at staten styrer gjennom innføring av normtal, krav til kommunale stillingar som ergoterapeutar og psykologar og lovfesta rettar vert brukt som middel. Midlane til bemanningsnorm i barnehage og skule vert gjeve gjennom rammetilskot, men kommunen sitt eige handlingsrom er redusert. I barnehage bestemmer staten mellom anna opptaksreglar, areal, bemanningsnorm, pedagognorm, prisar og nivå på tilskot til private barnehagar. Men det me kan påverka, er kor profesjonelle, innovative og gode lagspelarar våre medarbeidarar er, og dette er trass alt det som har mest å seia for born og foreldre og kvaliteten på tenestene me leverer.

Kommune-Norge held på å rusta seg til å handtera den varsla eldrebølgja. Bølgja vert ofte omtala som eit problem, men årsaka er eigentleg positiv då den såkalla bølgja skuldast at folk fleste ikkje dør som born eller unge, men lever lenge. Utfordring er at det vert relativ færre i arbeidslivet i høve folketalet. Verktøya for å redusera utfordringa med bølgja, er førebyggjande tiltak, digitalisering, rehabilitering, bustader med livsløpsstandard og velferdsteknologi. Bølgja er varsla å inntreffa om lag 10 år frå no, men dei siste åra har kommunen hatt utfordringar med at rammene til pleie- og omsorgstenestene ikkje har strekt til. Tenestene har hatt eit innsparingskrav på 6 mnok som del av ein større innsparingsplan på totalt 40 mnok for heile kommunen. Kravet har ikkje kunne innfriast, og i tillegg har det vore eit stort meirforbruk. I 1. og 2. tertial i 2018 vart rammene auka med 11 mnok. Det er sett i gang eit analysearbeid i regi av Agenda Kaupang for å kartleggja tenesta og ressursbruken, men rapporten var ikkje klar til budsjettarbeidet. Innsparingskravet på 6 mnok ligg framleis innbaka i budsjettet, men rammene elles er justert opp for å ta høgde for overforbruket dei siste åra. Det same er innsparingskravet i sosialhjelp på 1 mnok. Tilskotsramma er difor auka, og me har i staden redusert i lønsutgiftene i tenesta for vakante stillingar. Rådmannen forventar at analysearbeidet i pleie og omsorg vil gje innsparingar, og at NAV vil prøva andre tiltak for å ta ned rammene, men at det vil ta noko lenger tid å finna gode og varige løysingar.

Overskotet dei siste åra har gjeve oss ein buffer. Men nye løysingar må finnast, for saman med rammeauke og andre endringar i budsjettet, er det budsjetterte overskotet frå 2. tertial i 2018 på 28,6 mnok, redusert til eit lite underskot på 0,1 mnok i 2019. Og innan økonomiplanperioden er slutt, vil underskotet auka til 13,8 mnok, medan målet er å ha eit overskot som kan finansiera komande investeringar.

Tilskot frå Havbruksfondet ligg ikkje inne i budsjettet for 2019 eller i økonomiplanperioden, då storleiken på dette er svært usikker. Det gjev ein inntektsreduksjon i forhold til 2018 på 15,6 mnok. Det ligg ikkje så mange større endringar i perioden med unntak av at driftsprosjekt som går ut og pensjonsutgifter som aukar. Auken i pensjonsutgiftene er ein av dei store utfordringane til kommune-Noreg, i tillegg til eldrebølgja. Kraftinntektene har vore høgare dei to siste åra, men kan sjølvstøtt falla igjen. Det er òg eit press frå staten på overføring av «kraftgodene» frå kommunane til staten. Kommunen har ei høg gjeld, og har endå nye investeringar som må lånefinansierast. Dette aukar presset på drifta, som må gå i balanse over tid, og dekkja auka utgifter til rente og avdrag.

Sjølv om me i følgje estimata i økonomiplanen vil driva om lag i balanse dei to komande to åra, bør me i løpet av 2019 laga ein innsparingsplan for minst 10-15 mnok. Det høyrer ikkje så mykje ut med tanke på at me har driftsutgifter på ca. 850 mnok, og innsparinga utgjer om lag 1-2 %, men det vil nok verta krevjande. Likevel, dess lenger me ventar, dess høgare vert kravet til innsparingane, og dess vanskelegare vert det. Me har allereie teke mykje på struktur. Geografien vår gjer at me har eit tilbod i ytterkantane av kommunen, og me har gjort ein del investeringar som me ikkje vil få igjen for ved ei nedlegging. Målet for ytterkantane bør heller vera å leggja til rette for å oppretthalda og styrka busetnaden i desse, slik at me får utnytta dei investeringane me har gjort og dei faste utgiftene me har, best mogleg. Me må likevel vurdere omfang av tenestetilbodet i ytterkantane, som i sentrum av kommunen.

I samband med organisering av nytt heradstyre vil rådmannen og be politikarane vurdere om tida er moden for å leggja ned Næring, plan og byggutvalet (NPB). Etter at formannskapet har

fått tilbake rolla som planmynde, er det færre plansaker i NPB, og i dei fleste møta er det relativt få saker. Ny arealplan bør og medføra at det vert færre dispensasjonssaker, og at fleire saker kan handterast innanfor rådmannen sine fullmakter etter delegeringsreglementet. På den andre sida må heradsstyret vurdere om det skal innførast fleire dagmøter som eit rekrutteringstiltak for å gjera det lettare for småbørnsforeldre å delta i politikken, eller om det er andre tiltak som har større effekt. Det er ikkje lagt inn noko innsparing i budsjettforslaget, då ei ev. nedlegging ikkje vil få effekt før i siste møtebolc i 2019.

Elles har rådmannen forventningar til innsparingar frå digitalisering av tenestetilbodet og arbeidsprosessar. Det krev fokus og trening på gevinstrealisering. Digitalisering medfører som regel utgifter til lisensar/programvare, og dersom me ikkje har eit medvite forhold til korleis me skal henta inn gevinstane frå digitaliseringa, kan det enda med ein netto auke i dei økonomiske rammene i staden for. Å vera effektjegar er difor ei av dei viktige oppgåvene til leiarar i kommunen, og er med i leiarplattforma. Det er og innovasjon. For å lukkast med å kunne løysa noverande og framtidige utfordringar, må me finna nye måtar. Å trena opp vår evna til innovasjon, er difor ei prioritert oppgåva til neste år, og rådmannen har meldt leiargruppa på KS agenda sitt pilotprogram «Innovasjonsgalopp – leiing av innovasjons- og digitaliseringsarbeid i kommunen», som er godkjent for tildeling av OU-midlar.

For å få til nye måtar å løysa utfordringane våre på, vert samskaping viktig. Med samskaping set me saman kunnskap, ressursar og kompetanse frå innbyggjarar, sosiale entreprenørar, foreiningar og verksemder, og utviklar felles løysingsar saman med dei involverte partane, i staden for til dei. Internt i organisasjonen har det òg kome fram ynskje og behov om meir samskaping. Me har allereie starta med ein del meir intern samskaping på tvers av avdelingar og einingar, noko til dømes Kvam familie- og læringscenter er eit godt eksempel på. Rådmannen ser fram til å samla medarbeidarane i desse tenestene i nybygget, saman med avdeling for rus og psykisk helse, og NAV på sikt.

Sterke statlege føringar utfordrar det lokale sjølvstyret og høvet til å prioritera. Rådmannen prøver likevel å verna om det førebyggjande arbeid og tidleg innsats. Det som uroar rådmannen mest, og som er vanskelegast å laga rom til, er vedlikehald av bygg og vegar. Mykje er gjort på investeringssida, men dersom me ikkje får betra drift og vedlikehald, vil verdien av investeringane fort tapa seg. Her treng me innovative løysingar, og det er blant anna sett i gang lean-prosessar for å sjå på kva som er gunstigast organisering av mindre reperasjonar og vedlikehaldstiltak i skular og barnehagar.

Sjølv om rådmannen ser det er behov for å setja i gang med nye innsparingar, er det likevel lagt inn ei satsing på to koordinatorstillingar i budsjettframlegget. Ei av dei gjeld ei utlysing av 100 % stilling som lean-koordinator. Arbeidet med kontinuerleg forbetring som organisasjonskultur og å ta i bruk ulike lean-verktøy for å oppnå det, er godt i gang. Rådmannen ser likevel at det er behov for ein ressurs som kan koordinera og leia dette arbeidet på heiltid i lean-koordinator-teamet, og saman med leiarar og lean-rådgevarar. Dette gjeld særleg sidan me truleg har mest å henta på å køyra lean-prosessar på tvers av avdelingar og einingar, og det er vanskeleg å få til utan ein uavhengig koordinator. Den andre stillinga er fordelt på rolla som personvernombod for Kvam, Eidfjord og Ulvik (fordelt på 30+10+10), og 50 % som opplæringskoordinator. Kommunen har stort behov for å auka sin og brukarane sin kompetanse. I tillegg til opplæringskoordinator, har me difor søkt Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) om midlar til Digihjelp til eit fast



veiledningstilbod innan digital kompetanse til innbyggjarane. Håpet er at me skal få midlar til 20 % stilling i Grannehjelpa til å koordinera tilbod og etterspurnad på dette feltet. Dette vert ikkje innarbeidd i budsjettet før me ev. får tildelt midlar.

I budsjettframlegget er driftstilskotet til Grannehjelpa foreslått auka med 0,2 mnok til 1,24 mnok, dvs. ein auke på nesten 20 %. Auken er foreslått som ei annerkjenning av det arbeidet som vert utført i dag, samt at rådmannen ser at me må satsa ytterlegare på samskaping for å kunne lukkast med å levera gode velferdstenester framover. Auken er likevel om lag halvparten av det Grannehjelpa har søkt om. Kommunen må òg prioritera andre tiltak, og me må finna andre løysingar for å auka aktiviteten utanom med kommunale kroner, som Digihjelp. Eit liknande resonnement er brukt for søknaden frå Kyrkjeleg fellesråd som ber om midlar til diakonstilling og auka vedlikehald i kyrkjene, noko som inneber ein auke på 4,9 % eller kr 264.000. Her har rådmannen lagt inn 2,8 %, eller kr 150.000, tilsvarande deflatoren i statsbudsjettet.

Samskaping, samarbeid og mykje frivilleg arbeid er me heldige å ha i Kvam allereie, men me må òg vidareutvikla oss på området. I løpet av året skal me starta på arbeidet med ny frivillegplan, eit viktig arbeid. I det heile er det ei lang lista med planar og tiltak som er tenkt gjennomført til neste år, som rådmannen trur vil ta oss vidare i retninga av å skapa ei oppsiktsvekkjande framtid. Tusen takk til leiarar og medarbeidarar som har lagt ned mykje innsats i budsjettarbeidet. Når me i tillegg har engasjerte politikarar, innbyggjarar, gode samarbeidspartar og mange spanande prosessar på gang, ser rådmannen fram til eit nytt og spennande budsjettår. God lesing, og lykke til med det vidare budsjettarbeidet.

Anita Hesthamar  
- rådmann -



Tema/utfordring	Mål – «Slik vil me ha det»	Tiltak – «Slik gjer me det»
<p><b>Stadutvikling</b></p> <p><i>Sentra våre skal byggja på ei berekraftig utvikling, styrkjast med eit større mangfald av private og offentlege tenestetilbod, ei god blanding mellom bustad, forretning og kontor, god tilrettelegging for alle med varierte møteplassar som innbyr til trivsel, samarbeid opplevingar og fysisk aktivitet.</i></p>	<p>Sentra våre skal framstå som estetisk vakre slik at det vert attraktivt å bu, vitje og etablere seg der.</p>	<p>Kvam herad skal aktivt bidra med vidare planlegging, sikring og opparbeiding av fellesareal i sentrumsområda.</p>
	<p>Sentra våre skal framstå som trafiksikre og trygge for mjuke trafikkantar</p>	<p>Kvam herad skal fortsetja arbeidet med å planleggja, tilretteleggja og opparbeida gode gang- og sykkelvegssystem i, rundt og gjennom sentra.</p>
	<p>Sentra våre skal vidareutviklast med eit stort engasjement</p>	<p>Kvam herad skal leggja til rette for brei medverknad, med idédugnader og folkemøte, der spesielt barn og unge skal vera invitert.</p>
	<p>Me vil at fellesareala og infrastrukturen i tettstadane skal framstå som attraktive, tiltrekkjande og tilgjengelege</p>	<p>Kvam herad skal ha ansvaret for at den felles infrastrukturen vert bygd ut.</p>
	<p>Me vil at sentrumsområda skal vera mangfaldige og ha ei blanding av service, kontor og bustad</p>	<p>Kvam herad skal i si planlegging sørgja for at sentrumsområda får ein god variasjon i mellom service, kontor og bustad.</p>
	<p>Me vil ha trygge og gode tettstadar og lokalsamfunn</p>	<p>Kvam herad skal med godt og tverrfagleg ROS-arbeid driva med førebyggjande arbeid for å hindra ulukker og skadar.</p>
	<p>Me vil ha aktive handelsentra</p>	<p>Det skal leggjast til rette for at det skal vera attraktivt å etablere seg med forretningar i sentrum.</p>
	<p>Me vil at den framtidige gjennomgangstrafikken skal gå utanom Norheimsund</p>	<p>Me planlegg trafikken i tunnel.</p>

Tema/utfordring	Mål – «Slik vil me ha det»	Tiltak – «Slik gjer me det»
<p><b>Bustad</b></p> <p>Kvam herad skal ha eit variert bustadtilbod tilgjengeleg for alle grupper som ynskjer å busetja seg i kommunen og som ynskjer å verta buande, samt at folk vert buande lengst mogleg i sin eigen heim.</p>	<p>Me vil ha eit meir variert og godt tilgjengeleg bustadtilbod i heile kommunen.</p>	<p>Kvam herad skal til ei kvar tid sjå til at det er godkjente areal- og reguleringsplanar i heile kommunen.</p>
	<p>Me vil ha tett utnytting i sentra og spreidd i grendene.</p>	<p>Kvam herad skal i si planlegging følgje opp arealstrategiane for senterstruktur og utnytting av LNF-område.</p>
	<p>Me vil at det skal vera tilrettelagt rimelege bustadformer for førstegongsetablerarar og andre som treng hjelp og rettleiing.</p>	<p>Kvam herad skal bidra med god rettleiing, god utnytting av verkemidlar og god planlegging.</p>
	<p>Me vil at Kvam herad skal vera ein aktiv pådrivar for bustadbygginga i Kvam.</p>	<p>Kvam herad skal oppretta eit eige bustadkontor, som skal ha ansvaret for utbygging og rettleiing.</p>
	<p>Me vil at våre bustadområde skal ha attraktive uteområde, med høg kvalitet og tilgang på nærrekrasjonsområde.</p>	<p>Kvam herad skal sikra tilgang på gode nærmiljøområde, som er universelt utforma og tilrettelagt for alle som ynskjer å nytta dei.</p>
	<p>Me vil ha attraktive tomter langs med sjøen i frå Vikøy til Laupsa.</p>	<p>Kvam herad skal kartleggja den funksjonelle strandsona, der fortetting skal skje i noverande bebygde område og område som er egna til rekreasjon og friluftsliv skal sikrast mot utbygging.</p>
	<p>Me vil ha ein funksjonell og god infrastruktur inn til våre nye bustadfelt.</p>	<p>Kvam herad skal bidra som tilretteleggjar og pådrivar for å få på plass infrastruktur.</p>

Tema/utfordring	Mål – «Slik vil me ha det»	Tiltak – «Slik gjer me det»
<b>Infrastruktur og kommunikasjon</b>  Kvam skal ha ein trafikksikker og effektiv infrastruktur – eksternt i mot Bergen for å utvide kommunen sin bu- og arbeidsregion, og internt i heile kommunen for å sikre ei betre samhandling mellom grendene.	Me vil ha ein trygg og god veg til ein større og bu- og arbeidsmarknadsregion i og rundt Bergen.	Kvam herad skal i samsvar med sin eigen arealstrategi arbeide med å få på plass Hardangertunnelen.
	Me vil at internkommunikasjonen skal vera god i heile kommunen i frå Gravdal til Kjepso, slik at samhandlinga vert styrka.	Kvam herad skal sørgja for at godkjente reguleringsplaner for infrastrukturen vert realiserte og me skal samhandla med regionale styremakter for å få plass Fv 7, Fv 48 og Fv 49 igjennom kommunen.
	Me vil at området mellom Norheimsund og Øystese, samt tilkomsten til Sjusete skal verta betre tilgjengeleg.	Kvam herad skal i samsvar med arealstrategien for Tolomarka få på plass ny veg i kommuneplanen sin arealdel.
	Me vil at kollektivtilbodet skal verta betre internt i kommunen og til bergensregionen.	Kvam herad skal samarbeide med fylkeskommunen for å få til eit betre kollektivtilbod i Kvam og mellom Kvam og bergensregionen.

Tema/utfordring	Mål – «Slik vil me ha det»	Tiltak – «Slik gjer me det»
<b>Verdiskaping gjennom samarbeid</b>  I Kvam vil me ha ein kultur for å dyrka fram entreprenørane, kunnskapen, møteplassane, det frivillige arbeidet, kulturtilboda og lokaldemokratiet	<b>Entreprenørskap</b> I Kvam vil me ha ein kultur for å dyrka fram entreprenørane som kan få fram nye idéar, nye produkt, nye verksemder og verdiskaping til beste for samfunnet.	I Kvam skal me etablera nye og ta vare på gamle møteplassar for samarbeid og nytenking.
	<b>Møteplassar</b> I Kvam vil me ha eit mangfald av arenaer innanfor kultur, idrett og det frivillige lagslivet.	I Kvam skal me støtta opp om og leggja til rette for at det frivillige lagslivet kan styrkjast og vidareutviklast til beste for alle innbyggjarane.
	<b>Frivilligheit og kommunen</b> I Kvam vil me dyrka fellesskapet mellom kommunen og det frivillige for å leggja til rette for folk sin trivsel og helse.	I Kvam skal me leggja tilhøva til rette slik at frivillig sektor får gode levekår og utviklar seg på eigne premissar.
	<b>Breidde og mangfald i kulturlivet</b> I Kvam vil me ha breidde og mangfald i kulturtilbodet.	I Kvam skal me støtte opp om lag organisasjonar, og frivillige og inkluderande tilbod som møter alle sine behov.

	<b>Lokaldemokratiet</b> I Kvam vil me ha ei aktiv og deltakande befolkning.	I Kvam skal me leggja til rette for at dei folkevalde har reell innflytelse på samfunnsutviklinga.
	<b>Vidaregåande skular</b> I Kvam vil me ha eit godt skuletilbod for ungdommar opp til 19 år.	I Kvam skal me i lag med Hordaland fylkeskommune leggja til rette for ein sentrumsnær og framtidsretta skule i Norheimsund.
	<b>Kunnskap- og kompetansedeling i næringslivet</b> I Kvam vil me satsa på kunnskap og kompetanse i næringslivet.	Kvam herad skal i samarbeid med næringslivet arbeida for koplingar i mellom Kvam herad, lokale verksemder og forskingsmiljø.
	<b>Opplevingsøkonomien</b> I Kvam vil me få på plass heilårs aktivitetstilbod som tek utgangspunkt i fjord, fjell og vatn.	I Kvam skal me profesjonalisera oss som opplevingskommune.

<b>Tema/utfordring</b>	<b>Mål – «Slik vil me ha det»</b>	<b>Tiltak – «Slik gjer me det»</b>
<b>Livskvalitet</b>  I Kvam skal me arbeida for at dei som bur i kommunen skal oppleva høg livskvalitet og at samfunnet vårt vert opplevd på same vis.	<b>Frivillig sektor</b> I Kvam vil me ha frivilligheit og dugnadsinnsats som eit viktig fundament i lokalsamfunnet.	I Kvam skal me støtta opp om eldsjeler og dei som driv fram det frivillige lags- og organisasjonslivet.
	<b>Arbeid - og aktivitetstilbod</b> I Kvam vil me at alle skal komme seg ut i arbeid.	I Kvam skal kommunen og næringslivet samarbeide, for å få alle ut i arbeid
	<b>Fysisk aktivitet hjå befolkninga</b> I Kvam vil me at alle skal vere litt meir i fysisk aktivitet.	I Kvam skal alle tiltak leggjast til rette for meir fysisk aktivitet for einskildmennesket.
	<b>Barnehage</b> I Kvam vil me ha barnehagar som skal vera ein god arena for sosialisering, integrering og læring.	I Kvam skal det leggjast til rette for eit godt læringsmiljø som fremmar integrering og sosialisering.
	<b>Tverrfagleg samarbeid</b> I Kvam vil me ha eit samfunn tufta på toleranse og samarbeid	I Kvam skal me oppmuntra til og leggja til rette for møteplassar som fremjar samarbeid.
	<b>Samfunnstryggleik</b> Kvam skal ha eit trygt samfunn som er førebudd på uventa hendingar slik at menneske, miljø og materielle verdiar er tilstrekkeleg sikra mot fare	Gjennomføra gode risiko- og sårbarheitsanalysar med gode kunnskapsgrunnlag. Kontinuerleg fokus på førebyggjande tiltak. Gjennomføra faste øvingar der offentlege og private aktørar samarbeider

### 1.3 FN sine berekraftsmål

FN sine berekraftsmål er verda sin felles arbeidsplan for å utrydda fattigdom, nedkjempa ulikskap og stoppa klimaendringane innan 2030. Måla gjeld for alle land i verda. Til saman er det 17 mål, illustrert under.



Til kvart mål er det utarbeidd forklaring og delmål, sjå lenkja: <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>. I Noreg er mange av måla nådd, men me har framleis mål som både er aktuelle for oss som nasjon og oss som kommune. Og sjølv om nokre av måla vert rekna for nådd, må me framleis arbeida med tema som fattigdom, likestilling, reint vatn og gode sanitærforhold. Andre mål utfordrar oss likevel meir, som ansvarleg forbruk og å stoppa klimaendringane.

For å sikra at Kvam herad medverkar til å nå måla, foreslår rådmannen at dei som er mest aktuelle for oss som kommune, vert innarbeidd i våre styringsdokument. I fyrste omgang i budsjettet, og i neste omgang kommuneplanen ved neste rulling.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>3 - God helse</b> "Sikra god helsa og fremja livskvalitet for alle, uansett alder"	3.3) Innen 2030 stoppa epidemiane av aids, tuberkulose, malaria og neglisjerte tropiske sjukdomar samt bekjempa hepatitt, vassbårne og andre smittsame sjukdomar.  3.4) Innan 2030 redusera prematur dødelegheit forårsaka av ikkje-smittsame sjukdomar med ein tredel gjennom førebygging og behandling, og fremja mental helse og livskvalitet.  3.5) Styrka førebygging og behandling av misbruk, blant	Oppdatera smittevernplan  Laga plan for helsemessig og sosial beredskap  Overordna folkehelsegruppe startar arbeidet med revisjon av folkehelseoversikta for Kvam herad.  Utvikla målretta informasjon til alle einingar omkring «helse i alt me gjer»  Deltaking i nasjonalt folkehelseprogram med oppfølging lokalt i Kvam.



	<p>anna av narkotiske stoff og skadeleg bruk av alkohol.</p> <p>3.6) Innan 2020 halvera talet på dødsfall og skadar i verda forårsaka av trafikkulykker.</p>	<p>Revidera rusmiddelpolitisk handlingsplan</p> <p>Vurdera å oppretta SLT-koordinator til å samordna lokale førebyggjande tiltak for rus og – kriminalitet, saman med politiet</p> <p>Oppfølging av underskriven avtale om trafikksikker kommune og tenesteavtale med politiet</p>
<p><b>4 - God utdanning</b> "Sikra inkluderande, rettferdig og god utdanning og fremja moglegheit for livslang læring for alle"</p>	<p>4.5) Innan 2030 avskaffa kjønnskilnader i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivåer innanfor utdanning og yrkesfagleg opplæring for sårbare personar, deriblant personer med nedsett funksjonsevne, urfolk og barn i utsette situasjonar.</p> <p>4.7) Innan 2030 sikra at alle elevar og studentar tileigner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremja bærekraftig utvikling, blant anna gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettar, likestilling, fremja av ein freds- og en ikkjevaldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturen sin medverknad til bærekraftig utvikling.</p>	<p>Sikre heiltids-introduksjonsprogram for flyktningar og på bakgrunn av individuell kartlegging av kompetanse og motivasjon laga karriereplan for arbeid og utdanning</p> <p>Ta imot lærlingar og studentar</p> <p>Laga kompetanseplanar</p>
<p><b>9 – Innovasjon og infrastruktur</b> "Byggja solid infrastruktur, fremja inkluderande og bærekraftig industrialisering og medverka til innovasjon"</p>	<p>9.1) Utvikla påliteleg, bærekraftig og solid infrastruktur av høg kvalitet, herunder regional og grensekryssande infrastruktur, for å støtta økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommeleg pris og likeverdig tilgang for alle.</p> <p>9.4) Innen 2030 oppgradera infrastruktur og omstilla næringslivet til å verta meir bærekraftig, med ein meir effektiv bruk av ressursar og større bruk av reine og miljøvenlege teknologiformer</p>	<p>Krav i kommuneplan til planlegging av infrastruktur, bygge miljøvennelege bygg og sette energikrav.</p> <p>Sanera VA-anlegg</p> <p>Ta i bruk nytt reinseanlegg på Notaneset</p> <p>Arbeida vidare med å utbetra fibernettet</p> <p>Leggja til rette for ny gjenvinningsstasjon i Sandvenhagen</p>



	og industriprosessar, der alle land gjer ein innsats etter eiga evne og kapasitet.	
<b>12 – Ansvarleg forbruk og produksjon</b> "Sikra bærekraftig forbruks- og produksjonsmønster"	<p>12.5) Innan 2030 betydeleg redusera avfallsmengda gjennom forbod, reduksjon, gjenvinning og ombruk.</p> <p>12.7) Fremja berekraftige ordningar for offentlege anskaffingar, i samsvar med dei enkelte land sin politikk og prioriteringar.</p> <p>12.b) Utvikla og innføra metodar for å overvaka konsekvensane av ein berekraftig utvikling på ei turistnæring som er berekraftig, skapar arbeidsplassar og fremjar lokal kultur og lokale produkt.</p>	<p>Samarbeida med BIR for å redusera, gjenvinna og ivareta resterande avfall på best mogleg måle.</p> <p>Revidera kommunedelplan for energi og klima.</p> <p>Gjennomføra tiltak i innkjøpsstrategi.</p> <p>Samarbeida med Visit Hardangerfjord AS, fylkeskommunen og andre partar for ei berekraftig utvikling av turistnæringa.</p>
<b>13 – Stoppa klimaendringane</b> "Handla umiddelbart for å bekjempe klimaendringane og konsekvensane av dei"	<p>13.1) Styrka evna til å stå imot og tilpassa seg klimarelaterte farer og naturkatastrofar i alle land.</p> <p>13.3) Styrka enkeltpersonar og institusjonar si evne til å motvirka, tilpassa seg og redusera konsekvensane av klimaendringar og deira evne til tidleg varsling, samt styrka kunnskapen og bevisstgjeringsen om dette.</p>	<p>Revidera kommunedelplan for energi og klima.</p> <p>Revidera overordna ROS-analyse</p> <p>Ta i bruk ROS-modul i kvalitetssystem til å gjennomføra ROS-analyser for ulike delar av organisasjonen</p> <p>Klargjera tilfluktsrom</p> <p>Gjennomføra beredskapsøvingar</p> <p>Delta i beredskapskampanjar</p>

#### **1.4 Tenesteavtale med politiet - førebyggjande arbeid**

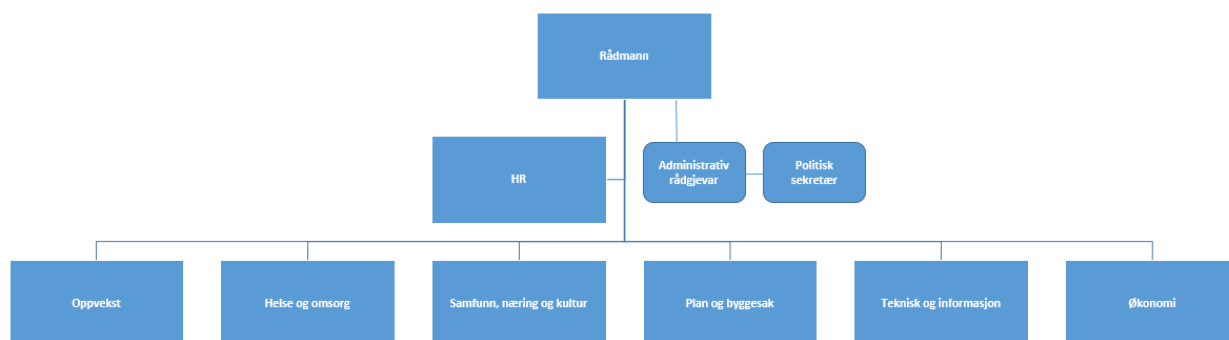
Vidareutvikling av det førebyggjande arbeidet er ein av dei viktigaste kvalitative endringane som vert gjennomført i nærpolitireforma. Som del av dette arbeidet, er det inngått ein tenesteavtale mellom Kvam herad og politiet. Etter bl.a. ei spørjeundersøking blant heradsstyrerepresentantane, er det plukka ut nokre område som skal ha særskilt fokus på førebyggjande arbeid i 2019. Områda er lista opp nedanfor, og framlegg til tiltak frå Kvam herad si sida er lagt inn.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Førebyggjande arbeid	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ hindra mobbing og styrka psykisk helse</li>   <li>➤ auka debutalder for alkohol og andre rusmiddel</li> <li>➤ hindra rekruttering til narkotikamiljøet, særskilt blant unge</li>   <li>➤ lukkast med integrering av nye borgarar og motverka radikaliserings</li>   <li>➤ redusera trafikale farar - både fysiske farar (veg, skilt mv) og utfordringar/haldningar blant trafikantane</li> </ul>	<p>Systematisk arbeid med fokus på venskap, trivsel og vaksne som ser i barnehagen</p> <p>Implementera og følgja opp handlingsplan mot mobbing i barnehagen</p> <p>Følgja rutinar etter § 9a i skulen: Alle vaksne skal følgja med på at kvar elev har det trygt og godt</p> <p>Deltaking i nasjonalt folkehelseprogram med oppfølging lokalt i Kvam.</p> <p>Samordna ressursane i Familiesenteret. Nytt ressursen betre for fleire ved å gje gruppetilbod, undervisning og veiledning.</p> <p>Revidera rusmiddelpolitisk handlingsplan</p> <p>Vurdera å oppretta SLT-kordinator til å samordna lokale førebyggjande tiltak for rus og – kriminalitet, saman med politiet</p> <p>På bakgrunn av individuell kartlegging av kompetanse og motivasjon, og kunnskap om tilbod i kommunen, skal det utarbeidast karriereplan for arbeid og utdanning</p> <p>Språkpraksisplass til alle som del av kvalifiseringsprogram</p> <p>Gjennomføra tiltak som har fått høgast prioritet i trafikksikringsplanen</p> <p>Arbeida mot at Kvam herad kan verta godkjent som «Trafikksikkert herad»</p> <p>Vurdera trafiktryggleiken rundt kommunale skular, spesielt knytt til områder for levering og henting av born</p> <p>Starta rullering av trafikksikringsplanen</p> <p>Barneverntenesta skal føreta risikovurdering av tenesta og i kvar einiskild sak.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ sikra trygge heimar ved å jobba aktivt for å redusera familievald og seksuelle overgrep</li>   <li>➤ redusera talet på innbyggjare som kjem i økonomisk uføre pga. forbrukslån og dårleg økonomisk styring</li>   <li>➤ hindra vald og truslar mot tilsette i kommunen si teneste</li> </ul>	<p>Vidareføra tverrfaglege ressursteam</p> <p>Tilby gjeldrådgjeving til fleire gjennom NAV</p> <p>Leiarar skal gjennomføra årleg risikovurdering saman med verneombod ihht. HMS-prosedyre</p> <p>Leiarar skal risikovurdera dagleg risiko- og obs.situasjonar etter behov. Medarbeidarar skal melda frå om behov for risikovurdering</p> <p>Prosedyre for forebygging av vald og truslar skal vera tema på personalmøte årleg</p> <p>Dialog på arbeidsplassane – kvar går grensa for uakseptabel åtferd?</p> <p>Gjennomføra opplæring i risikovurdering</p> <p>Situasjonar der tilsette er utsette for vald og truslar vert meldt til politiet</p>
--	---	--

## 2 Kvam herad som arbeidsgjevar

### 2.1 Organisasjonskart for Kvam herad



Den tidlegare stabseininga er omorganisert ved at informasjonsavdelinga av pragmatiske omsyn er organisert under teknisk sjef og at økonomiavdelinga igjen er ei eiga eining. IT-avdelinga er organisert under økonomi saman med lønn og rekneskap og avtale og analyse. Administrativ rådgjevar og politisk sekretariat er organisert direkte under rådmann.


### 2.1 Arbeidsgjevarpolitikk

Ein gjennomtenkt og god arbeidsgjevarpolitikk ser dei menneskelege ressursane i organisasjonen som sjølve grunnlaget for å utvikla gode kommunale tenester. Arbeidsgjevarpolitikken utgjer eit felles verdigrunnlag for alle som arbeider i Kvam herad.

Gjennom ein prosess med leiarar og tilsette har me kome fram til kjenneteikn for godt leiarskap og medarbeidarskap i Kvam herad. Godt leiarskap er avgjerande for å levera gode tenester til innbyggjarane. Leiarar skal leggja til rette for meistring, innovasjon og kontinuerleg forbetring.


Godt medarbeidarskap handlar om å spela kvarandre gode. Ved å utføra arbeidsoppgåvene ansvarsfullt og profesjonelt, tenkja kva som har verdi for innbyggjaren/brukaren og arbeida med kontinuerleg forbetring, vil me skapa god tenestekvalitet.

# Leiarar




**Meistringsorienterte**

- Stiller krav og tydelege forventningar
- Avklarar roller og planlegg for rett bruk av kompetanse
- Sikrar tilsette sin autonomi gjennom tillit, respekt og konstruktive tilbagemeldingar
- Involverer, lyttar, inspirerer og utfordrar
- Byggyr kultur for samarbeid og å gjera kvarande gode
- Forstår si eiga rolle som kulturbygger
- Viser høg etisk standard



# Kvam herad


# Medarbeidarar




**Profesjonelle**

- Serviceinnstilte og engasjerte
- Løysingsorienterte
- Møter andre på ein respektfull og open måte
- Skapar tillit
- Viser høg etisk standard
- Tek ansvar og arbeider sjølvstendig
- Leverer best mogleg kvalitet på tenestene
- Framsnakkar Kvam

**Innovatørar**




- Skapar rom for idéar og set pris på kreativitet, pleier talent og utfordrar innovatørar
- Ser kvar det er behov for å skapa noko nytt og foreslår nye løysingar
- Brukar kompetanse på nye måtar og i nye samarbeidsrelasjonar
- Hentar inspirasjon og løysingar frå andre fagområde og organisasjonar
- Deler og aukar kunnskap internt og eksternt




Verdi for brukar

**Innovatørar**




- Ser kva som har verdi for brukar
- Er opne for endringar
- Foreslår nye løysingar
- Brukar kompetanse på nye måtar
- Hentar inspirasjon og løysingar frå andre fagområde
- Deler og aukar kunnskap
- Samarbeider på tvers av fagfelt

**Effektjegarar**



- Ser heilskapen og vurderer kost/nytte for kommunen
- Skapar ein kultur for kontinuerleg forbetring
  - Skaffar seg brukarinnstikt
  - Flyteffektivitet
  - Verdiskapande aktivitetar
- Set mål og følgjer opp resultat
- Jaktar effektar som gjev verdi for brukar

**Lagspelarar**



- Spelar kvarandre gode
- Bidreg aktivt i samarbeid med andre og verdset mangfald
- Lyttar til andre
- Rause og inkluderande
- Fleksible

Resultata frå medarbeidarundersøkinga “10-faktor” vert arbeidd med på arbeidsplassane gjennom eit definert oppfølgingssystem som leiarar og tillitsvalde har fått opplæring i. Undersøkinga, som er basert på 10 innsatsfaktorar som er viktige for å utvikla godt leiarskap og eit godt arbeidsmiljø, skal gjennomførast på nytt i 2019. Undersøkinga er orientert både mot medarbeidar- og leiarskap og legg spesiell vekt på meistring, motivasjon og bruk av kompetanse.

### Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Medarbeidarutvikling	Tilsette har kompetanse til å utføra arbeidsoppgåvene på ein effektiv måte	Vidareutvikla kultur for kontinuerleg forbetningsarbeid gjennom å nytta Lean som system og verktøy Desentraliserte studietilbod Økonomiske tilskot og tilrettelegging for kompetanseutvikling
	Lønsvilkår som gjer kommunen i stand til å rekruttera kvalifisert arbeidskraft. I den samla lønnsapakken inngår pensjons- og forsikringsordningar	Sjå eige avsnitt om å rekruttera og behalda arbeidskraft
	Rolle og ansvarsfordelinga i Kvam herad skal vera effektiv og tydeleg. Delegering av mynde skal vera i tråd med delegeringsreglementet i kommunen	Administrativt delegeringsreglement skal vera kjent i organisasjonen gjennom informasjon på intranett
	Kvam herad skal vera ein omstillingsdyktig organisasjon. Leiarar og medarbeidarar har eit medansvar for vidareutvikling av organisasjonen	Involvera tilsette sine representantar i omstillingsprosessar Gjennomføra omstillingar i tråd med kommunen si rutine for omstilling Nytta omstillingsutvalet i omstillingsprosessar

		Leiargruppa skal delta i KS sitt program for leiging av innovasjons- og digitaliseringsarbeid Sjå eige avsnitt om omstilling
--	--	---

### 2.1.1 Rekruttera og behalda arbeidskraft

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Ei av hovudutfordringane for Kvam herad er å sikra kvalifisert arbeidskraft i alle stillingar. Det inneber både nyrekruttering og å behalda den kompetansen me har i organisasjonen. Endra behov og auka krav og forventningar frå innbyggjarane pregar kommunesektoren. Framtidig mangel på arbeidskraft og knappe ressursar gjer at me må løysa oppgåvene på nye måtar.	Sikra kvalifiserte medarbeidarar i alle stillingar  Kvalitet i rekrutteringsprosessar  Behalda og utvikla kompetanse i organisasjonen	Bruka leiar- og medarbeidarskapsplattforma aktivt  Delta på relevante rekrutteringsarenaer for kommunen  Oppgradera eksisterande rekrutteringssystem Webcruiter  Leggja til rette for vidareutdanning gjennom tilskotsordningar, permisjonar, desentralisert utdanning m.m.  Tilby høgare utdanning lokalt gjennom <a href="http://www.studiesenteret.no">www.studiesenteret.no</a>  Delta på lokal nærings- og utdanningsmesse

### 2.1.1 Heiltidskultur

Stort innslag av deltidsarbeid er framleis ei stor utfordring for kommunane. Mykje deltid er uheldig for kvaliteten på tenestene og gjer det vanskelegare å rekruttera tilstrekkeleg og kompetent arbeidskraft. Ein oversikt frå KS sitt PAI-register viser følgjande om gjennomsnittleg stillingsstorleik:

	Totalt	Kvinner	Menn
Kvam herad	71%	72%	69%
Alle kommunar	79%	79%	82%
KOSTRA-gruppe 11	76%	76%	77%

Kjelde: KS/PAI-registeret

Kvam har teke fatt i utfordringa med høg deltid og har arbeidd med å auka talet på heiltidsstillingar i fleire år. I 2018 har alle arbeidsgruppene i pleie og omsorg i tillegg til rehabiliterings- og behandlingsavdelinga, innført

**årsarbeidsplanar.** I staden for 6-vekers turnusar, planlegg dei turnusen for eit heilt år. Idéen er at dette kan vera med å auka stillingsstorleiken for mange deltidstilsette, fordi planleggingshorisonten vert lengre og feriar og andre fråvær kan innarbeidast. Erfaringane så langt tyder på at fleire har fått stillingsauke i 2018. Tilsette opplever det som mest positivt at dei kan planleggja jobb og fritid eitt år fram, at dei veit kva tid dei skal arbeida på heilagdagar og at dei får større påverknad på arbeidsplanen sin. Det var eit klart fleirtal blant dei tilsette for å halda fram med årsturnus også i 2019.

Sentrale tariffpartar ser at dersom kommunane skal auka talet på heiltidsstillingar kan det bety meir helgearbeid. Frå 01.01.19 splittar ein difor regelen om laur- og søndagstillegg i tariffavtalen, slik at hyppigare helgearbeid gjev større økonomisk utteljing. Det trengst eit mangfald av verkemiddel og tiltak for å endra ein deltidskultur, og dette er berre eitt av tiltaka.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak i budsjettåret
Å kunne tilby heiltid er nødvendig for at Kvam herad skal vera ein attraktiv arbeidsplass i framtida. Det vil skapa mange gevinstar i form av betre tenestekvalitet og lettare rekruttering. Det har ei materiell side med arbeidstidsordningar og ei kulturell side som handlar om å endra haldningar. Heiltidskultur må bli norma hos oss – ikkje deltid. Me må unngå at unge, nyutdanna implementerer deltidskulturen	Auka gjennomsnittleg stillingsstorleik hos kvinner spesielt	Vidareføring av arbeid med årsarbeidsplanar  Nytta ledige deltidstillingar til å auka stillingsstorleiken for andre deltidstilsette framfor å lysa ut ny deltidstilling  Tilby nyutdanna heiltidsstillingar  Tilby kombinasjonsstillingar  Gjennomføra kvalifiseringstiltak for ufaglærte  Ha lokale retningslinjer med formål om å auka talet på heiltidstilsette.

### 2.1.1 Innovasjon, gevinstrealisering og omstilling

Kommunen si evne til omstilling og innovasjon vert utfordra på ulike vis i åra framover. I dei tiltaka som vert igangsett, er det forventningar om effektar for brukarane eller for organisasjonen. Me må jakta på effektar og sørgja for realisering av dei gevinstane som er forventa. Innovasjon i kommunen handlar om å:

- *skapa rom for idéar og setja pris på kreativitet, pleia talent og utfordra innovatørar*
- *sjå kvar det er behov for å skapa noko nytt og føreslå nye løysingar*
- *bruka kompetanse på nye måtar og i nye samarbeidsrelasjonar*
- *henta inspirasjon og løysingar frå andre fagområde og organisasjonar*
- *dela og auka kunnskap internt og eksternt*

Behov for reduksjon av bemanninga i deler av kommunen, bl.a. som følge av innføring av ny teknologi, samtidig som oppgåvene og kompetansebehovet aukar på andre område, er allereie ei utfordring når det gjeld å sikra rett kompetanse på rett plass. Kvam herad har retningslinjer for omorganisering, omplassering og nedbemanning som saman med Hovudavtalen skal sikra medverknad frå tilsette i omstillingsprosessar.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak i budsjettåret
<p>Kommunen møter i aukande grad komplekse utfordringar som ofte går på tvers i organisasjonen. Det krev nye tilnæringsmåtar</p> <p>Når endringsprosessar vert igangsett er det forventta effekt i form av auka verdi for brukar eller effektivisering av arbeidsprosessar</p> <p>Omstillingsbehov som følge av kostnadsauke og inntektsnedgang</p> <p>Omstillingsbehov som følge av endra behov, auka krav og forventningar til kommunale tenester</p>	<p>Kompetanse vert brukt på nye måtar og i nye samarbeidsrelasjonar</p> <p>Idéar vert løfta fram og det er rom for kreativitet</p> <p>Planlagde gevinstar vert realiserte</p> <p>Me nyttiggjer oss innovative løysingar</p> <p>Oppretthalda og vidareutvikla eit godt tenestetilbod kombinert med å bremsa kostnadsveksten</p> <p>Produsera meir og helst like godt med relativt mindre ressursar</p>	<p>Arbeid i Lean-prosessar er den viktigaste arenaen for involvering av den einssilde medarbeidaren i kontinuerleg kvalitetsforbetring.</p> <p>Leiargruppa skal delta i KS sitt program for leiing av innovasjons- og digitaliseringsarbeid</p> <p>Gevinstrealisering krev systematisk oppfølging gjennom heile prosjektprosessen – gode analysar i forkant, konkrete planar for oppfølging av gevinstar undervegs og i etterkant. Ansvar er ligg hos linjeleiinga</p> <p>Smart organisering og innføring av ny teknologi</p> <p>Satsing, nytenking og investering i kompetanse, verktøy og metodikk</p> <p>Gjennomføring av omstillingsprosessar</p>

### 2.1.2 Sjukefråvær

Kvam herad har vore IA-verksemnd sidan 2003. Det er utarbeidd handlingsplan for IA-arbeidet ut 2018 og i 2019 kan avtalen fornyast. Handlingsplanen har målsetjingar innan dei tre nasjonale IA-delmåla:

Tema/utfordring	Mål	Tiltak i budsjettår
<p>Høgt sjukefråvær er kostbart og medfører kompetansetap for Kvam herad som tenesteorganisasjon</p>	<p><b>Delmål 1 i IA-avtalen:</b> <b>Sjukefråvær – aktivitetar for å redusera sjukefråvær</b></p> <p>Legemeldt sjukefråvær skal ikkje overstiga 6,5%</p>	<p>Revidera IA-plan i samarbeid med tillitsvalde og NAV</p> <p>Støtta opp om IA-avtalen som stimulerer til dialog mellom arbeidsgjevar og arbeidstakar på den enkelte arbeidsplass gjennom:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oppfølgingsamtalar</li> <li>- dialogmøte</li> <li>- bruk av IA-verkemiddel</li> <li>- tilretteleggingstiltak</li> </ul> <p>Ta i bruk digital oppfølgingsplan</p>



	<p><b>Delmål 2: Personar med redusert funksjonsevne – tilrettelegging for eigne tilsette og utprøving av kandidatar frå NAV</b></p> <p><b>Delmål 3: Avgangsalder – tilrettelegging for ulike livsfasar og forlenga yrkeskarrieren</b></p>	<p>Leiarutvikling med grunnlag i kommunen sin plattform for leiar- og medarbeidarskap</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- leiarsamlingar/kurs</li> <li>- leiarstøtte</li> </ul> <p>Utarbeida årsplan for bedriftshelsetenesta sitt arbeid</p> <p>Tiltak definert i IA-handlingsplan</p> <p>Tiltakdefinert i IA-handlingsplan</p>
--	---	---

### Nærmare om delmål 1 – sjukefråvær:

Resultatmålet for legemeldt sjukefråvær i IA-handlingsplanen er 6,5%. Resultatmålet skal vera nådd innan 31.12.18. Pr. 30.09.18 ligg det samla sjukefråværet (VISMA-rapport eigenmeldt og legemeldt) på 7,7 % der eigenmeldt fråvær utgjer om lag 1%. Målet er difor innan rekkevidde.

KS samlar inn lønns- og personaldata for tilsette i alle kommunane og registrerer dette i ein database som vert kalla PAI-registeret (personaladministrativt informasjonssystem). I PAI-registeret viser data om sjukefråvær at dette varierer i dei ulike kvartal i løpet av eit år. Siste oppdatering i PAI-registeret viser det samla sjukefråværet frå 4. kvartal 2016 til og med 3. kvartal 2017:

Kvam herad	9,42%
Alle kommunar	9,91%
KOSTRA gruppe 11	10,10%

Kjelde: KS/PAI-registeret

### 2.1.3 Helse, miljø og tryggleik

Tema/utfordring	Mål	Tiltak i budsjettåret
Saman med tilsette og tillitsvalde pliktar arbeidsgjevar å arbeida systematisk med helse, miljø og tryggleik på arbeidsplassen, jf. aml. § 3-1 og <u>internkontrollforskrifta</u>	Gjennom eit systematisk HMS-arbeid oppfylla krava i lov og forskrift	<p>Årsplan for HMS-arbeidet i samarbeid med bedriftshelsetenesta</p> <p>Følgja opp avvikssystemet og vidareutvikla dokumentdelen i kvalitetssystemet</p>

<p>Kommunen pliktar å ha bedriftshelseteneste for alle tilsette</p> <p>Kommunen skal etablera, utøva og vedlikehalda eit internt kontrollsystem for HMS, som skal sikra at reglar og forskrifter vert ivaretekne</p> <p>Det skal arbeidast målretta for kontinuerleg å betra HMS-relaterte forhold</p>	<p>Oppfylle krava i forskrift om organisering, leing og medverknad § 13-2</p> <p>Tilsette skal oppleve at dei har eit fullt forsvarleg arbeidsmiljø verna mot fysiske eller psykiske belastningar</p>	<p>IA/HMS-planar på den enkelte arbeidsplass</p> <p>Gjennomføra medarbeidarundersøking (10 FAKTOR)</p>
--	---	--

#### 2.1.4 Arbeid for likestilling og tilgjenge, og mot diskriminering

Tema/utfordring	Mål	Tiltak i budsjettåret
<p>Kvam herad er medviten ansvaret for å arbeida aktivt, målretta og planmessig for å fremja føremål i likestillingslova og diskriminerings- og tilgjengelova</p>	<p>Det skjer ikkje direkte eller indirekte forskjellsbehandling som ikkje er lovleg etter likestillingslova eller diskriminerings- og tilgjengelova</p>	<p>Oppmoda underrepresentert kjønn om søkja i stillingar</p> <p>Oppmoda i stillingsutlysing om behov for mangfald og arbeida for at organisasjonen skal spegla befolkninga</p>

### 3 Kvam herad som ressursforvaltar – Økonomiske hovudlinjer

Kommunebudsjettet er delt opp i to, drift og investering. I budsjett- og årsmeldingssamanheng, er det offentlege Noreg oppteken av to hovudelement for den kommunale drifta:

1. Kva teneste brukar kommunane pengar på, som går fram av budsjettskjema 1B for drift (2B for investering). Tenestene vert omtala i eige kapittel – «Kvam herad som tenesteytar».
2. Kva ressursar brukar kommunane for å produsera tenestene, som ein får svar på i hovudoversikt drift og investering. Hovudlinjene vert omtala i dette kapittelet. Sjå elles eige kapittel for detaljar «Kvam herad – Budsjett og økonomiplan».

Kvam herad forvaltar store økonomiske ressursar, både i drifts- og investeringsmidlar og i eigedelar. I 2019 er det budsjettert med driftsinntekter på 855,7 mnok<sup>1</sup> og det skal investerast for 122 mnok. Kommunen har eigedomsskatt<sup>2</sup> og ein del kraftrelaterte inntekter som har gjeve rom for å investera og ha eit høgare driftsnivå enn det statlege overføringar og brukarbetalingar tilseier. Investeringane er i hovudsak lånefinansiert, og Kvam herad vil ha over 1,3 milliard kroner i lån i økonomiplanperioden etter at det m.a. er bygd/ombygd barnehagar, skular, omsorgsbustadar, institusjonsplassar og infrastruktur for vatn og avlaup. Gjelda vil utgjera over 150 % av brutto driftsutgifter i økonomiplanperioden, mot eit nasjonalt tilrådd mål på 75 %. Per 31.12.17 forvalta kommunen eigedelar verdsett til 2,8 milliardar kroner.

Framlegg til økonomiplan 2019-2022 har følgjande hovudtal for drifta:

	Justert			Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Rek 2017	Opph. Bud 2018	budsjett 2018				
Sum driftsinntekter	815,7	812,2	850,7	855,7	850,1	850,1	850,1
Sum driftsutgifter	796,3	812,1	830,4	851,9	845,1	852,5	860,0
Brutto driftsresultat	19,5	0,1	20,4	3,8	5,0	-2,4	-9,9
Resultat eksterne finansransaksjoner	-38,0	-41,6	-36,6	-42,8	-42,8	-42,8	-42,8
Netto driftsresultat	19,6	3,3	28,6	-0,1	1,2	-6,3	-13,8
Brutto driftsresultat i % av driftsinntektene	2,4 %	0,4 %	3,4 %	0,0 %	0,1 %	-0,7 %	-1,6 %

Etter nokre år med høgare inntekter enn utgifter, snur biletet igjen i 2019 og i økonomiplanperioden. Drifta balanserer nesten i 2019 med eit netto driftsresultat på 0,1 mnok i underskot.

Årsaka til resultatforverringa i 2021-2022, er auke i pensjonsutgifter på til saman 19 mnok mot slutten av perioden. Det er mange faktorar i dette estimatet som er usikre, og kan endra seg, men tendensen med auka pensjonsutgifter har vore klar i mange år.

I tillegg vil endring i lovverk og rettspraksis medføre at inntekter på eigedomsskatt på næring vert redusert over ein 7-års periode. Det er lagt inn eit inntektsfall på 2 mnok. Nivået på kraftinntektene har auka siste to åra, men kraftprisen og den kommunale andelen er under press.

Kommunen har i løpet av dei seinare åra gjennomført ulike innsparingstiltak på om lag 40 mnok. Det står att 7,4 mnok i reduksjon i 2019 før nivået er nådd. Med det inntektsbortfallet som ligg i planperioden og dei auka utgiftene til pensjon, må kommunen finna nye tiltak for å få ned driftsnivået. Det nasjonale målet om netto driftsresultat er heva til 2 % i «overskot» i høve brutto driftsinntekter, vert ikkje nådd.

Kommunen har kunne setja av midlar til disposisjonsfond dei siste åra, med eit uttala mål om 4 %. Ei ny tilråding er at disposisjonsfond bør ha ein storleik som dekkjer premieavviket. Kvam herad har per 2019 eit akkumulert premieavvik på 70 mnok. Kommunen har ikkje ramme til å setja av midlar til

<sup>1</sup> Mnok er forkorting for millioner kroner

<sup>2</sup> Eigedomsskatten er 7 promille for verk og bruk, og 4 promille for bustader og fritidsbygg

disposisjonsfond i 2019 eller i økonomiplanperioden, men må tvert imot budsjettere med bruk av disposisjonsfond i heile perioden.

### 3.1 Framlegg til statsbudsjett

Rammevilkåra til kommunen vert i all hovudsak gjeve i statsbudsjettet, og gjennom forskrifter og lovverk vedteke av Stortinget.

Veksten i frie inntekter som det vert lagt opp til i statsbudsjettet ligg heilt nederst i det gitte intervallet for inntektsvekst i kommuneproposisjonen 2019 (2,6 – 3,2 mrd. kroner). Meirskatteveksten gir isolert sett aukt økonomisk handlingsrom inneværende år. Aukt kostnadsvekst, hovedsakelig som følge av auka elektrisitetspriser, trekkjer i motsett retning. Den kommunale lønns- og prisveksten i 2018 er oppjustert med 0,4 prosentenheter frå 2,6 til 3,0 pst, som tilsvare 1,9 mrd. kr. For 2019 er lønns- og prisveksten anslått til 2,8 pst.

Veksten i frie inntekter i 2019 målt frå inntektsnivået i 2018 uten meirskattevekst, anslås til 0,7 pst. Den faktiske realveksten i frie inntekter frå 2018 til 2019 er anslått til 0,0 prosent.

I tabellen nedanfor, er veksten i frie inntekter i 2019 rekna ut med utgangspunkt i kva inntektsnivået ville vera, dersom det ikkje hadde kome meirskattevekst:

	Kom.prp. 2019 Mrd. kr.	Statsbudsj. 2019 Mrd. kr.
<b>Vekst frie inntekter</b>	<b>2,6-3,2</b>	<b>2,6</b>
Demografi	1½	1,0
Pensjon	0,65	0,65
<b>Handlingsrom før særskilte satsinger</b>	<b>0,45-1,05</b>	<b>0,95</b>
<b>Satsinger innanfor veksten</b>	<b>0,2</b>	<b>0,5</b>
<i>Herav:</i>		
<i>Opptappingsplan rus</i>	0,2	0,2
<i>Tidlig innsats- skole</i>		0,2
<i>Opptappingsplan habilitering/rehabilitering</i>		0,1
<b>Omprioritering innanfor veksten</b>		
Fylkesveinetet		<b>0,1</b>

I framlegg til statsbudsjett er veksten i frie inntekter auka med 2,6 milliardar kroner (mrd.) til kommunane. Auka utgifter til ressurskrevjande tenester, er ikkje teke omsyn til, noko som er rekna til 0,3 mrd. Kroner. Om lag 500 mnok er bunde opp i statlege satsingar<sup>3</sup>.

Statsbudsjettet er laga ut frå ein føresetnad om ein lønsvekst på 3,5 % og ein prisvekst på 2,0 %, som gjev ein samla deflator på 2,8 %.

<sup>3</sup> Frå KS sitt «Notat om Statsbudsjettet 2019»,

## 3.2 Brutto driftsinntekter

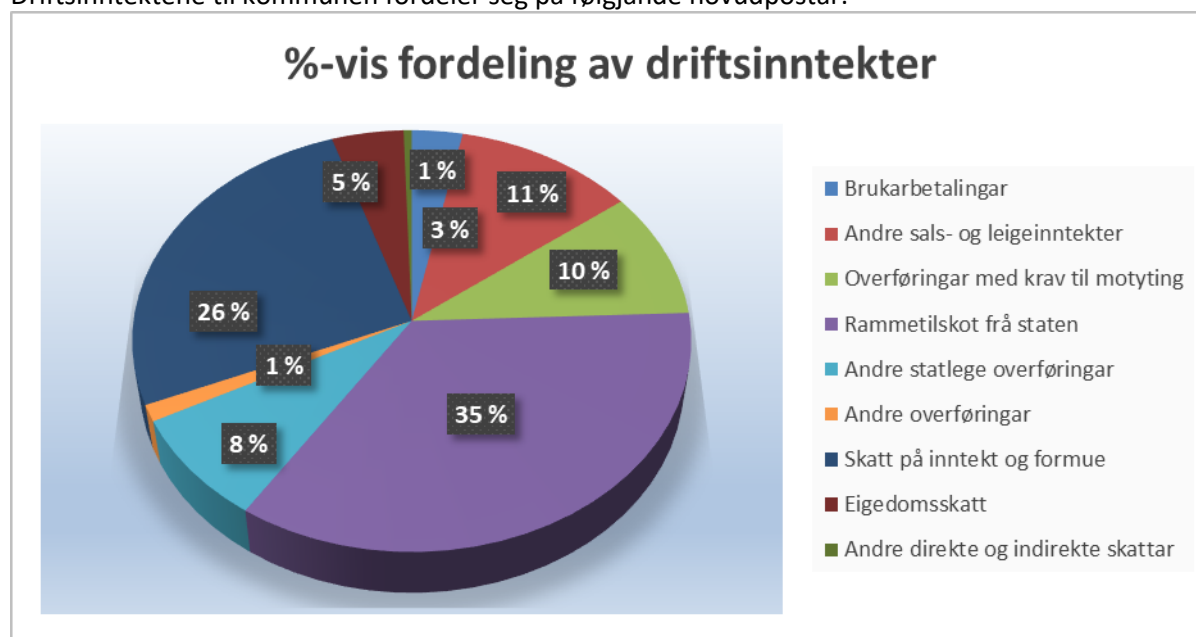
For Kvam sin del, viser prognosane i statsbudsjettet ein auke i skatt og rammetilskot på 3,4%. I tillegg ligg det inne ei rekkje forventningar om aktivitetssvekst i statsbudsjettet.

KS sin prognosemodell er nytta for å estimera rammetilskot og skatteinntekter. Det er små endringar i prognosen for økonomiplanen. Skjønstilskotet vert tildelt per år og nivået for 2012-2022 er ukjent, men det er signalisert at rammetilskotet går noko ned i økonomiplanperioden.

	2018									
	Rekneskap 2017	Prognose 2018	justert Budsjett	Endring 2019-2018	Endring i %	Prognose 2019	Prognose 2020	prognose 2021	Prognose 2022	
Distriktstilskot Sør-Norge	4 167	6 213	6 213	193	3,1 %	6 406	6 406	6 406	6 406	
Inntekstutjamnande	19 885	18 647	19 116	639	3,3 %	19 755	19 755	19 755	19 755	
Ordinært	248 296	251 451	251 688	12 934	5,1 %	264 622	266 009	265 974	265 972	
Skjønnsdel	9 645	7 900	9 202	-1 552	-16,9 %	7 650	7 000	7 000	7 000	
<b>Sum rammetilskot</b>	<b>281 993</b>	<b>284 211</b>	<b>286 219</b>	<b>12 214</b>	<b>4,3 %</b>	<b>298 433</b>	<b>299 170</b>	<b>299 135</b>	<b>299 133</b>	
Uten diverse	216 753	221 510	219 834	4 981	2,3 %	224 815	224 815	224 815	224 815	
<b>Sum frie inntekter</b>	<b>498 746</b>	<b>505 721</b>	<b>506 053</b>	<b>17 195</b>	<b>3,4 %</b>	<b>523 248</b>	<b>523 985</b>	<b>523 950</b>	<b>523 948</b>	

Skatten varierer i tråd med skatteinngangen per kommune, men vert delvis omfordelt mellom kommunar med høg og låg skatteinngang ved hjelp av inntekstutjamning. Rammetilskotet (eks. inntekstutjamning) kan verta endra etter Stortinget si handsaming, og vert justert for folketalet per 1.1.2019. Det kan og koma ei endring i revidert nasjonalbudsjett (RNB) i mai 2019.

Driftsinntektene til kommunen fordeler seg på følgjande hovudpostar:



I budsjett 2019 utgjer skatt og rammetilskot om lag 61 % (523 mnok) av dei totale driftsinntektene til kommunen. Staten påverkar og i stor grad dei andre inntekstpostane til kommunen, enten gjennom direkte fastsetting som pris på barnehageplass og satsar for pleie- og omsorgstenester, eller gjennom lovverk som husleigelova og eigedomsskattelova og regelverk for sjølvkostområde.

Sals- og leigeinntekter og brukarbetalingar utgjer 125,5 mnok, 14 % av driftsinntektene.

33,3 mnok vert betalt for helse- og omsorgstenester, der dei største postane er leigeinntekter for trygde- og omsorgsbustader (13,9) og helse og omsorgstenester i institusjon (9,8). På oppvekst er det

budsjettert med inntekter på 14,6 mnok i 2019. Det meste av inntektene er knytt til barnehagar (11,6) og SFO (2,5). Sjølvkostområda feiing, vatn, avlaup, slam og renovasjon har inntekter på 39,7 mnok. På teknisk og plan er det samla inntekter på 8,2 mnok, der dei største postane er byggesak (3,6) og utleigebustad (1,5). Den største enkeltstående salsinntekta er frå sal av konsesjonskraft, som i 2019 er budsjettert med 23,4 mnok. Kommunen sel 60,9 GWH per år, og det er lagt til grunn ein gjennomsnittspris på vel 370 NOK/MWH. Det er førebels ikkje inngått prisbindingar for 2019. I tillegg kjem det sals- og leigeinntekter og brukarbetaling på fleire andre tenester i kommunen.

Refusjonsinntekter, eller «overføringar med krav til motyting», er på 10 % og den tredje største inntektsposten til kommunen (83,2 mnok i 2019). I denne posten er det igjen tilskot og refusjonar frå staten som utgjer hovuddelen, som ulike øyremerka tilskot (16,5 mnok), ressurskrevjande brukarar (13,6), sjukelønsrefusjon (24,9) og momskompensasjon (14,1).

Andre statlege overføringar og andre overføringar er budsjettert med til saman 80,3 mnok, 9 % av dei totale driftsinntektene. 8,75 mnok er vertskommunetilskot som Kvam mottok for tidlegare vertskommune for HVPU<sup>4</sup>-institusjon. 16 mnok ligg inne i budsjettet som integreringstilskot, og 3,5 mnok gjeld støtte til renteutgifter for investeringar i skule og pleie- og omsorgsplassar. Medan sal av konsesjonskraft ligg under salsinntekter, skal heimfallskrafta førast som ei overføring frå staten. I denne inntektsposten ligg det difor sal av 106,6 GWH heimfallskraft til 40,9 mnok frå Nye Bjølvo kraftstasjon, til vel 370 NOK/MWH.

Eigedomsskatten utgjer 5% av driftsinntektene, 39 mnok. Eigedomsskatten er fordelt på bustader og fritidshus (60%) og næring (40%). I desember 2017 vart det vedtatt nye regler for eigedomsskatt av verk og bruk, omdøyppt til næring. Det er også forventa fall i skattegrunnlaget for kraftverk, mellom anna på grunn av høgsterettssak og auke i særskatten for vasskraft, grunnrenteskatten. Noko som medfører reduksjon i eigedomsskatt på næring.

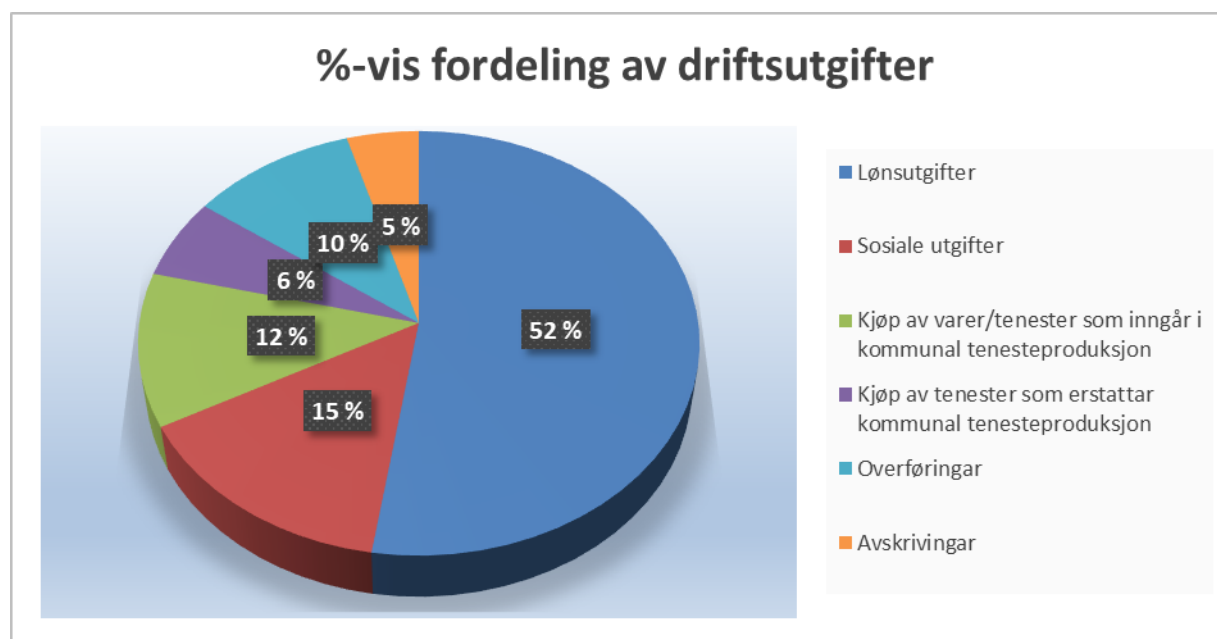
Andre direkte og indirekte skattar er på 1 % av totalen, 4,4 mnok. Kommunen mottok ei konsesjonsavgift som kompensasjon for skader i samband med vasskraftutbygging. Avgifta vart indeksjustert av NVE kvart 5. år, og er for tida på 4,4 mnok. Midlane skal setjast av på eit kraftfond (i Kvam kalla «Kraftfond»).

---

<sup>4</sup> HVPU – helsevernet for psykisk utviklingshemma. HVPU-reformen frå starten av 90-talet innebar at ansvaret for psykisk utviklingshemma vart overført frå fylkeskommunen til kommunane, og institusjonar lagt ned (Bjørketeigen i Kvam). Tilskotet er fordelt i høve til talet på gjenverande vertskommunebebuarar.

### 3.3 Brutto driftsutgifter

Fordelinga av brutto driftsutgifter på totalt 851,9 mnok er illustrert under:



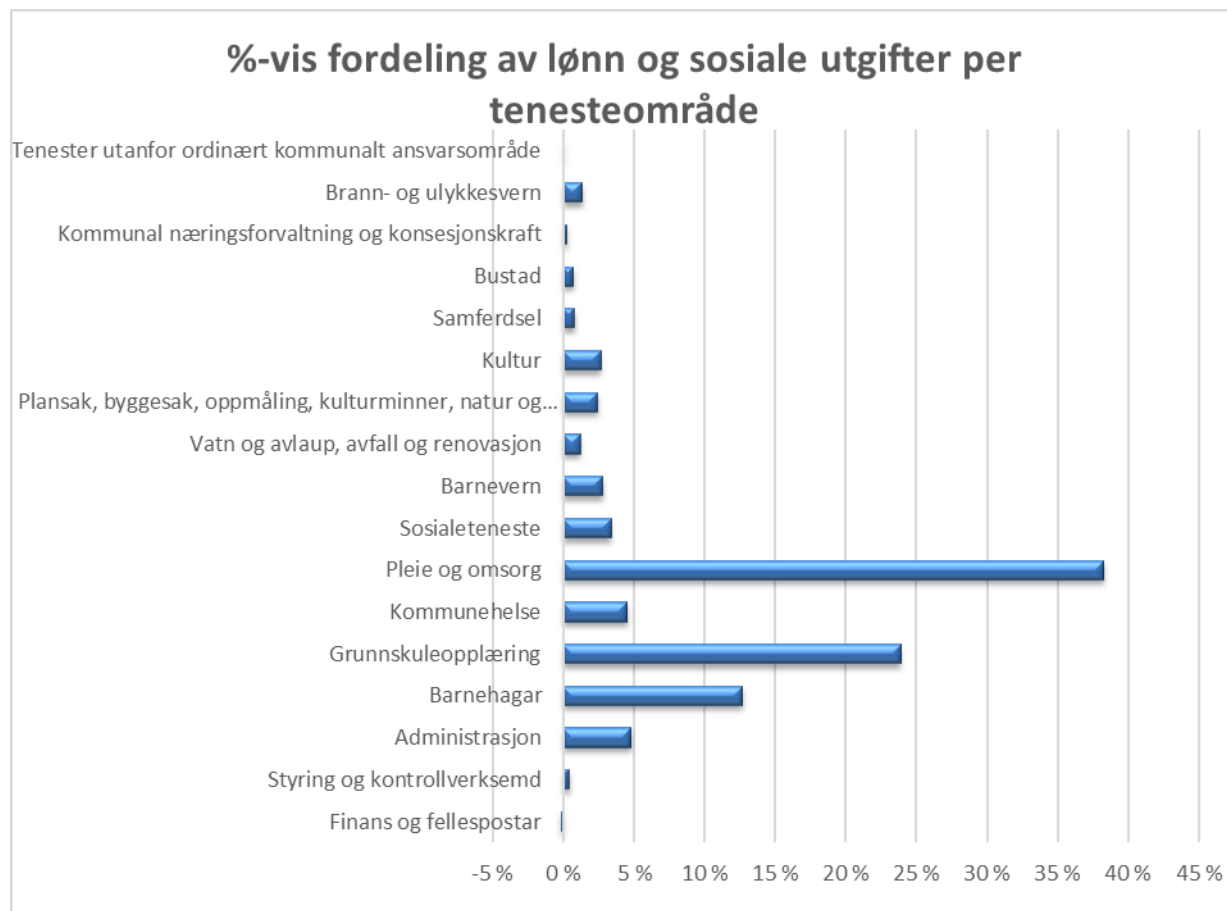
Hovuddelen av tenestene til kommunen vert produsert med eige arbeidskraft. Lønn og sosiale utgifter utgjør over 67 % av utgiftene, 571,2 mnok.

Kommunen brukar 12 %/100 mnok av midlane på kjøp for å produsera tenestene sine, og 6 %/52,4 mnok der heile tenesta er sett ut, som t.d. privat barnehagar.

Kommunen overfører og ei rekkje midlar til andre, totalt 89,5 mnok/10%. Overføringane kjem bl.a. som sosialhjelp og tilskot til lag og organisasjonar. I tillegg mottek kommunen midlar som skal vidareutbetalast, som spele- og konsesjonsmidlar. Kjøp av konsesjonskraft, heimfallskraft, grunnrente- og overskotsskatt skal etter rekneskapsreglane og først under overføringar. I 2019-budsjettet utgjør det 40,1 mnok.

Avskrivningar ligg som ein utgiftspost, men vert trekt ut att av driftsrekneskapan før utrekning av netto driftsresultat. I staden vert låneavdrag og -renter lagt inn i utrekninga. Sidan nettoverknaden i driftsrekneskapan er 0, er avskrivningane i 2019-2022 ikkje justert. Det er i hovudsak investert i anlegg med lang levetid, og vekta levetid var per 31.12.2017 på om lag 36,5 år.

Diagrammet under viser løn og sosiale utgifter på 571,2 mnok fordeler seg på alle tenesteområde/KOSTRA-tema<sup>5</sup>. Beløpet finn me igjen i LN11 og LN12 i Økonomisk oversikt drift.



Fordeling av pensjonskostnader og størrelsen på premieavviket kan variere frå år til år. Dette kan gje mndre avvik på tenesteområda som ikkje er direkte knytt til tenesteproduksjonen, men det er likevel ikkje tvil om at pleie- og omsorgstenestene er dei mest arbeidskrevjande. Kommunen brukar om lag 38 % (219 mnok) av lønsmidlane til desse tenestene. Deretter kjem grunnskuleopplæring med 24 % (136 mnok) og barnehage med 13 % (73mnok).

<sup>5</sup> KOSTRA=KOMMUNESTATRAPPORTERING. Kommunane skal nytta lik standard for rekneskap for å gjera det mogleg å samanlikna kommunar med kvarandre, på for eksempel tema «Grunnskule».

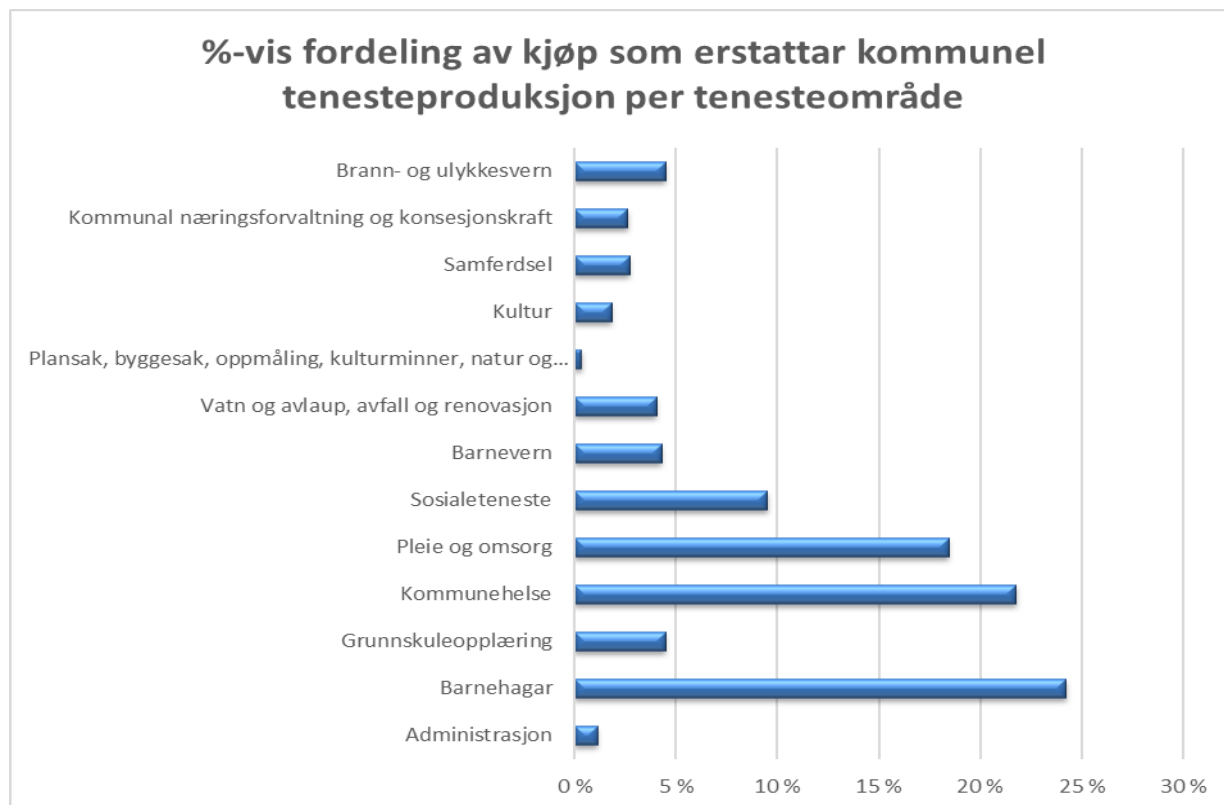


Når det gjeld kjøp av varer og tenester på totalt 100 mnok, er fordelinga litt annleis. Beløpet finn me igjen i LN13 i Økonomisk oversikt drift.



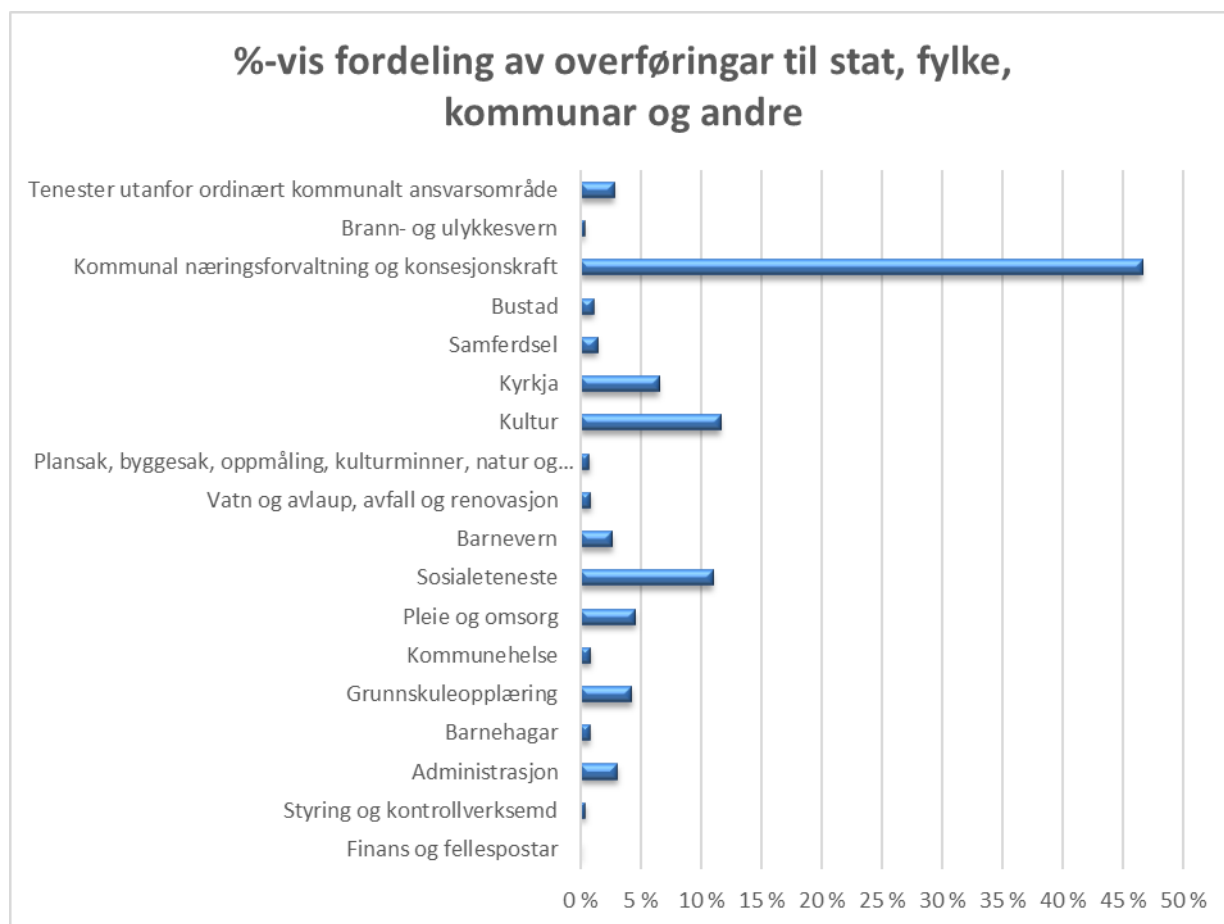
Det er framleis utgifter til produksjon av pleie- og omsorgstenester (22 mnok) og grunnskuleopplæring (17) som krev mest. Dei største utgiftspostane er mat, transport, lisensar og undervisning- og forbruksmateriell. Administrasjon er det tredje største området med kjøp på 14 mnok. 7,6 mnok av dette gjeld utgifter til felles IT-infrastruktur. Andre utgifter er forsikring, kurs, straum, vedlikehald, transport med fleire.

Kjøp som erstattar kommunal tenesteproduksjon (52,4 mnok) er fordelt per tenesteområde i diagrammet under. Beløpet finn me igjen i LN14 i Økonomisk oversikt drift.



Den private barnehagen i Kvam har i 2019 krav på 12,6 mnok i tilskot frå kommunen. På kommnehelse er kostnadene (11,4 mnok) knytt til driftstilskot til legar, fysio-, ergoterapeutar og kjøp av legevakttenester. I pleie og omsorg utgjer utgifter til brukarstyrt personleg assistent (BPA) 5,7 mnok av 9,7 mnok. Resten er pleie og omsorgstenester kjøpt hjå andre kommunar og private. Elles er det utgifter til elevar , barnevernsheimar, kjøp av VTA-plassar hjå Hardanger AKS, til snøbrøyting, feiing, slam og veterinærvakt med meir.

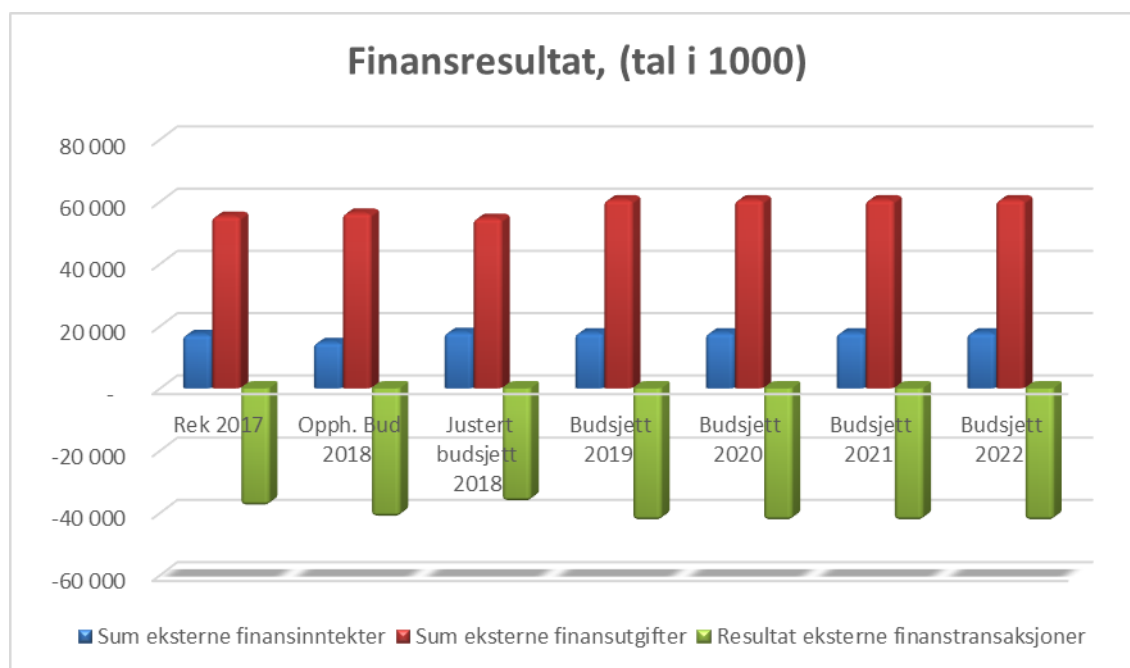
Overføringer utgjør 89,5 mnok. Beløpet finn me igjen i LN15 i Økonomisk oversikt drift.



47% av overføringane er på kommunal næringsforvaltning og konsesjon og gjeld skatt på og kjøp av konsesjons- og heimfallskraft (40,1 mnok). Andre store overføringer er momskompensasjon (15), overføringer til private (14,7 mnok) sosialhjelp (9,2 mnok) og religiøse føremål (5,8 mnok).

### 3.4 Finansresultat

Finansresultatet er forverra frå justert budsjett 2018 til budsjett 2019 på grunn av auke i rentekostnader og avdragsutgifter. Utbytte frå kraftverka er lagt på same nivå som i justert budsjett. Økonomiplan perioden er ikkje justert for eventuell ytterlegare auke i renter og avdrag. Dersom finansutgiftene aukar i åra framover som følgje av auke i låneopptak og renteauke, samtidig som utbytte vert redusert, kan det bety ei vesentleg forverring av finansresultatet. Rådmannen har gjort ein del rentebindingar for å skapa ei meir føreseieleg drift. Kommunen har plassert likvide midlar i bank og fond, og mottek om lag om lag 4 mnok i renter/avkastning. Kommunen får deribland 0,9 mnok i renteinntekter på vidareformidla startlån frå Husbanken. Auka avdrag for VAR-lån er ikkje lagt inn, då dette vert kompensert med intern finansiering av sjølvkostrekneskapen.



Det er gjort mange avgrensingar og føringar for kva ein kommune kan gjera på finansområdet. Dei fleste av dei ligg i vedteke «Reglement for finans- og gjeldsforvaltning», som gjeld f.o.m. 1.10.16. Reglementet skal gjennomgåast og vedtakast i kvar heradsstyreperiode. Kommunen har og investert i ein del selskap der det er utarbeidd retningslinjer for eigarskap og styring, basert på KS sine retningslinjer.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Reglement for finans- og gjeldsforvaltning	Kommunen skal til ei kvar tid ha likviditet (inkludert trekkrett) til å dekkja løpande betalingsplikter.	Oppretta trekkrett på opptil 40 mnok Følgja med på utvikling av likviditet gjennom året
	Plassert overskotslikviditet skal over tid gje ei god og konkurransedyktig avkastning innanfor definerte krav til likviditet og risiko, når ein tek omsyn til tidsperspektivet på plasseringane.	Nytta dei ulike tilboda for plassering på bankkonti og nytta meklar til å vurdere evt. mellombels plassering i obligasjonar.
	Forvaltning av langsiktige finansielle aktiva skal gje ei god langsiktig avkastning til akseptabel risiko.	Bruka meklar til å ivareta krav til avkastning og avgrensa risiko
	Lånte midlar skal over tid gje lågast mogleg totalkostnad innanfor definerte krav til refinansieringsrisiko og renterisiko, når ein tek omsyn til behov for forutsigbare lånekostnadar.	Leggja lån ut på anbod, og inngå låneavtalar i tråd med reglementet.
Eigarskap og styring - <i>Eigarinteressene til Kvam herad er primært motivert ut frå ynskje</i>	Retningslinjer for eigarskap og styring (18 punkt)	Obligatoriske opplæring av folkevalde Utarbeida og gjennomgå eigarskapsmelding (årleg) Revidera og følgja opp eigarstrategiar

om politisk styring og innsyn i verksemdar som er viktige/kritiske for heradet.

### 3.5 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat seier noko om kva midlar som ikkje er nytta i drifta i inneverande år, og som kan setjast av til fond til seinare bruk i driftsrekneskapen eller til finansiering av investeringar. Eit negativt netto driftsresultat gjer at kommunen må bruka meir av fond enn me avset. Det er tilrådd av netto driftsresultat bør liggja på 2% av brutto driftsinntekter, tidlegare 1,75 %.

	Rek 2017	Opph. Bud 2018	Justert budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Netto driftsresultat	0,0	0,0	0,0	-0,0	0,0	-0,0	-0,0
Brutto driftsresultat i % av driftsinntektene	2,4 %	0,4 %	3,4 %	0,0 %	0,1 %	-0,7 %	-1,6 %

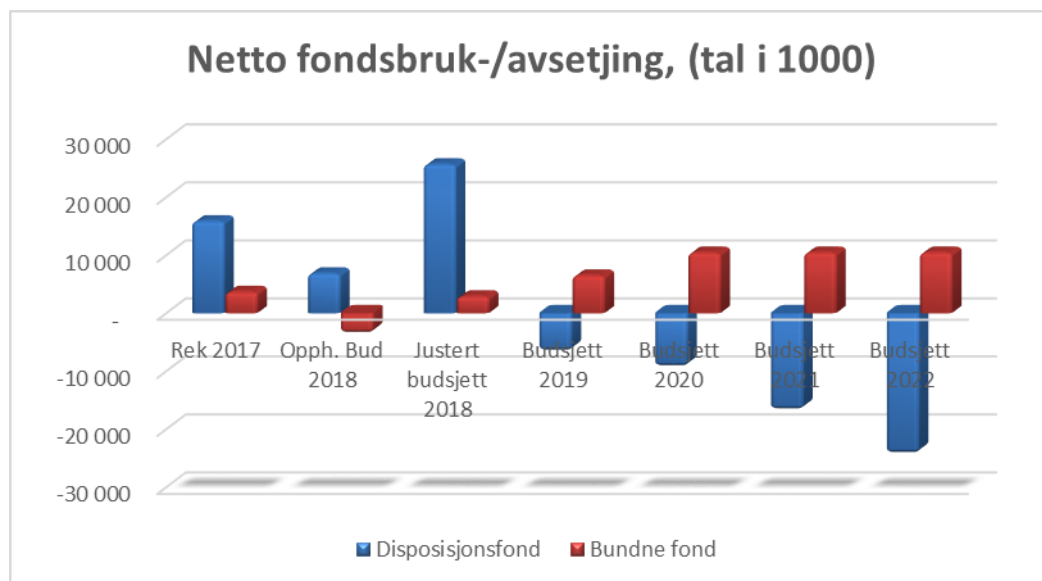
I framlegg til budsjett ser det ut som at kommunen får eit «underskot» i 2019 og vidare i økonomiplanperioden. 2020 viser eit «overskot», men det er lite sannsynleg sidan auke i skatt og rammetilskot er lagt inn, men alle utgifter er lik 2019 bortsett frå pensjon. Det må difor arbeidast vidare med å finna nye innsparingstiltak i tillegg til å realisera dei eksisterande.

På grunn av dei økonomiske utfordringane, er kommunen lågt rangert på mange av kategoriene for økonomi i kommunebarometeret:

10 % vekt i barometeret	Kommunens nøkkeltall				Plass		Andel nøkkeltall som har blitt bedre		
	KB 2016	KB 2017	KB 2018	KB 2018	Snitt	Topp	Kommunens karakter		
	KB 2016	KB 2017	KB 2018	KB 2018	KB 2018	KB 2018	KB 2016	KB 2017	KB 2018
<b>Økonomi</b>					380 .plass		65		
DRIFTSMARGIN: Korrigert netto driftsresultat siste år, i prosent av brutto driftsinntekter (10 %)	-3,0	2,4	<b>1,8</b>	<b>275</b>	3,5	6,7	<b>1,0</b>	<b>2,8</b>	<b>2,7</b>
DRIFTSMARGIN: Korrigert netto driftsresultat siste fire år, i prosent av brutto driftsinntekter (15 %)	-0,5	0,1	<b>0,0</b>	<b>399</b>	2,7	5,7	<b>1,7</b>	<b>1,4</b>	<b>1,1</b>
DRIFTSMARGIN: Brutto driftsresultat siste år i prosent av brutto driftsinntekter (5 %)	-1,9	2,2	<b>2,4</b>	<b>202</b>	3,2	7,1	<b>1,5</b>	<b>3,3</b>	<b>3,6</b>
DISPOSISJONSFOND: I prosent av brutto driftsinntekter (15 %)	1,6	3,7	<b>6,1</b>	<b>304</b>	11,4	26,2	<b>1,8</b>	<b>1,9</b>	<b>2,1</b>
DISPOSISJONSFOND: Endring i disposisjonsfond siste år (5 %)	-3,4	2,2	<b>2,3</b>	<b>106</b>	1,4	5,2	<b>1,0</b>	<b>3,6</b>	<b>4,3</b>
GJELD: Netto renteesponert gjeld i prosent av brutto driftsinntekter (15 %)	58	57	<b>53</b>	<b>308</b>	36	-12	<b>2,1</b>	<b>2,5</b>	<b>2,7</b>
GJELD: Endring i renteesponert gjeld siste år (5 %)	18,6	-1,3	<b>-4,0</b>	<b>154</b>	-1,4	-16,5	<b>1,0</b>	<b>4,6</b>	<b>4,1</b>
NETTO FINANSUTGIFTER: I prosent av brutto driftsinntekter, eksklusive avdrag (5 %)	0,7	0,5	<b>0,5</b>	<b>185</b>	0,6	-1,6	<b>2,8</b>	<b>3,2</b>	<b>3,1</b>
INVESTERINGER: Snitt siste fire år, som andel av brutto driftsinntekter (10 %)	15,7	16,3	<b>15,8</b>	<b>298</b>	14,7	5,2	<b>2,9</b>	<b>3,1</b>	<b>3,6</b>
LÅN: Andel av investeringene som finansieres med lån, siste fire år (5 %)	75	76	<b>76</b>	<b>342</b>	59	30	<b>1,7</b>	<b>1,6</b>	<b>1,7</b>
PREMIEAVVIK: Oppsamlet beløp i balansen, i prosent av brutto driftsinntekter (10 %)	10,8	9,7	<b>9,7</b>	<b>410</b>	5,6	0,3	<b>1,0</b>	<b>1,2</b>	<b>1,0</b>

### 3.6 Fondsmidler

Etter nokre år med avsetning ser det ut som me må bruke av fondsmidler i 2019 og økonomiplanperioden. Utviklinga viser i diagrammet under.



Det er ikkje budsjettert med noko fond for meir-/mindreforbruk i økonomiplanperioden, då overskotsmidlar er foreslått disponert/finansiert, og tidlegare midlar er brukt opp. Bundne fond er i hovudsak fondsmidler til sjølvkostområde som vatn og avlaup. Det er disposisjonsfond kommunen står fritt til å bruka på investeringar, og som er «bufferkapitalen» i dårlege tider.

### 3.7 Investeringar

Investeringsbudsjettet er redusert med 42,3 mnok til 156,3 mnok frå 2018 til 2019, og fell ytterlegare i resten av perioden.

	Budsjett				Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	Budsjett 2018 opphaveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018				
Sum inntekter	21,7	26,6	21,9	29,8	51,7	26,2	4,9	1,7
Sum utgifter	111,0	273,1	205,0	-32,8	172,2	118,1	24,4	9,2
Sum finansieringstransaksjoner	20,9	15,7	15,4	20,3	35,7	15,2	15,2	-
<b>Finansieringsbehov</b>	<b>110,2</b>	<b>262,2</b>	<b>198,6</b>	<b>-42,3</b>	<b>156,3</b>	<b>107,0</b>	<b>34,7</b>	<b>7,4</b>
Bruk av lån	94,4	236,5	180,0	-44,4	135,6	68,4	21,5	7,4
Sal av aksjer og andelar	-	-	0,2	-0,2	-	-	-	-
Møttekne avdrag på utlån	2,8	2,2	2,2	-	2,2	2,2	2,2	-
Overført frå driftsrekneskap	0,0	0,2	0,2	-	0,2	0,2	0,2	-
Bruk av bundne driftsfond	0,6	5,7	1,0	0,6	1,6	-	2,5	-
Bruk av ubundne investeringsfond	12,3	15,9	14,1	-7,5	6,7	7,5	8,0	-
Bruk av bundne investeringsfond	-	1,7	0,8	9,2	10,0	28,7	0,3	-
<b>Sum finansiering</b>	<b>110,2</b>	<b>262,2</b>	<b>198,6</b>	<b>-42,3</b>	<b>156,3</b>	<b>107,0</b>	<b>34,7</b>	<b>7,4</b>
Lånefinansiering	86 %	90 %	91 %	105 %	87 %	64 %	62 %	100 %

Om lag 33% av investeringane i 2019 gjeld VA-området (52 mnok), som er sjølvfinansierande.

Investeringsutgifter som ikkje er knytt til prosjekt utgjer til saman 16 mnok. I 2019 er det budsjettert med investeringar i veg og infrastruktur for 37 mnok, der 20 mnok er knytt til infrastruktur ind.område Sandvenhagen. I tillegg er det planlagt mange fleire små og store prosjekt i 2019 med ei ramme på til saman 51 mnok. Nivået i økonomiplanen er nok likevel for lågt, då kommunen i perioden truleg må starta opp arbeidet med blant anna rehabilitering av Øystese barneskule, bustadtilbod til personar med rus- og psykisk helseutfordringar, ny vasstankvogn til KVBR, utskifting av PLO-utstyr, utviding av kapasitet innan helse og omsorg, nye digitaliseringsprosjekt og etablering av pumpestasjon og sjøvassleidning frå Evjo i Øystese til reinseanlegget på Notaneset. Når kommunen skal vurdere framtidige investeringsprosjekt, er det viktig at investeringane ikkje medfører netto auka driftsutgifter. Skulle dette likevel vera tilfelle, må kommunen gjennomføra ytterlegare innsparingar i drifta på andre måtar.

### 3.8 Føresetnader og risikovurdering

Kommunelova har to sentrale krav til dei kommunale budsjetta: balanse og realisme. Balansekravet inneber at dei budsjetterte inntektene minst må dekkja budsjetterte utgifter. Realismekravet tyder at budsjettet skal byggja på realistiske estimat for inntekter og utgifter. Ein kommune kan ikkje gå konkurs, men dersom den driv med eit underskot som det ikkje finnest fondsmidlar til å dekkja inn, vert den sett under administrasjon av fylkesmannen og vert ein såkalla ROBEK-kommune<sup>6</sup>.

Den største tilskotsytaren og premissleverandøren for kommunane, staten, fastset berre årlege rammer for kommunane, men krev at kommunane skal levera ein plan for komande fire år. Det er likevel svært nyttig å laga økonomiplan og vurdere utfordringane og retninga for dei komande åra, men dei aller fleste tala vil endra seg i løpet av perioden.

<sup>6</sup> ROBEK = Register om betinget godkjenning og kontroll. Kommunar i ROBEK må ha godkjenning av Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å kunna føreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leigeavtalar, samt at det skal kontrollerast om budsjettvedtaka er lovlege.

Tala i økonomiplanen er i nominelle 2019-tal, det vil seia at dei ikkje er justert for løns- og prisvekst i perioden 2020-2022. Nedanfor er dei mest sentrale føresetnadane og risikoelementa i høve avvik, lista opp:

<b>Føresetnader og risiko for vesentleg meirforbruk utover rammer i budsjettåret</b>	<b>Sannsyn (0-3)</b>	<b>Konsekvens (0-3)</b>	<b>Risikonivå (0-9)</b>	<b>Avbøtande tiltak</b>
Prisnivå brukarbetalingar/ salsinntekter <ul style="list-style-type: none"> <li>- Statlege satsar på barnehageplass og HO-tenester</li> <li>- Fastsett husleigeauke, % frå 1.5. (konsumprisindeks august - august)</li> <li>- Satsar sjølvfinansierande tenester er fastsett v/bruk av sjølvkostprogram</li> <li>- Sal konsesjonskraft basert på prognose frå kraftmeklar (CA 370 kr /Mwh)</li> </ul>	2	2	4	Nivået på kraft er høgare enn på mange år i prognosen. Det aukar sannsynet for reduserte inntekter. Det er mogleg å inngå fastprisavtalar for å redusera risiko.
Etterspurnad brukarbetalingar/ salsinntekter <ul style="list-style-type: none"> <li>- Som regel stor etterspurnad etter alle kommunale tenester – heller avgrensa av kapasitet og regelverk enn underforbruk</li> </ul>	2	1	2	
Refusjonsinntekter <ul style="list-style-type: none"> <li>- Inntektene er som regel forsiktig budsjettert. Det vil seia at dei fyrst vert lagt inn i budsjettet når dei er tildelt. Endringar i inntekta medfører som regel nokolunde tilsvarende endring i utgifter som mva.kompensasjon</li> </ul>	2	2	4	Passa på å tilpassa utgifter til endringar i refusjonsinntekter
Rammetilskot <ul style="list-style-type: none"> <li>- Kommunen nyttar KS sin prognosemodell</li> <li>- Endring etter Stortinget si handsaming</li> <li>- Endring etter folketal</li> </ul>	2	3	6	Justera i 1. tertial
Andre statlege overføringar <ul style="list-style-type: none"> <li>- Sal heimfallskraft basert på prognose frå kraftmeklar (ca. 370 kr/Mwh)</li> </ul>	2	3	6	Nivået på kraft er høgare enn på mange år i prognosen. Det aukar sannsynet for reduserte inntekter. Det er mogleg å inngå fastprisavtalar for å redusera risiko.
Andre statlege overføringar <ul style="list-style-type: none"> <li>- Vertskommunetilskot</li> <li>- Tilskot flyktningar – mottak fleire/færre</li> </ul>	2	2	4	Tilpassa utgifter viss fall i inntekter
Andre statlege overføringar <ul style="list-style-type: none"> <li>- Havbruksfond.</li> </ul>	1	1	1	Det er ikkje lagt inn midlar i økonomiplanen, då storleiken er svært usikker. Dersom me mottek midlar, vil det koma som ei ekstra



				inntekt, slik at risikoen er vurdert til 1.
Andre overføringer	2	2	4	Tilpassa utgifter viss fall i inntekter
Skatt på inntekt og formue <ul style="list-style-type: none"> <li>- Kommunen nyttar KS sin prognosemodell med vekst på 2,7 %, prognosen i grønt hefte er 1,6 mnok høgare</li> <li>- Endring etter Stortinget si handsaming</li> <li>- Endring i skatteinngang i løpet av året</li> </ul>	2	3	6	Endring i skatt vert delvis kompensert gjennom inntektsutjamning Vurdera justeringa i tertialar
Eigedomsskatt <ul style="list-style-type: none"> <li>- Brukt 7 promille på næring</li> <li>- Brukt 4 promille på bustader og hytter</li> </ul>	2	2	4	Eigedomsskatteordningane er under press, men inntil vidare ser det ikkje ut til å ha så store konsekvensar for Kvam, men det er lagt inn ein reduksjon på 2 mnok. Bruka LVK til å ivareta E-skattegrunnlag for kraftverk
Konsesjonsavgift <ul style="list-style-type: none"> <li>- Fastsett for 5 år om gangen, indeksregulering</li> </ul>	1	1	1	
Lønsutgifter <ul style="list-style-type: none"> <li>- Lagt inn lønsvekst på 2,5 %</li> <li>- Hovudforhandlingar med verknad frå 1.5.19?</li> <li>- Gjennomføra innsparingskrav</li> </ul>	2	3	6	Oppfølging/økonomistyring
Sosiale utgifter <ul style="list-style-type: none"> <li>- Pensjon er i tråd med prognosar frå KLP og SPK (sjå eigen omtale)</li> <li>- Arbeidsgjevaravgift avheng av lønsutgifter og pensjonsstorleik</li> </ul>	2	3	6	Fokus på innsparingar
Kjøp av varer/tenester <ul style="list-style-type: none"> <li>- I statsbudsjettet ligg det inne ein prisvekst på 2 %</li> <li>- Utgiftene vert ikkje auka med ein generell vekst, men vert vurdert konkret i høve avtalar og liknande.</li> </ul>	2	2	4	Oppfølging/økonomistyring
Overføringer <ul style="list-style-type: none"> <li>- Mva-kompensasjonsutgifter er lik inntektene 1-1</li> </ul>	1	1	1	
Overføringer <ul style="list-style-type: none"> <li>- Kjøp konsesjons- og heimfallskraft skjer til prisar som vet fastsett i januar, med unntak av energiledd</li> </ul>	2	2	4	Justera budsjett i 1. tertial, etter at prisane er kjende
Renteinntekter <ul style="list-style-type: none"> <li>- Avkastning på obligasjonar basert på erfaring og inkl. krav til ytterlegare avkastning</li> </ul>	2	2	4	Aktiv forvaltning i tråd med reglement
Utbytte <ul style="list-style-type: none"> <li>- Nivå frå Kvam kraftverk AS fastsett</li> </ul>	1	2	2	

- Nivå frå BKK AS signalisert				
Renteutgifter - Det er brukt rentenivå på eksisterande låneavtalar - Nye lån budsjettert med 2 – 2,5 % - Gjort fleire rentebindingar som reduserer risiko	2	2	4	Gjera rentebindingar ved refinansiering av lån
Avdragsutgifter - Minstefrådrag på 3,5 % av lånesaldo	1	3	3	
Budsjetteringsfeil	2	2	4	Kontroll og kompetanse
Innsparingstiltak - Laga ny tiltaksplan	2	2	4	Oppfølging/økonomistyring
Enkeltsaker	2	2	4	Organisera tenester på ein slik måte at enkeltsaker krev minst mogleg ressursar
Beredskapssituasjonar	1	3	3	Fullmakt til å bruk midlar i krisesituasjon og Beredskapsplan.

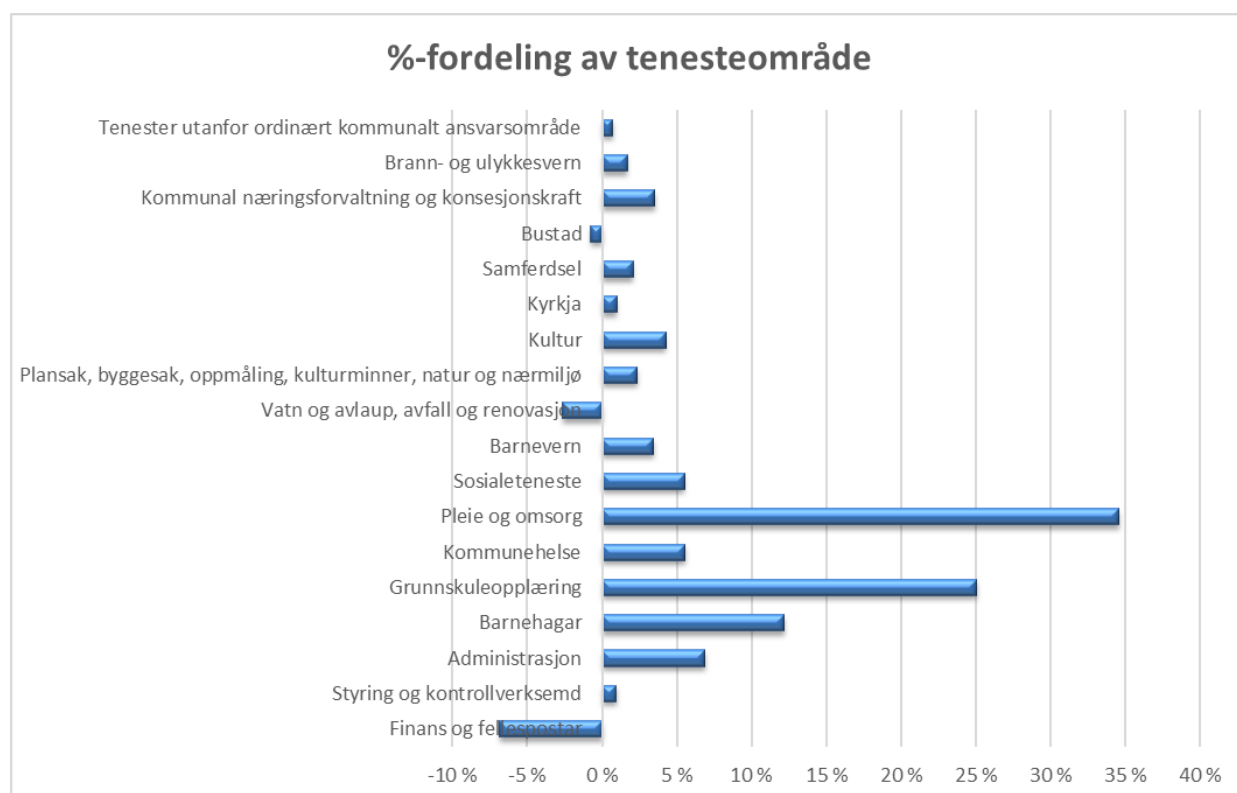
## 4 Kvam herad som tenesteytar

Kommunen si viktigaste rolle er å levera velferdstenester innanfor ei rekkje område og med eit vidt spekter. Nasjonal tenestekatalog inneheld over 220 tenester, der over 180 av desse er lovpålagt og lovheimla.

Nokre av tenestene er reine salstenester, som sjølvkostområda vatn og avlaup, medan andre har delvis brukarbetalingar som barnehage- og institusjonsplass, og nokre har ingen, som kommunale vegar. Kommunen leverer og støttetjenester som kommuneplanlegging og kommunalt arkiv.

Dei aller fleste tenestene kommunen produserer er lovpålagde og både omfang og kvalitet kan vera fastsett i detalj i lov og forskrift. På grunn av eigedomsskatt og kraftinntekter, har kommunen likevel noko rom for lokale prioriteringar og til utforming og organisering av tenestene.

Nedanfor er ei grafisk framstilling av budsjettframlegget si fordeling av økonomiske rammer per KOSTRA-tema<sup>7</sup>. Diagrammet er ei grafisk framstilling av tabell 1B.



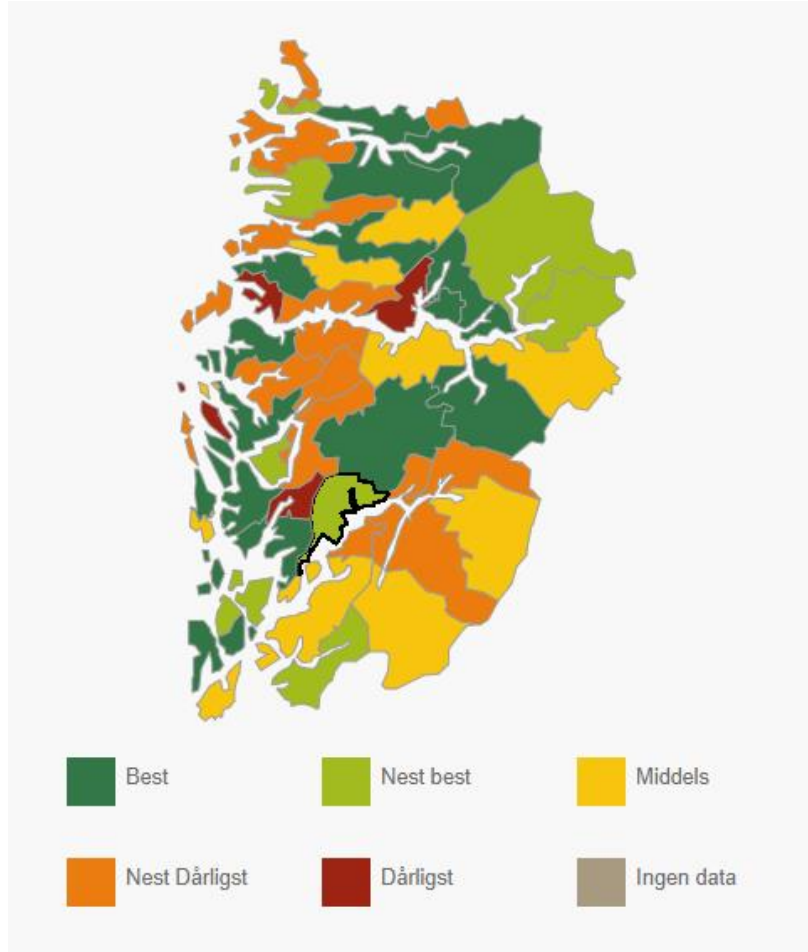
Til trass for at kommunen produserer mange tenester, er det tre store grupper som skil seg ut og kommunen brukar mest pengar på: pleie- og omsorgstenester (35 %/206 mnok), grunnskule (25 %/149 mnok) og barnehage (12 %/73 mnok). Finans og fellespostar er ikkje eit eige KOSTRA-tema, men inneheld premieavvik, fellespostar som skal fordelast til andre tenester i løpet av året og motpost til avskrivningar (-38,9 mnok). Posten er negativ.

<sup>7</sup> Om KOSTRA, sjå <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra/>.

KOSTRA-tema A, Fiansielle nøkkeltal, administrasjon, styring og fellesutgifter er her delt opp i «Finans og fellespostar», «Styring og kontroll» og «Administrasjon».

Kvam herad har gjennomført nokre brukarundersøkingar i 2018, og har som mål å gjennomføra fleire undersøkingar frå [www.bedrekommune.no](http://www.bedrekommune.no) i økonomiplanperioden. Undersøkingane kan nyttast til å vurdere eigen tenestekvalitet, og til samanlikningar med andre kommunar, og over tid.

Private og offentlege aktørar gjennomfører ulike undersøkingar av den offentlege tenesteproduksjonen. I NHO sitt «Kommune-NM» vert kommunane rangert etter attraktivitet og lokal vekstkraft. Totalt er det 21 indikatorar fordelt på 5 område: næringsliv, arbeidsmarknad, demografi, kompetanse og kommunal økonomi. Basert på 2017-tal, fekk Kvam herad karakteren «Nest best» (Middels i 2016) og rangert som kommunenummer 139 (229 i 2016).<sup>8</sup> I det nye Vestland er me rangert som nr. 26 av 59 kommunar.



<sup>8</sup> <https://www.nho.no/tema/offentlig-sektor-og-naeringslivet/kommune-nm/>

Kommunebarometeret er ei rangering av kommunane i Noreg som vert utarbeidd av Kommunal Rapport. Rangeringa er laga på grunnlag av offisielle tal som kommunane leverer til staten gjennom KOSTRA, Utdanningsdirektoratet, Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet og Statistisk sentralbyrå. Samla fekk Kvam herad i 2018 ein 331. plass (frå 302. i 2017), men det er stor variasjon innanfor dei ulike områda:

## Plasseringer i Kommunebarometeret 2010-18

Dette er plasseringene slik de faktisk ble rapportert de ulike årene.

Serien er ikke sammenliknbar over tid, fordi innholdet i barometeret også har endret seg over tid.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
<b>Nøkkeltallene alene</b>	425	377	100	318	270	343	354	294	305
<b>Totaltabellen - justert for økonomiske forutsetninger</b>	400	381	112	348	305	385	361	302	331
<b>Rangering inntektsnivå</b>	149	149	117	121	124	98	118	188	137
<b>Grunnskole</b>	159	213	68	136	117	130	195	157	132
<b>Pleie og omsorg</b>		246	136	91	124	153	175	125	91
<b>Barnevern</b>	298	170	280	338	289	298	210	217	248
<b>Barnehage</b>	164	347	283	386	407	398	382	257	286
<b>Helse</b>			23	43	53	123	48	211	118
<b>Sosial</b>	241	403	420	369	362	353	346	363	372
<b>Kultur</b>		206	75	135	183	247	230	199	196
<b>Økonomi</b>	366	345	150	375	333	356	426	398	380
<b>Kostnadsnivå</b>		302	316	267	355	333	252	283	215
<b>Miljø og ressurser</b>	119		354	248	244	141	273	205	136
<b>Saksbehandling</b>			184	243	257	276	187	275	354
<b>Vann, avløp og renovasjon</b>			324	211	141		27	235	273

### 4.1 Mål og tiltak

Eit viktig mål for tenesteproduksjonen, er at mottakarane er nøgde med kvaliteten. Etter kvart som resultatene frå brukarundersøkingane vert kjent, er det mogleg å spissa mål og tiltak. I dette budsjettframlegget er mål og tiltak i stor grad henta frå mangfaldet av planar og retningslinjer som kommunen har. Eit viktig verktøy for å få til kontinuerleg kvalitetsforbetring, er Lean, der det er fokus på at det er mottakaren av tenestene som avgjer kva verdi den har.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Nøgde brukarar	<p>Mottakarane av tenestene oppfatar kommunen som leverandør som</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Imøtekomande</li> <li>- Har god service</li> <li>- Set seg inn i problemstillingar</li> <li>- Er fleksibel</li> <li>- Er løysingsorientert</li> <li>- Har god kvalitet på tenester</li> <li>- Leverer innan fristar</li> <li>- Er tydelege</li> </ul>	<p>Oppretthalda eller betra samla plassering i Kommune-NM og samla plassering i Kommunebarometeret</p> <p>Gjennomføra brukarundersøkingar i <a href="http://bedrekommune.no">bedrekommune.no</a></p>

	- Har kapasitet/tid	Arbeida vidare med kontinuerleg forbetring ved bruk av Lean.  <i>Sjå eigne kapittel for tiltak per tenestekområde</i>
--	---------------------	---

## 4.2 Økonomiske rammer for tenesteproduksjonen

Tabellen under viser korleis drifta fordeler seg på KOSTRA-tema<sup>9</sup>. I kvart tema er det samla ei rekkje tenester som kommunen yter til brukarar og innbyggjarar. Tabellen er den same som budsjettskjema 1B, men sosiale utgifter, avskrivningar og driftsprosjekt er trekt ut i eigne tabellar som vert presentert til slutt i dette kapittelet. I tillegg er dei frie disponible inntektene som skatt og rammetilskot, finanspostar og fondsdisponeringar trekt ut, det vil seia innhaldet i budsjettskjema 1A.

	Budsjett		Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 opphevele g						
Finans og fellespostar	1 210	-8 248	-4 999	6 318	1 318	1 318	1 318	1 318
Styring og kontrollverksemd	4 704	4 530	4 537	578	5 115	5 115	5 115	5 115
Administrasjon	27 699	29 044	28 849	2 125	30 974	30 529	30 529	30 529
Barnehagar	46 564	49 448	51 552	3 486	55 038	55 038	55 038	55 038
Grunnskuleopplæring	102 163	110 738	109 186	1 952	111 138	111 138	111 138	111 138
Kommunehelse	23 101	27 678	27 133	-453	26 680	26 680	26 680	26 680
Pleie og omsorg	144 262	136 625	146 622	135	146 756	146 756	146 756	146 756
Sosiale teneste	30 889	29 552	30 144	-71	30 073	30 073	30 073	30 073
Barnevern	14 050	18 540	18 421	-850	17 571	17 571	17 571	17 571
Vatn og avlaup, avfall og renovasjon	-10 830	-14 608	-14 965	-9 274	-24 239	-24 239	-24 239	-24 239
Plansak, byggesak, oppmåling, kulturminner, natur og nærmiljø	5 751	10 020	9 689	823	10 512	9 366	9 366	9 616
Kultur	18 656	18 994	19 426	-243	19 183	19 183	19 183	19 183
Kyrkja	5 641	5 683	5 683	180	5 863	5 863	5 863	5 863
Samferdsel	7 391	7 620	7 454	974	8 428	7 928	7 928	7 928
Bustad	-9 296	-10 117	-10 118	700	-9 417	-9 417	-9 417	-9 417
Kommunal næringsforvaltning og konesjonskraft	16 440	20 447	20 794	-102	20 692	20 392	20 392	20 392
Brann- og ulykkesvern	7 839	7 750	7 782	80	7 861	7 861	7 861	7 861
Tenester utanfor ordinært kommunalt ansvarsområde	1 688	4 301	1 814	2 496	4 310	1 810	1 810	1 810
<b>ALLE</b>	<b>437 923</b>	<b>447 996</b>	<b>459 002</b>	<b>8 855</b>	<b>467 857</b>	<b>462 966</b>	<b>462 966</b>	<b>463 216</b>

Vidare i dette kapittelet vert endring frå justert budsjett 2018 til budsjett 2019 kommentert per KOSTRA-tema. I økonomiplanperioden fell det vekk nokre prosjekt som er med i 2019, elles er det ikkje langt inn større endringar i perioden. Veksten i pensjonsutgifter aukar mykje i perioden, men denne er presentert i ein eigen tabell.

<sup>9</sup> KOSTRA=KOMmuneSTatRApportering. Kommunane skal nytta lik standard for rekneskap for å gjera det mogleg å samanlikna kommunar med kvarandre, på for eksempel tema «Grunnskule».

## 4.3 Finans og fellespostar

### 4.3.1 Om tenestene

Det meste av det som ligg under funksjonane «Finans» ligg i budsjettskjema 1A. Finans og fellespostar er heller ikkje eit eige tema i KOSTRA, men ein del av nøkkeltala i A, Finansielle nøkkeltal og adm., styring og fellesutgifter som i budsjettdokumentet delt opp i tre. Det er ikkje nokon direkte tenesteproduksjon i dette tema, men her ligg nokre fellespostar. Følgjande funksjonar er med:

- Funksjon 170 – Premieavvik, 172 – Pensjon, 173 – Premiefond ligg og her, men pensjonskontoane er trekt ut og vert presentert under «Fellestema: Sosiale utgifter».
- Funksjon 180 gjeld utgifter til kommunale råd og utval, beredskapsplanlegging, forsikring og leige av rettslokale.
- Funksjon 190 er ein mellombels støttfunksjon for postar som vert fordelt til andre KOSTRA-tema i løpet av året. Det gjeld og funksjon 880 der det ligg innsparingskrav som ikkje er konkretiserte på andre KOSTRA-tema. Etter kvart som tiltaka kjem i gang, vert krava ført ut av denne tenesta og inn på andre tenesteområde.
- Funksjon 860 er motpost til avskrivningar som er fordelt på dei andre funksjonane.
- Mesteparten av det som ligg i funksjon 870 ligg i budsjettskjema 1A, men i 1B ligg gebyr på bl.a. sertifikatlån

### 4.3.2 Mål og tiltak

Sidan det ikkje er eigen tenesteproduksjon for dette tema, er det ikkje utarbeidd eigne mål og tiltak her.

### 4.3.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 opphaveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
<b>Finans og fellespostar</b>	<b>1 210</b>	<b>-8 248</b>	<b>-4 999</b>	<b>6 318</b>	<b>1 318</b>	<b>1 318</b>	<b>1 318</b>	<b>1 318</b>
180 DIVERSE FELLESUTGIFTER	1 237	556	633	-125	508	508	508	508
190 INTERNE SERVICEENHETER	-317	1 538	1 765	-990	775	775	775	775
800 SKATT PÅ INNTEKT OG FORMUE GENERELT STATSTILSKUDD VEDRØRENDE	20	-	267	-86	182	182	182	182
850 FLYKTNINGER MV.	319	400	400	-400	-	-	-	-
870 RENTER/UTBYTTE OG LÅN (INNLÅN OG UTLÅN)	89	101	151	-	151	151	151	151
880 INTERNE FINANSIERINGSTRANSAKSJONER	-155	-10 842	-8 215	7 918	-297	-297	-297	-297

Funksjon 180 er redusert med 0,1 mnok i reduksjon på deler av forsikringa til kommunen.

Funksjon 190 er redusert med 1 mnok i forhold til justert budsjett 2018. Denne funksjonen vert fordelt på andre tenester i løpet av året, og varierer frå år til år.

Funksjon 800 er ei mindre endring på 0,1 mnok i reduksjon som er overført til andre tenester.

Funksjon 850 har ein reduksjon på 0,4 mnok i intern overføring av tilskot til arbeid med flyktningar frå NAV til skule. Tilskotet fell vekk i perioden.

Funksjon 880 er redusert med 7,9 mnok. Reduksjon gjeld tidlegare uspesifiserte innsparingskrav. I budsjett 2019 står det att 0,3 mnok som fortsatt ikkje er plassert på eit av dei andre rammeområda.

## 4.4 Styring og kontrollverksemd

### 4.4.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld to funksjonar; 100 – Politisk styring og 110 – Kontroll og revisjon. Dette er eit lite, men grunnleggjande rammeområde for ein kommune si rolle i demokratiet. Utgiftene går til tilskot til politiske parti og grendeutval<sup>10</sup>, løn<sup>11</sup>, godtgjersle, tapt arbeidsforteneste, frikjøp, refusjonar arbeidsgjevarar, møteutgifter og transport til politikarar, kontrollutval og Hardangerrådet. Hordaland fylkeskommune har sekretariatsarbeidet for Kontrollutvalet og revisjonen vert utført av Deloitte.

Gjeldande politisk organisering vart vedteke av heradsstyre 6.10.15 (HST-071/15):



### 4.4.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Lokaldemokrati <sup>12</sup> - Valdeltaking	Påliteleg styre – tillit til folkevalde sin redelighet og styringsorgana sin virkemåte	Oppfølging av etiske retningslinjer for politikarar - dilemmatrening

<sup>10</sup> Rådsutval som Ungdomsrådet og rådet for menneske med nedsett funksjonsevne og eldre høyrer til KOSTRA-tema «Fellespostar», funksjon 180

<sup>11</sup> Arbeidsvilkåra for folkevalde i Kvam herad 2015-2019 vart vedteke i heradsstyremøte (HST-070/15) 6.10.15. Ordføraren si løn skal vera tilsvarande som løna til ein stortingsrepresentant. Varaordføraren får ei fast godtgjersle på 10% av ordførargodtgjersla. Leiar for næring, plan og bygg får ei fast godtgjersle på 3,5% av ordførargodtgjersla. Andre politikarar får møtegjersle per møte.

<sup>12</sup> Kjelda: «Hvordan fungerer lokaldemokratiet? Kartlegging av innbyggernes og folkevalgtes erfaringer og oppfatninger», prosjektrapport etter samarbeid mellom Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og



<ul style="list-style-type: none"> <li>- Legitimitet til kommune</li> <li>- Legitimitet til folkevalde</li> <li>- Dialog mellom folkevalde og innbyggjarar mellom val</li> <li>- Påverknad på tenester</li> <li>- Høve til å medverka i lokalsamfunnet</li> </ul>		Gjera kjent og halda delegeringsreglementet oppdatert Utarbeida retningslinjer for kontakt og samarbeid mellom folkevalde og administrasjon
	Ansvarleg styre – at innbyggjarane kan følgja med i politikken og stilla dei styrande til ansvar	Overføra heradsstyremøte på nett, «live» og for ettertid («Kommune-tv») Lett tilgjengeleg innsyn i offentlege dokument på nettsidene (innsynsportal)
	Borgarnært styre – høve for innbyggjarane å delta i og påverka politikken	Gjennomføra kommune- og fylkeskommuneval i tråd med regelverk Leggja til rette for valdeltaking Nyta arbeidsvilkår for folkevalde i tråd med HST-070/15, samt revidera desse til ny valperiode
	Effektivt styre – evne til å levera tenester som er i samsvar med innbyggjarane sine behov, samt dei folkevalde sine evne til å styra kommunen	Følgja opp brukarundersøkingar og arbeid med kontinuerleg forbetring Vurdera organisering av nytt heradsstyre

#### 4.4.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 opphøveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Styring og kontrollverksemd	4 704	4 530	4 537	578	5 115	5 115	5 115	5 115
100 POLITISK STYRING	4 134	3 606	3 612	559	4 171	4 171	4 171	4 171
110 KONTROLL OG REVISJON	570	925	925	19	944	944	944	944

Funksjon 100 Politisk styring er auka med 0,6 mnok samanlikna med 2018. 0,4 mnok av auken kjem frå at 2019 er eit valår, og 0,1 mnok er auke til politiske organ.

Funksjon 110 Kontroll og revisjon har i sitt forslag bedt om mindre endringar på sin budsjettpost til sekretariatet (Hordaland fylkeskommune), kurs og revisjon.

## 4.5 Administrasjon

### 4.5.1 Om tenestene

Følgjande tenester vert utført i funksjon 120: Administrativ leiing, politisk sekretariat, merkantile oppgåver, IKT, informasjon, kantinedrift, juridisk og administrativ rådgjeving, innkjøp og økonomiforvaltning, organisasjons- og personalutvikling. I tillegg har rammeområdet/tema utgifter til eigedomsforvaltning (funksjon 121) og reinhald, forvaltning, drift og vedlikehald av rådhuset (130).

### 4.5.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Samspel mellom folkevalde og administrasjon	Det er god tillit og avklarte roller mellom folkevalde og administrasjonen	Gjera kjent og halda delegeringsreglement oppdatert Samarbeidsmøte ordførar/politikarar – rådmann Syta for at saker til politisk handsaming er forsvarleg utgreidd, innanfor fristar Syta for at vedtak vert sett i verk, og melda tilbake om status Utarbeida retningslinjer for kontakt og samarbeid mellom folkevalde og administrasjon
Internkontroll - Kommunelova §23, 2. ledd: <i>Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjer, og at den er gjenstand for betryggende kontroll.</i>	Kvalitet og effektivitet i tenesteproduksjonen	Styrka arbeidet med kontinuerleg kvalitetsforbetring ved å tilsetja i 100 % stilling som Lean-koordinator Gjennomføra og følgja opp brukarundersøkingar for å kartleggja opplevd kvalitet Utnytta funksjonalitet i politikarportal Bruka språkprofil i saksskriving og kommunikasjon med andre (Klart språk) Ta i bruk alle modulane i kvalitetssystem Gjennomføra tiltak i digitaliseringsstrategi
	Heilskapleg styring og rett utvikling	Gjera kjent og halda administrativt delegeringsreglement oppdatert Bruka og vidareutvikla styringssystem
	Godt omdøme og legitimitet	Gjennomføra tiltak i kommunikasjonsstrategi Ta i bruk alle modular i kvalitetssystem Gjera kjent dei etiske retningslinjene for å oppnå tillitsskapande forvaltning som byggjer på ein høg etisk standard
	Etterleving av lover og reglar	Gjennomgå og gjera korrigeringar i tråd med ny kommunelov Bruka kvalitetssystem for m.a. avvikshandtering Følgja opp ev. tilsyn og forvaltningsrevisjon Ajourhalda og gjera kjent delegeringsreglement
Organisasjons- og personalutvikling	Måloppnåing gjennom leiing og styring	Gjennomføra ny medarbeiderundersøking, ved bruk av KS sin 10-faktor-modell. Gjennomføra leiarsamlingar

		<p>Laga opplæringsplan og plan for kompetansedeling</p> <p>Leiargruppa skal delta i KS sitt program for leiing av innovasjons- og digitaliseringsarbeid</p> <p>Sjå og eige kapittel for «Kvam herad som arbeidsgjevar»</p>
Økonomiforvaltning	<p>Føremål for økonomireglement:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>Skildra økonomi- og rekneskapssystem</i></li> <li>- <i>Effektiv og forsvarleg økonomiforvaltning</i></li> <li>- <i>Økonomistyring</i></li> <li>- <i>Tilfredsstillande avgjerslegrunnlag for folkevalde</i></li> <li>- <i>Sikra politisk påverknad i budsjettprosess og økonomistyring</i></li> <li>- <i>Dokumentera viktige økonomirutinar</i></li> <li>- <i>Sikra kontinuitet i samla økonomiforvaltning</i></li> </ul>	<p>Ajourhalda økonomireglement</p> <p>Ajourhalda rutinar for løns- og økonomisystem</p> <p>Enkel tilgang til løns- og økonomisystem for medarbeidarar og leiarar</p> <p>Følgja opp og gjennomføra innsparingstiltak</p> <p>Laga utkast til økonomiplan i junimøte og budsjettkonferanse i november</p>
Innkjøpsstrategi - Best mogleg verdiskaping til lågast mogleg ressursbruk	<p><i>Best mogleg verdiskaping til lågast mogleg ressursbruk</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>Rett kvalitet for å dekkja behova til kommunen på best mogleg måte</i></li> <li>- <i>Fremja effektiv ressursutnytting</i></li> <li>- <i>Gjennomføra effektive innkjøpsprosessar</i></li> <li>- <i>Fremja konkurranse</i></li> <li>- <i>Ta samfunnsansvar</i></li> </ul>	<p>Gjennomføra tiltak i tråd med tiltaksplan for innkjøpsstrategi for 2017-2020</p> <p>Bruka eHandelsløsning (web-butikk)</p> <p>Bruka nytt program til gjennomføring av anbodskonkurransar</p>
Føremålstenleg og framtidsretta IKT-satsing	Digitalisering av tenester til innbyggjarar og næringsliv og administrative tenester	<p>Gjennomføra tiltak i tråd med «Digitaliseringsstrategi 2018-2021»</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vidareutvikla kommunen si internett- og intranettløsning, der interessentar har tilgang 24/7/365</li> <li>• Aktiv deltaking i regional digitaliseringsarbeid for Hordaland</li> <li>• Nytt ordningar i DigiFin</li> <li>• Vidareutvikla “Mi sida”-løsning</li> </ul>

Arkivplan	Offentlege organ pliktar å ha arkiv, og desse skal vera ordna og innretta slik at dokumenta er tryggja som informasjonskjelder for samtid og ettertid	Tilgang til offentlege dokument via innsynsportal Nytta Interkommunalt arkiv Hordaland (IKAH) til langtidslagring Ajourhalda og gjera kjent internt kvam.arkivplan.no Digitalisera fleire arkiv
Eigedomsforvaltning	Eigedomsforvaltning skal <ul style="list-style-type: none"> <li>- dekkja prioriterte brukarbehov</li> <li>- ha effektiv arealutnytting</li> <li>- ha verdibevarande vedlikehald</li> <li>- vera kostnadseffektiv</li> <li>- ha målretta utviklinga av eigedomane sine kvalitetar</li> <li>- vera hensiktsmessig organisert</li> <li>- ha rette økonomiske rammevilkår</li> <li>- ivareta lovpålagte krav</li> </ul>	Sjå eige særtema for kommunale bygg. Ferdigstilla retningslinjer for utleige av kommunale bygg og eigedomar Samanstilla prinsipp, praksis og vedtak til retningslinjer for kjøp og sal av bygg og eigedomar

### 4.5.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 opphavelag	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
<b>Administrasjon</b>	27 699	29 044	28 849	2 125	30 974	30 529	30 529	30 529
120 ADMINISTRASJON FORVALTNINGSUTGIFTER I	24 624	25 295	25 261	1 855	27 116	26 670	26 670	26 670
121 EIENDOMSFORVALTNINGEN	1 788	2 549	2 389	-96	2 292	2 292	2 292	2 292
130 ADMINISTRASJONSLOKALER	1 287	1 199	1 199	367	1 566	1 566	1 566	1 566

Funksjon 120 Administrasjon har netto auke på 1,9 mnok. 0,2 mnok er reduserte OU midlar, 0,5 mnok er mindre sal av IT tenester ( Jondal og V-pro går ut) . 0,4 mnok auke gjeld LEAN koordinator med halvårig verknad, erstattar driftsprosjektet LEAN med ramme på 0,5 mnok i 2018 . Det er overført 0,2 mnok frå teknisk til å ferdigstilla arkivrommet. Det er ein reduksjon på 0,2 mnok til medlemskap i KS digitaliseringsprosjekt, lisensar til 2-faktorpålogging aukar med 0,2 mnok. Lønsvest, vakante stillingar i 2018 og ny personvernstilling utgjer ei netto auke på 0,5 mnok. Øvrige endringar gjeld ny fordeling av løns og fakturaavdelinga.

Funksjon 121 Forvaltningsutgifter i eigedomsforvaltninga er redusert med 0,1 mnok , i hovudsak for justering av budsjett for FDV bygg og andre mindre endringar.

Funksjon 130 Administrasjonslokale har ein auke på 0,4 mnok som skuldast justering av budsjett for reinhald og FDV bygg.

## 4.6 Barnehage

### 4.6.1 Om tenesta

Barnehageområdet omfattar funksjonane 201-Førskule, 211-Styrka tilbod til førskulebarn og 221-Førskulelokale og skyss i KOSTRA.

Barnehagedrifta vert regulert av Lov om barnehagar, Barnehagelova og forskrifter, samt Kunnskapsdepartementet sine merknader til paragrafane i lova. Det nasjonale regelverket definerer kva ein barnehage er, stiller krav til det pedagogiske innhaldet og gjev nærare reglar for bemanning, areal og styringsorgan. Barnehagelova § 12 a regulerer retten til barnehageplass. I Kvam er det barnehageplass til alle som har lovfesta rett til plass etter barnehagelova, og som søker før 1.februar kvart år. Alle som søker etter 1.februar er ikkje sikra å få barnehageplass. Dette har vore ei utfordring, og spesielt for nyttilflyttarar til Kvam som søker etter fristen. Det er ikkje areal, men økonomiske rammer som avgrensar tal på plassar.

Barnehagen er ei pedagogisk verksemd, og skal vera eit trygt og godt oppvekstmiljø til borna sitt beste. Med fokus på lek, trivsel og omsorg samarbeider barnehagane med foreldra om å gjera barnehagen til ein positiv utviklingsarena. Totalt har Kvam herad 359 born i sine barnehagar, og 110 tilsette (mange i deltidstillingar).

Årsplan. Alle barnehagar skal utarbeida ein årsplan som skildrar det pedagogiske arbeidet med mål, metodar og aktivitetar. Årsplanen er basert på rammeplan for barnehage, og er ei forskrift til barnehagelova som gjev retningslinjer for barnehagen sitt verdigrunnlag, innhald og oppgåver. Barnehagen vert leia pedagogisk og administrativt av styrar. Foreldra skal ha høve til å delta og medverka i planlegginga av barnehagen sitt innhald. Foreldra er sikra brukarmedverknad gjennom samarbeidsutvalet.

Ny nasjonal **pedagognorm**, frå 1. august 2018: Barnehagen skal ha minst éin pedagogisk leiar per 7 små barn under 3 år, og ein pedagogisk leiar per 14 barn over 3 år. Eit ekstra barn utløyser krav om ein ny heiltidstilling som pedagogisk leiar. Barn tel som 3 år frå og med august det året dei blir tre år. Kvam herad tok omsyn til lovendringa ved tilsetjing våren 2018, og innførte norma frå 01.08.18. Norma vart ikkje finansiert med ekstra midlar frå staten.

Stortinget vedtok ny nasjonal **bemanningsnorm**, som tredde i kraft 01.08.18. Norma stiller eit minimumskrav til grunnbemanning i ein ordinær barnehage. Barnehagen skal ha minst ein tilsett per 3 barn når borna er under 3 år, og ein tilsett pr 6 barn når borna er over 3 år. Kvam har frå 2013 hatt ei bemanningsnorm på 6,3 (før den tid var den på 6,0), og me innførte ny bemanningsnorm frå 01.08.18. Staten overførte kr 908.000 til Kvam herad som kompensasjon.

Vedtekter: I samsvar med Lov om barnehagar har Kvam heradsstyre handsama felles vedtekter for dei kommunale barnehagane. Kvam Herad har i dag 5 nye/utvida kommunale barnehagar.

Kompetanse. Barnehagane deltek i felles kompetanseheving i samband med satsinga på Læringsmiljø og pedagogisk analyse (LP). Gjennom felles kompetanseheving, har Kvam Herad mål om å gje borna ein trygg og god barnehagekvardag. Det er kome ny nasjonal kompetansestrategi som krev søknad frå den einskilde barnehage. Kvam treng kompetanseplan for barnehagane. Kvam herad har eit system for rettleiing og oppfølging av nyutdanna barnehagelærarar.

PPT skal arbeida for barn, foreldre og tilsette i barnehage/skule, både på individ- og systemnivå, i høve sakkunnig vurdering, kompetanseheving og organisasjonsutvikling. PPT arbeider i eit støttesystem med tidleg innsats inn mot alle barnehagar, for å styrkja dei til både å oppdaga tidleg og setja inn tiltak tidleg. Barn som har behov for ekstra oppfølging har rettar etter barnehagelova § 19a; «*Rett til*

*spesialpedagogisk hjelp*». Kommunen skal fatta vedtak om tilrettelegging for barn med nedsett funksjonsevne etter ny § 19 g i barnehageleva.

Høgt tal fleirspråklege barn i Kvam krev at barnehagane har god oppfølging av borna. Barnehageplass til alle flyktningbarn og systematisk bruk av morsmålsassistentar ved oppstart er viktige tiltak for god integrering, og er no ein del av introduksjonsprogrammet for fleirspråklege barn og unge.

Ein god barndom hindrar fråfall frå utdanning og arbeidsliv i vaksen alder. Forsking slår fast at høgkvalitetsbarnehagar er med på å utjamna sosiale skilnader, førebyggja psykiske helseplager, og styrkja barn si kognitive utvikling og hindra utanforskap. For å skapa høgkvalitetsbarnehagar må barnehageeigar saman med barnehagane jobba systematisk med kvalitetsutvikling. Dette handlar om tydeleg leiing, organisering av barnehagetilbodet, fagleg medvit og evne til omstilling og endring. For 2018 er det utarbeidd ein kvalitetsrapport til barnehageeigar/heradsstyret, på lik linje med skule.

### Kommunebarometer og Kostratal

Nøkkeltall	Enhet	Kvam	Kostragruppe 11	Landet uten Oslo	Landet	Hordaland
		2017	2017	2017	2017	2017
Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)	prosent	73,4	82,5	83	82,5	83,7
Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)	prosent	98,6	97,8	97,3	97	97,6
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	prosent	35,2	38,6	37,3	36,7	40,5
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år (prosent)	prosent	89	81,9	81,4	81,4	76,4
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år (kr)	kr	132732	143788	143914	145121	144263
Korrigerte brutto driftsutgifter f201 per korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager (kr)	kr	50	52	51	52	50

Kvam kjem på 286. plass av totalt 428 kommunar. Nøkkeltal viser at 91% av alle 1-5 åringar i Norge har barnehageplass. I Kvam går 94% av alle barn mellom 1-5 år i barnehage, og kommunen har relativt mange fleirspråklege barn i barnehagen. Driftsutgiftene pr. barn ligg under Hordaland, landsnittet og kommunegruppa.

Andel personar med barnehagelærerutdanning og fagarbeidar-utdanning i barnehage aukar i Kvam. Alle styrarane våre har godkjent utdanning. Leike- og opphaldsareal i barnehagen er eit av få nøkkeltal på barnehage, som ikkje går på grunnbemanning. Leike- og opphaldsareal måler berre areal innandørs og gjev difor ikkje eit faktisk bilete av arealet som er disponibelt for barna. I kommunebarometeret får Kvam låg karakter; 2,1 (der 1 er dårlegast og 6 er best), årsaka er at Kvam har bygd barnehagar ut frå normtal.

### 4.6.2 Mål og tiltak

Visjon for barnehagane i Kvam: «*Me skapar gode barndomsminner og livsglede*»

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<i>Pedagogisk leiing</i>	Tydeleg fagleg leiing  Utvikla kollektiv kapasitet	Fagleg oppdatering for alle Faglege drøftingar på styrarmøta Prosessar der leiarane er delaktige i utforming av leiarskap i barnehage
<i>Kvalitet i barnehagen</i>	Skapa inkluderande og trygge miljø med vekt på leik, glede omsorg, læring og utvikling. Styrka fagleg refleksjon over eigen praksis Kvalitet i rutine-situasjonar	LP som verktøy for systematisk refleksjon over pedagogisk praksis Kompetanseheving Implementera Rammeplan

	Synleggjera barnehagane ved ny kvalitetsrapport til Heradstyret	Alle tilsette les same fagbok; <i>gode rutinesituasjonar</i> Skapa arena for pedagogisk refleksjon i alle barnehagar
<i>Trygt og godt læringsmiljø</i>	Alle barn skal oppleva å vera ein del av eit inkluderande fellesskap/ læringsmiljø.  Ingen skal oppleva å bli utestengt i barnehagen	Systematisk arbeid med fokus på venskap, trivsel og vaksne som ser. Implementera og følgja opp handlingsplan mot mobbing Bruka LP modellen i analysearbeidet
<i>Fleirspråklege barn i barnehagen</i>	Borna skal kjenner seg trygge Godt norsk språk At foreldre vert inkludert At all informasjon er på ulike morsmål	Morsmålsassistent for nytilkomne flyktningbarn Sikra ein god start Skriftleg informasjon på alle aktuelle morsmål
<i>Rekruttering</i>	Menn i alle barnehagar Nok barnehagelærarar Nok fagarbeidarar	Oppmoda menn om å søkja i utlysingar Studiestøtte til fast tilsette som vil ta barnehagelærarutdanning
<i>Kompetanseheving</i>  <i>Rettleiing</i>	Utarbeida kompetanseplan Fleire tek vidareutdanning Ta vare på nyutdanna barnehagelærarar	Kartleggja kompetanse Gje barnehagelærarar tilbod om vidareutdanning i prioriterte fag Rettleiing til nyutdanna «Opplæringspakke» til vikarar.
<i>Måltid</i>	Utvikla måltid som pedagogisk arena	Kurs innan måltid som pedagogisk arena, kosthald og ernæring
<i>Seksuelle overgrep</i>	Kurs til alle nyttilsette	Informasjon og kurs
Brukarvenleg barnehageopptak	Effektivisera inntaket	Brev til nyfødde om plass frå 1 år.
<i>IKT- digitaliseringsstrategi</i>	Godt trådløst nettverk Kunnskap om pedagogisk bruk av digitale verktøy Tilstreккеleg PC til tilsette Betre digital informasjon til foreldre, med felles-varsling	Gjennomføra tiltaka i tråd med digitaliseringsstrategien Internopplæring  Elektronisk informasjonsverktøy Digitale informasjonstavler i alle garderober

## **Fellestema Oppvekst**

<b>Tema/utfordring</b>	<b>Mål</b>	<b>Tiltak</b>
Samordning og tverrfagleg samarbeid i Oppvekst  <b>Hovudmål:</b> Målgruppa skal få ein trygg oppvekst med gode høve til læring og utvikling.	1. Barn og unge skal få rett hjelp til rett tid.  2. Innsatsen skal vera førebyggjande med tydeleg familieperspektiv	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lett tilgjengelege tenester i eit felles hus.</li> <li>• Helse- og hjelpetenester skal samhandla og støtta opp om</li> </ul>

	<p>3. Vidareutvikla tverrfagleg samhandling på systemnivå</p> <p>4. Vidareutvikla system/rutiner for tverrfagleg samarbeid kring barn med behov for samansette tenester, men som ikkje har individuell plan</p> <p>5. Tenestene skal ha kunnskap om kvarandre sine kjerneoppgåver og områder for felles innsats</p>	<p>familien/foreldre, barnehage/skule og fritidsarena.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vidareføra individ- og gruppetilbod i Familiesenteret</li> <li>• Enkelt å finna informasjon om tenestetilbodet på heimesida til Kvam herad</li> <li>• Nytt Facebook side- Barn og unge i Kvam som informasjonskanal</li> <li>• Vidareutvikla samarbeid med andre kommunale tenester, 2.linjetenesta og frivillige lag og organisasjonar.</li> <li>• Vidareføra tidleginnsats i barnehage og skule</li> <li>• System for tverrfagleg samarbeid med barnehagar og skular.</li> <li>• Vidareføra fast møtestruktur på leiarnivå</li> <li>• Vidareføra tverrfaglege ressursteam</li> <li>• Utarbeide felles rutinar med særleg fokus på barn som har behov for samansette tenester</li> <li>• 4 fagsamlingar årleg for tilsette.</li> <li>• Opplæringsamling for nyttilsette.</li> <li>• Kompetanseheving til barnehage og skule ut frå behov.</li> </ul>
--	---	---



<b>Digitalisering</b>	Ta i bruk felles digitale verktøy	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nytt SamPro – verktøy for individuell plan</li> <li>• Bruka Office 365 som digital samarbeidsplattform.</li> <li>• Leggja rutiner og andre relevante dokument inn i Compilo.</li> <li>• Etablere Digitalt arkiv der fagprogram tillet det</li> </ul>
-----------------------	-----------------------------------	---

### 4.6.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 oppheveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
<b>Barnehagar</b>	46 564	49 448	51 552	3 486	55 038	55 038	55 038	55 038
201 BARNEHAGE	39 816	42 340	45 335	1 821	47 156	47 156	47 156	47 156
211 STYRKET TILBUD TIL FØRSKOLEBARN	3 851	3 584	2 716	1 599	4 315	4 315	4 315	4 315
221 BARNEHAGELOKALER OG SKYSS	2 898	3 524	3 501	67	3 567	3 567	3 567	3 567

Funksjon 201 Førskule viser ein netto auke på 1,8 mnok. Lønnsauke og innføring av ny pedagognorm, og bemanningsnorm utgjør 1,9 mnok, auke knytt til fleire lærlingeplassar er på 1 mnok. Kvam herad motek eit øymerka tilskot frå staten på 0,9 mnok knytt til innføring av bemanningsnorm, og det er auke i brukarbetaling på 1 mnok. Tilskotet til privat barnehage aukar med 0,8 mnok. Tilskotet er basert på 2017-rekneskapen.

Funksjon 211 Styrka tilbod til førskuleborn viser ein auke på 1,6 mnok, der 0,9 mnok er auke i lønn. Posten vart redusert ved 2. tertial 2018, men må i 2019 aukast igjen grunna lovfesta rett til tilrettelegging i barnehagen. Det er ein reduksjon på 0,7 mnok i øymerka tilskot frå staten.

Funksjon 221 Barnehagelokaler og skyss har ein auke på litt under 0,1 mnok som fylgje av mindre endringar.

## 4.7 Grunnskuleopplæring

### 4.7.1 Om tenesta

Grunnskule omfattar funksjonane 202-Grunnskule inkl pedagogisk psykologisk teneste (PPT), 213-Vaksenopplæring, 214-Spesialskular (Kvam har ingen), 215-Skulefritidstilbod, 222-Skulelokale, 223-Skuleskyss. Kommunelagoped 0-100 år inngår som ein del av 213-vaksenopplæring.

**Grunnskuledrifta** vert regulert av gjeldande Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa, *Opplæringslova*, og forskrifter, samt Kunnskapsdepartementet sine merknader til paragrafane i lova. Lova handlar om rettar og plikter knytt til opplæring og skulegang i Noreg. Formålsparagrafen § 1-1: *Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.*

Det er 6 kommunale og ein privat grunnskule i Kvam;

Strandebarm skule 1-10	Kvam ungdomsskule 8-10
Norheimsund skule 1-7	Øystese skule 1-7
Tørvikbygd skule 1-7	Ålvik skule 1-7
Norheimsund friskule 1-10	

Kvammaskulane har pr. 01.10.18, 1.018 elevar, 13,08 årsverk til leiging og kontorpersonale, 105,9 årsverk til undervisningspersonale, 15,76 årsverk til fagarbeidarar/assistentar og 7,84 årsverk knytt til SFO.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet i grunnskulen gjev fundamentet for opplæringa i skule og bedrift. Læreplanen sin generelle del utdjupar formålsparagrafen i opplæringslova, gjev overordna mål for opplæringa, inneheld verdi- og kunnskapsgrunnlaget, og det kulturelle grunnlaget for grunnskulen. Opplæringslova §13-10 fastset at skuleeigar pliktar å utarbeida ein årleg rapport om tilstanden i opplæringa. Kvalitetsrapporten skal drøftast av skuleeigar, dvs. heradsstyret, og leggast fram for heradsstyret årleg. Den er siste åra omarbeidd i samband med at det er starta ein prosess for å auka politisk medverknad kring utarbeiding av innhaldet, og gjera dokumentet meir lesarvenleg og lettles.

**SFO.** Om lag 155 elevar 1-4.klasse har SFO-tilbod. Kommunen pliktar å ha eit skulefritidstilbod, (jf. § 13-7 i opplæringslova). Innhaldet skal ta utgangspunkt i borna sin trong for omsorg og leik, og fremja sosial læring. I tillegg til kulturaktivitetar skal fysisk aktivitet, frileik, oppleving og undring knytt til natur- og uteområde vera ein viktig del av dagen.

**Vaksenopplæringa** er heimla i Opplæringslova kapittel 4A, *Opplæring spesielt organisert for vaksne.*

- Grunnleggjande opplæring i norsk/samfunnskunnskap etter introduksjonslova, 44 elevar.
- Grunnskuleopplæring § 4A-1. Vaksne som ikkje har vitnemål i einskilde fag, 12 elevar.
- Spesialpedagogisk avdeling for vaksne, § 4A-2. 24 elevar.
- Realkompetansevurdering for vaksne på grunnskulen sitt område, 1 elev

Elevane ved vaksenopplæringa skal få opplæring ut frå dei føresetnader dei har. Målsetjinga er at dei skal få kompetanse og haldningar som gjer dei i stand til å meistra eigne liv og høve til å delta i skule, arbeid og samfunn. Undervisninga skal vera tilpassa både med omsyn til organisering og innhald. Vaksenopplæringa samarbeider med andre deler av det kommunale tenesteapparatet, slik at opplæringa kjem den enkelte elev, kommunen og arbeidslivet til gode.

**PPT** er heimla i Opplæringslova § 5-6: Kvar kommune skal ha ei pedagogisk psykologisk teneste.

Lovkrav:

1) Tenesta skal sørgja for at det vert utarbeidd sakkunnig vurdering der lova krev det, jf. § 5-1 om retten til spesialundervisning: *Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbyte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning.* Utgreiinga byggjer på kartlegging av eleven

sine lære-føresetnader. Sakkunnig vurdering beskriv behov for spesialundervisning (§5.1), eller behov for tilrettelegging i ordinær opplæring (§1.3). PPT arbeider tverrfagleg.

2) Tenesta skal hjelpa barnehage og skule i arbeidet med kompetanseheving og organisasjonsutvikling for å leggja opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov. På systemnivå er PPT sentral i skulane og barnehagane sine utviklingsprosessar, og oppbygging av støttesystem i ordinær opplæring. PPT har ei sentral rolle i å kvalitetssikra systemtenkinga i barnehagar og skular, slik at rutinar og gjennomføring kring tidleg innsats/ born som treng ekstra støtte, vert utvikla likt i kommunen. PPT deltek som rettleiarar i LP-arbeidet i skular og barnehagar.

## Utvalde nøkkeltall

### KOSTRA

		Kvam	Kostragruppe 11	Landet uten Oslo	Landet	Hordaland
Nøkkeltall Grunnskule	Enhet	2017	2017	2017	2017	2017
Elever i kommunale og private grunnskoler som får særskilt norskopplæring (prosent) <sup>1</sup>	prosent	10,3	4,2	5,5	7,1	5,9
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	prosent	8,9	8,6	7,9	7,8	7,1
Gruppestørrelse 2 (antall)	antall	15,2	15,1	16,5	16,8	16,9
Netto driftsutgifter til grunnskulesektor (202, 215, 222, 223), per innbygger 6-15 år (kr)	kr	124935	116553,2	107653,7	108033,1	108790,9
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i lesing 8.trinn (prosent)	prosent	58,3	68,9	72,8	73,4	71,8
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i regning 8.trinn (prosent)	prosent	71	65,5	69,2	70,1	69,1
Gjennomsnittlig grunnskulepoeng (antall)	antall	42,3	40,9	41,4	41,4	41,8

#### Kostratal

Elevar som får spesialundervisning ligg på 8, 9%. Kvam har helde seg stabilt under 9 % sidan 2015. Det er gode resultat på gjennomsnittleg grunnskulepoeng. Her ligg Kvam over både landet og kostragruppe 11. Netto driftsutgifter til grunnskulesektoren pr. innbyggjar ligg over kostragruppe 11. Dette kan forklarast med skulestruktur (2 små skular), over gjennomsnittet mange fleispråklege elevar i forhold til elevtal, og stor andel elevar med omfattande ressursbehov.

Kvam har høg andel elevar som får særskildt norsk i høve samanliknande kommunar, men kvar elev får vesentleg færre årstimar særskildt norsk enn elevar i samanliknande kommunar.

#### Kommunebarometer

Dei «grønaste» områda: Trivsel 10.trinn, andel lærarar med kompetanse til å undervisa i basisfag i både barneskulen og ungdomsskulen, avgangskaraktarar 10.klasse og andel elevar med spesialundervisning. Dei «raudaste» områda: Kvam ligg aller dårlegast når det gjeld leksehjelp på 1-4.trinn. Dette skuldast at Kvam har prioritert å gje leksehjelp på 5-7 trinn og ikkje til 1-4 trinn. Me skårer også middels, på gjennomsnittleg på trivsel på 7.trinn dei siste 5 åra.

Elevane i Kvam herad skil seg ikkje særleg frå landgjennomsnittet. Dei trivst i stor grad på skulen og saman med lærarane sine. Prøveresultata viser at ved fullført grunnskule ligg elevane i Kvam på høgde med nasjonalt nivå. Det er særleg god gjennomføringsprosent i vidaregåande skule for elevane frå Kvam, noko som indikerer eit solid grunnlag frå grunnskulen og at dei vidaregåande skulane i Kvam jobbar godt med å motivera elevane til å fullføra vidaregåande skulegang.

### 4.7.2 Mål og tiltak

Tema/utfordringar	Mål	Tiltak
Kvar elev skal få utvikla sitt potensial for læring.	Alle elevar som går ut av grunnskulen skal meistra grunnleggjande ferdigheiter	Bruka LP-analysemodell i alt Styrkja ordinær undervisning i tråd med resultat og ny forskning: 1.Gje eleven forståing av eiga læring 2.Sjølvreleksjon hjå lærar

LP som gjennomgående utviklingsarbeid i alle skular  Pedagogisk analyse av alle resultat frå LP, elevundersøking, nasjonale prøvar mm	Auka kompetanse i relasjonsbasert klasseleiing -Auka læringsutbyte for eleven -Strategier for å handtera utfordringar -Kompetanse i sjølvevaluering	3.Standard for god undervisning 4.Positiv støttande elev-relasjon 5.Lærer leier tydeleg/strukturet 6.Tryggleik i handtering av bråk/uro 7.Formativ evaluering med elevane
Alle elevar har rett på eit trygt og godt skulemiljø - § 9a i opplæringslova	Alle skal oppleva å vera ein del av eit inkluderande læringsmiljø både fagleg og sosialt  Ingen elevar skal oppleva å bli mobba	Fylgja rutinar etter § 9a: Alle vaksne skal følgja med på at kvar elev har det trygt og godt Tilsette på skulane er tilgjengelege Bruka LP-modellen systematisk Analysera eigen praksis
Særskilt språkopplæring for fleirspråklege elevar i grunnskulen i Kvam, § 2-8 i opplæringslova	Elevar skal få dekkja sine rettar Eleven skal oppleva meistring i norsk språk Eleven skal vera mest mogeleg i klassen	Morsmålsassistent ved oppstart Bruka Udir kartleggingsverktøy Fatta einskildvedtak § 2-8 Tverrfagleg samarbeid kring mottak/introduksjon
Kompetanseheving	Sikra tilstrekkeleg kompetanse ut frå forskning/nasjonale føringar Delta i ny nasjonal kompetansestrategi Utarbeida kompetanseplan Tverrfagleg innsats /kurs frå hjelpetenestene i oppvekst	Gje lærarar tilbod om vidareutdanning i norsk, matte, engelsk, norsk som andrespråk og spesialpedagogikk Rektorutdanning til leiarar Rettleiing til nyutdanna lærarar Stimulering til å ta mastergrad
Digitalisering	Oppgraderte maskiner/program Nettbrett/PC til alle 1-10.klasse Digitale tavler i alle klasserom IKT som kompenserande hjelpemiddel for alle elevar System/oversikt over programvare Kompetanseheving tilsette	Gjennomføra tiltak i tråd med digitaliseringsstrategien  Opplæring i digital programvare  Textpilot til alle med dysleksi
System for ivareta elevar som har det vanskeleg  Barn gjer så godt dei kan!	Alle tilsette skal kjenna fagleg tryggleik, møta eleven sine behov Alle tilsette skal forstå at eleven si åtferd er uttrykk for noko Felles elevsyn; me må endra konteksten kring elevar som slit	Felles kompetanseheving for barnehage, skule og hjelpetenester Minikurs/ fagleg oppdatering Tryggja leiarrolla fagleg Kurs i korleis me omtaler desse borna / språkbruk
Støttesystem	Dei fleste elevar skal få hjelp i ordinær undervisning framføre segregerte tiltak God ordinær undervisning som inkluderer alle Fast timeressurs til støttesystem	Kompetanseheving tilsette Nettverk Intensivkurs i textpilot, matte Gjera endring i resursmodellen som sikrar nok støttetimar i alle klassar
Kvalitetssystem	Oppretthalda og kvalitetssikra internkontroll og systemtenking	Nytta 1310.no, Compilo og skulane sine internkontrollsystem

	Auka kollektiv kapasitet og delingskultur	Leiarane utviklar system for internkontroll i fellesskap
Ressursbruk/ økonomi	Ressursinnsats og resultat skal hengja betre saman, jamfør kostragruppe 11	Gjennomgang og vurdering av resultat, organisering og kompetanse på leiarnivå
Kvalifiseringsprogram for flyktingar, Vaksenopplæringa	Gje elevar eit fullverdig kvalifiseringsprogram i samarbeid med NAV som sikrar norsk språk	Vurdera fleire skuledagar pr.veke Språkpraksisplass til alle
Tverrfagleg samarbeid og samordning i Oppvekst	Sjå tekst <b>Fellestema oppvekst</b> under barnehage	

### 4.7.3 Økonomiske rammer

	Budsjet		Budsjet		Endring 2019-2018	Budsjet 2019	Budsjet 2020	Budsjet 2021	Budsjet 2022
	Regnskap 2017	2018 oppheleg	2018 justert						
<b>Grunnskuleopplæring</b>	<b>102 163</b>	<b>110 738</b>	<b>109 186</b>	<b>1 952</b>	<b>111 138</b>	<b>111 138</b>	<b>111 138</b>	<b>111 138</b>	
202 GRUNNSKOLE	84 954	91 043	88 425	3 458	91 883	91 883	91 883	91 883	
213 VOKSENOPPLÆRING	4 182	4 515	4 523	492	5 015	5 015	5 015	5 015	
215 SKOLEFRITIDSTILBUD	1 540	1 203	1 999	-227	1 773	1 773	1 773	1 773	
222 SKOLELOKALER	8 313	9 579	9 841	-1 248	8 593	8 593	8 593	8 593	
223 SKOLESKYSS	3 174	4 397	4 397	-523	3 875	3 875	3 875	3 875	

Funksjon 202 Grunnskule har samla ein auke på 3,5 mnok.

Lønsveksten utgjer 2,5 mnok. Det er tilbakeført 0,7 mnok til grunnskule, midlane var mellombels omdisponert til andre funksjonar ved 2. tertial 2018. Vidareutdanning for lærarar er auka med 0,3 mnok. Funksjonen mister ei intern inntektsoverføring frå NAV på 0,4 mnok og overføringar frå andre kommunar på 0,3 mnok. På den andre sida er overføringar til andre kommunar er redusert med 0,7 mnok.

Funksjon 213 Vaksenopplæringa har netto auke på 0,5 mnok. Grunna nedgang i mottak av flykningar er det ein nedgang på 0,7 mnok i øyremerka tilskot frå staten. Dette er delvis kompensert med reduksjon i fastlønn på 0,2 mnok. Grunna fleire elevar med lovfesta rett til grunnskuleopplæring for vaksne kan ikkje lønnskostnadane reduserast like mye som inntekta.

Funksjon 215 Skulefritidsordninga har ein inntektsauke på 0,2 mnok.

Funksjon 222 Skulelokaler har ein nedgang på 1,2 mnok i intern omfordeling mellom tenestene. Avviket skuldast i hovudsak fordeling av lønsbudsjettet til FDV-bygg som inkluderar reinhald, tekniske anlegg og byggdrift.

Funksjon 223 skuleskyss har ein reduksjon i skyssutgifter på 0,5 mnok.

## 4.8 Kommnehelse

### 4.8.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 232-Førebygging - skule og helsestasjonsteneste, 233-Anna førebyggjande helsearbeid og 241-Diagnose, behandling og rehabilitering. Tenestene vert i hovudsak utførte av folkehelsekoordinator, helsestasjonstenesta, ergo- og fysioterapitenesta, kommunepsykolog og legetenesta.

**Folkehelse** er samfunnet sin innsats for å fremja befolkninga si helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige tilhøve og medverka til å førebyggja psykisk og somatisk sjukdom, skade eller lidning. Kvam herad har folkehelsekoordinator i heil stilling.

Folkehelsearbeidet er heilskapleg og omfattar både offentleg, privat og frivillig sektor. Målet er å utvikla eit samfunn som legg til rette for helsegunstige val, fremjar tryggleik og medverknad for den einskilde, førebyggjer sjukdom og skade og legg til rette for gode bu- og oppvekstvilkår.

Arbeidet med kommunen sitt første oversiktsdokument over helsetilstanden og faktorar som påverkar helsetilstanden, «Folkehelseoversikt for Kvam 2016 – 2019 » viser at innbyggjarane i Kvam i det store og heile har god helse.

Folkehelsekoordinator sine oppgåver er mellom anna : plan- og analysearbeid, samarbeid med frivillige lag og organisasjonar, utforming av søknader, koordinering, planlegging og gjennomføring av tiltak innan ulike temaområde og tilrettelegging for eit systematisk og langsiktig folkehelsearbeid.

#### Helsestasjon- og skulehelsetenesta

Helsestasjon- og skulehelsetenesta i Kvam herad er organisert i eining for oppvekst og er ei av tenestene i KFL (Kvam familie og læringsssenter). Tenesta har nært samarbeid med eining helse- og omsorg. Tenesta har 6,95 årsverk inkludert leiar, og har base ved Norheimsund helsestasjon med utekontor ved legekontora i Strandebarm, Øystese og Ålvik.

Oppgåvene er heimla i Helse- og omsorgslova. Kommunen har ansvar for at tilbodet er tilgjengeleg for målgruppene, og at dei tilsette har nødvendig kompetanse og ressursar. Helsestasjon og skulehelsetenesta skal vera eit lågterskeltilbod. Kommunen har ansvar for å overvaka helsesituasjon til alle born i kommunen, og skal planleggja og gjennomføra tiltak som fremjar ei best mogleg fysisk og psykisk helse blant gravide, barn og unge. Tenesta skal leggja til rette for gode oppvekstvilkår for barn og unge.

Helsestasjon- og skulehelsetenesta er eit allment tilbod til gravide, barn og ungdom i alderen 0-20 år og deira foreldre. Tenesta skal bidra til å førebygga sjukdom og fremja god fysisk og psykisk helse. Hovudoppgåvene er helseundersøkingar, vaksinasjonar, opplysning, råd og rettleiing. Tiltak for å styrkja eigenmeistring hos barn og unge og korleis foreldra meistrar foreldrerolla, er også sentralt i arbeidet. Helsestasjonstenesta har eit heilskapleg perspektiv på førebygging og skal difor driva tverrfagleg arbeid.

Arbeidet vert utført av helsesøster, jordmor, lege og fysioterapeut. Det skal vera lett å oppsøkjia tilbodet i helsestasjon og skulehelsetenesta, og brukarane skal oppleve at dei vert tekne på alvor med små og store helseproblem og utfordringar.

Helsestasjonen har også oppgåver knytt til smittevernarbeid i kommunen, som tuberkulosekontroll, reisevaksine, influensavaksinering og helsestasjon for flyktingar. Tenesta når alle familiane i kommunen i ein tidleg fase i livet.

### **Ergo- og fysioterapi**

Ergo- og fysioterapitenesta skal gje førebyggjande og kurative tenester til alle aldersgrupper. Det er utarbeidd eigen temaplan for tenesta.

Dei kommunale fysioterapeutane og ergoterapeuten har ansvar for å organisera tilbod til brukarar med samansette behov eller store funksjonsnedsetjingar. I tillegg til undersøking og behandling, har dei oppgåver som tilrettelegging for sosial deltaking, aktivitet, det å kunne bu i eigen bustad og å søkje om naudsynte hjelpemidlar. Dei er sentrale i kommunen sitt habilitering- og rehabiliteringsarbeid og har også førebyggjande oppgåver.

Fysioterapiinstitutta gjev tilbod til dei som har muskel- skjelettlidingar, psykosomatiske lidningar eller treng opptrening etter skade, operasjon eller rehabilitering. Det er privatdrivne fysioterapiinstitutt i Ålvik, Øystese, Norheimsund og Strandebarm. Kommunen gjev tilskot til drifta i form av driftstilskot.

Ergo- og fysioterapitenesta har brei kompetanse og er ein viktig basisressurs i helse- og omsorgstenesta. Fleire av dei tilsette er spesialistar. Barnefysioterapi er fagleg ein del av helsestasjon- og skulehelsetenesta i tråd med lokale og sentrale føringar.

Tenesta har 1 ergoterapeut, 4,2 fastlønna fysioterapeutar, 1 turnuskandidat og 6,35 driftsheimlar.

### **Psykolog for barn og unge**

Tenesta er organisert i Familiesenteret saman med familieterapeutar og utekontakt. Oppgåvene er heimla i Lov om Helse og Omsorgstenester, under tema helsefremjande og førebyggjande arbeid. Familiesenteret skal ha fokus på tidleg innsats og arbeida tverrfagleg. Oppgåvene til psykologen er delt mellom allmennpsykologisk, og helsefremjande/førebyggjande arbeid. Tenesta skal vera lett tilgjengeleg, og det er ikkje krav til skriftleg tilvising. Den skal bidra til at barn og unge får rask vurdering av behovet for psykisk helsehjelp og «rett hjelp til rett tid». Ved behov, kan psykologen tilvisa til psykisk helsevern for barn og unge, som fastlege og barnevernsteneste. Tilbodet omfattar psykisk helsehjelp for lette og moderate vanskar i form av kortvarig hjelp, støttesamtalar, rettleiing til føresette, barnehage/skule og andre kommunale tenester. Psykologen samarbeider tett med dei andre i Familiesenteret. Frå 2020 er alle kommunar pålagt å ha psykolog i den kommunale helsetenesta.

### **Legetenesta**

Legetenesta famnar om alt frå kurativ legeteneste, allmennmedisinske offentlege oppgåver og samfunnsmedisinske oppgåver til legevakt og koordinerte akuttmedisinske tenester utanfor sjukehus. Dette er lovpålagde tenester og basisfunksjonar som er avgjerande for å skapa framtidsetta, fagleg forsvarlege og likeverdige helse og omsorgstenester av god kvalitet.

Åtte av ti fastlegar er spesialistar i allmennmedisin og to er i spesialisering. Kommunen deltek i ALIS-vest prosjektet ( allmennlege i spesialisering). Kommuneoverlegestillinga er frå 1.1.2019 redusert frå heil stilling til 60% stilling og er kombinert med 40% sjukeheimsmedisin. Kommuneoverlegen er leiar for tenesta.

**Kurativ verksemd - fastlegetenesta.** Alle som bur i kommunen har rett til ein fastlege. I Kvam er det legekontor i Ålvik, Øystese, Norheimsund og Strandebarm. Totalt er det ti fastlegar, ein i Ålvik, fem i Øystese og fire i Norheimsund. I Norheimsund er det også turnuslege. Dei to store kontora er privat drivne med basistilskot frå kommunen. Strandebarm legekontor vert drive som kommunalt utekontor. Fire legar deler på arbeidet i Strandebarm. Ålvik legekontor vart etablert som kommunalt kontor

1.9.2018. Saman med legane arbeider det til saman ni helsepersonell i ulike stillingsstorleikar ved legekontora.

**Allmenmedisinske offentlege oppgåver.** Kvar einiskild fastlege kan tilpikast å ta del i arbeid med sjukeheimsmedisin, skulehelseteneste og helsestasjonsteneste i inntil 7,5 time pr. veke i full stilling. Kommunen har prioritert å ha legane med på dei ulike arenaane innan helse og omsorg og legg praktisk til rette for at dei kan vera det.

**Samfunnsmedisinske oppgåver - kommuneoverlege.** Kommunen skal ha ein eller fleire legar som medisinske rådgjevarar. Funksjonen skal ivareta oppgåver som plan,-system,-beredskaps,- smittevern- og miljøretta helsevernarbeid. Samfunnsmedisinsk kompetanse er også nødvendig i interkommunalt samarbeid og samarbeid med spesialisthelsetenesta, t.d. arbeid med samarbeidsavtalar, tenesteavtalar, prosjekt og prosessarbeid.

**Legevakt.** Kommunen si legevaktordning skal sikra innbyggjarane sine behov for øyeblikkeleg hjelp-tilbod heile døgnet og er ein del av den allmenne beredskapen i kommunen. Kvam legevaktstasjon er ein av tre legevaktstasjonar i Hardanger og Voss legevaktstasjon og er lokalisert ved Kvam lokalmedisinske senter på Toloheimen. Legevaktstasjonen består av Kvam legevaktssentral og legevaktlokala. I opningstida ved fastlegekontora fungerer legekontora som legevaktlokale. Ein vakthavande lege skal vera tilgjengeleg i nødnettet heile døgnet. Kvam har samarbeidsavtale med dei andre kommunane i Voss sjukehusområde om legevakt på natt . Voss kommune er vertskommune, og legevakta er på natt lokalisert i sjukehuset på Voss.

I tillegg til legane er det tilsett sju sjukepleiarar i til saman 288 % stilling ved legevakta.

Kvam legevakt er ein av sju «vaktårnlegevakter» i Noreg og er slik leverandør av data til nasjonal statistikk for legevakt. Kommunen samarbeider med nabokommunane, føretaket og andre lokale døgntenester, t.d. brann og redningstenesta og helse og omsorgstenesta elles for å sikra gode løysingar for akutttilbodet.

#### 4.8.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>Folkehelse</b>		
«Helse i alt me gjer».	Alle avdelingar i kommunen skal ha forståing for «helse i alt med gjer» og arbeida for å ha «helse i alt me gjer».	Utvikla målretta informasjon til alle einingar omkring «helse i alt me gjer»  Delta i folkehelsegruppe
Samarbeid med frivillige lag og organisasjonar.	Meir systematisk samarbeid mellom kommunen og frivillig sektor.	Etablera møtestadar  Meir kunnskap og informasjon om korleis samarbeida med frivillige lag og organisasjonar til dei tilsette i kommunen.  Tilretteleggja for meir samarbeid med frivillige lag og organisasjonar på fleire avdelingar.



Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>Helsestasjon og skulehelseteneste</b>		
Nasjonale føringar	<p>Styrkja skulehelsetenesta</p> <p>Fylja veiledande normtal for Helsestasjon- og skulehelsetenesta</p> <p>Løysa nye oppgåver som blir lagt til helsestasjon- og skulehelsetenesta.</p> <p>Implementera dei nye retningslinjene i helsestasjon- og skulehelsetenesta gjennom prosjektarbeid</p>	<p>Fylgja nasjonal opptrappingsplan .</p> <p>Helsesøster skal vera tilgjengeleg for elevar på alle skulane kvar veke</p> <p>Søkja på aktuelle tilskotsmidlar/øyremerka tilskot</p> <p>Utføra nye pålagde oppgåver</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- HPV vaksining til gutar fortset,</li> <li>- Setje i verk nødvendig kompetanseheving for å kunne utføra nye oppgåver</li> <li>- Vidareføra arbeidet med å verta ammekynndig helsestasjon.</li> </ul> <p>Etablert prosjektgruppe skal arbeide med implementering av nye retningslinjer og utarbeide eit godt kvalitativt systemarbeid som er bygd på sentrale føringar.</p>
Prevensjon	Få ned talet på abortar (nasjonalt mål)	<p>Kompetanseheving held fram.</p> <p>Helsesøster/jordmor - utvida rett til å skriva ut prevensjon</p>
Rekruttering	Fortsetja å rekruttera helsesøster til kommunen vår som kan tre inn i ledige stillingar	<p>Ha tett kontakt med høgskulen</p> <p>Oppmoda sjukepleiarar i eigen kommune til å ta helsesøsterutdanning</p> <p>Delta i faglege nettverk</p>
IKT	Ha effektive digitale verktøy	Utføra tiltak i tråd med digitaliseringsstrategi

		Arbeidet med å innføra E-meldingar fortset.  Kontinuerleg kompetanseheving for å kvalitetssikre rett bruk og gode løysingar i fagsystemet.
Samhandling med andre	Bidra til å leggja til rette for gode oppvekstvilkår for barn og unge i kommunen vår, og styrkja det som bidreg til betre helse	Tilby lågterskeltilbod for ulike målgrupper i skulen  Vidareutvikla tverrfagleg samarbeidsmodell for gravide med rusrelaterte og psykiske vanskar
Tverrfagleg samarbeid og samordning i Oppvekst	Sjå tekst Fellestema oppvekst under barnehage	

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>Ergo- og fysioterapi</b>		
Habilitering og rehabilitering	Fagleg forsvarlege og likeverdige tenester som lar brukarane medverka  Heilskaplege og koordinerte tenester	Fylgja opp nasjonal opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering  Laga plan for habilitering  Gjera plan for rehabilitering kjend i organisasjonen og fylgja opp handlingsplanen, m.a. <ul style="list-style-type: none"> <li>• etablera og ta i bruk treningskjøkken</li> <li>• innføra kvardagsmeistring og “kva er viktig for deg” som tankesett</li> <li>• vidareføra motorteamet for kvardagsrehabilitering</li> </ul>
Dreia tenesta mot meir førebyggjande arbeid og tidleg innsats	Prioritera meir ressursar til førebygging og tidleg innsats	Oppretthalda og vidareutvikla gruppetilbod som balansetrening/fallførebygging og aktivitetsgrupper i samarbeid med frivillige  Vurdera vidareføring av prosjekt

		<p>“ Kvardagssteg”</p> <p>Fylgja opp ny nasjonal veileidar for helsestasjon- og skulehelsetenesta</p>
Auke i oppgåver grunna tidlegare utskrivning frå sjukehus og forventa rask respons	Fagleg forsvarleg tenestetilbod og tilgjengelege tenester	<p>Ta i bruk ny prioriteringsnøkkel</p> <p>Kontinuerleg prioritering og god samhandling med andre</p> <p>Effektiv sakshandsaming i hjelpemiddelformidling</p>
<b>Tema/utfordring</b>	<b>Mål</b>	<b>Tiltak</b>
<b>Kommunepsykolog</b>		
Press på individretta oppgåver. System- og utviklingsoppgåver vert nedprioritert.	Betre balanse mellom oppgåvene.	Samordna ressursane i Familiesenteret. Nytt ressursen betre for fleire ved å gje gruppetilbod, undervisning og veiledning.
Prioritering av knapp ressurs. Psykolog er konst. leiar i Familiesenteret til 1.juli 19.	Betre samordning og avklaring med andre tiltak. Hindra “doble” kontaktar.	Tett samarbeid med andre helse- og hjelpetenester som gjev samtaletilbod til barn og unge
Psykologstilling i PPT står vakant.	Rekruttere psykolog i PPT	Samarbeide med Oppvekstsjef, PPT-leiar og ROP v/psykolog om rekruttering.
<b>Tema/utfordring</b>	<b>Mål</b>	<b>Tiltak</b>
<b>Legetenesta</b>		
Fastlegeordninga- fleire fastlegar har rett til fritak frå legevakt grunna alder	Behalda og sikra rekruttering av nye legar i fastlegeordninga og sikra vikarar til legevakt	<p>Skaffa eksterne vikarar til ledige legevakter</p> <p>Leggja til rette for spesialiseringssløp for nye legar</p> <p>Delta i ALIS-vest prosjektet</p> <p>Vidareføra samarbeidet med sjukehus og andre kommunar om utdanningsstillingar</p>

Legetilbod for bebuarar i omsorgsbustadar med heildøgnsstilbod	Betre kvalitet og meir effektivt legetilbod for bebuarane	Vidareføra prøveordning med at fastlege oppsøker pasientane sine i omsorgsbustadane saman med hjelpepersonell  Evaluera ordninga
Nye krav i revidert akuttmedisinforskrift	Oppfylla krav i ny forskrift	Vidareføra bakvakt-ordning  Tilby opplæring i akuttmedisin og vald i nære relasjonar for legar og sjukepleiarar
Systematisk øving og trening/samtrening av lokale akuttmedisinske team	God samhandling i akuttsituasjonar	Saman med legevaktsjef laga og iverksetja øvingsplan for legevakt
Ventetid på ambulanse	Avklara behovet og ansvaret for ei akutthjelpar - teneste	Gjennomføra møte om akutthjelpar oppgåver og funksjon
Smittevern	Sikra innbyggjarane nødvendig smittevernhjelp	Oppdatera smittevernplanen og gjera den kjent  Ta i brukta infeksjonskontroll-program  Utarbeida rutinar
Det er for få helsepersonell som vaksinerer seg mot influensa	At helsepersonell med pasientkontakt vaksinerer seg	God informasjon om fakta Tilby gratis vaksine
Samfunnmessig og sosial beredskap	Sikra liv og helse og bidra til at innbyggjarane får nødvendig helsehjelp i kriser og ved katastrofer	Utarbeida ROS i helse-omsorg  Laga plan for helsemessig og sosial beredskap

### 4.8.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	Regnskap	2018	2018	2018					
	2017	oppheveleg	justert	2019-2018	2019	2020	2021	2022	
Kommunehelse	23 101	27 678	27 133	-453	26 680	26 680	26 680	26 680	
FOREBYGGING - HELSESTASJONS- OG									
232 SKOLEHELSETJENESTE	6 246	7 549	7 654	117	7 771	7 771	7 771	7 771	
233 ANNET FOREBYGGENDE HELSEARBEID	1 561	2 362	2 023	204	2 227	2 227	2 227	2 227	
241 DIAGNOSE, BEHANDLING, RE-/HABILITERING	15 295	17 766	17 456	-774	16 682	16 682	16 682	16 682	

Funksjon 232 er auka med 0,1 mnok. Helsestasjon og skulehelseteneste har auka lønskostnader 0,25 mnok. Overføringar i 2018 på 0,25 mnok til KFL bygg er ikkje videreført og jamnar ut differansen. I 2018 fekk Helsestasjon tilskot for styrking av skulehelsetenesta, differansen som viser her på ca 0,1 mnok gjeld sosiale kostnader som ikkje er med i eigen tabell.

I denne funksjonen ligg det i tillegg til helsestasjonstenesta, inne 0,6 mnok i lønskostnader som gjeld Familiesenteret i kommunen.

Funksjon 233 Anna forebyggande helsearbeid aukar med 0,2 mnok. Auken gjeld lønn og driftskostnader 0,1 mnok. Refusjon motteke i 2018 er ikkje videreført 0,1 mnok

Funksjon 241 Diagnose, behandling, rehabilitering er redusert med ca 0,8 mnok. Kurativ legeteneste har eit uspesifisert innsparingskrav på kr 0,8 mnok. Tenesta har høgare kostnader i lønn, drift og kjøp av tenester på 1 mnok medan inntekter, tilskot og overføring frå private er auka med ca 1,6 mnok. Endringa i tenesta gjeld i hovudsak nytt legekantor i Ålvik.

Fysioterapitenesta er auka med ca 0,5 mnok og gjeld ca 0,7 mnok høgare lønn og driftstilskot til fysioterapeuter og ein reduksjon på ca 0,2 mnok i tilskotsmidler motteke i 2018.

Andre endringar i tenesta på ca 0,1 mnok gjeld lønnsjusteringar og endringar i drift.

## 4.9 Pleie og omsorg

### 4.9.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 234 - Aktivisering eldre og funksjonshemma, 253 – Helse- og omsorgstenester i institusjon, 254 – Helse- og omsorgstenester til heimebuande, akutthjelp helse- og omsorgsteneste («ØH-seng», oppstart 1.1. 2016) og 261 – Institusjonslokale. Under funksjon 234 ligg òg driftstilskot som kommunen yter til den lokale frivillegsentralen, Grannehjelpa.

### Pleie og omsorg

Pleie- og omsorgstenesta yt individuell hjelp til dei som treng omsorg, behandling og pleie. Tenesta yt hjelp til personar i alle aldersgrupper. Dei største gruppene er eldre, personar med utviklingshemming og personar med psykiske vanskar og/eller rusproblem. Dei siste åra har det vore ein auke i brukargruppa under 67 år. Me opplever at denne gruppa ofte har meir samansette behov, og at dei er ressurskrevjande.

Pleie- og omsorgstenesta har som overordna mål at innbyggjarane skal få hjelp på lågaste effektive omsorgsnivå. Det betyr mellom anna at flest mogleg skal få bu heime lengst mogleg. Heile helse- og omsorgstenesta er organisert for å nå dette målet, og det er viktig at «omsorgstrappa» frå hjelp i heimen til spesialisert sjukeheimstilbod fungerer.

Samhandlingsreforma og Primærhelsemeldinga legg føringar for at fleire oppgåver skal flyttast frå sjukehus til kommunen og at kommunen skal leggja til rette for «Pasienten si helseteneste». Kvam har tilpassa seg føringane og har ei fagleg sterk pleie- og omsorgsteneste og god samhandling mellom helsepersonellet internt og mot sjukehusa.

Den faglege omstillinga er knytt til meir vektlegging på meistring, rehabilitering, førebygging, tidleg innsats, aktivisering, nettverksarbeid, miljøarbeid og veiledning av pårørande og frivillige. Å ta i bruk velferdsteknologiske løysingar er avgjerande for å kunne oppretthalde gode tilbod.

**Institusjons- og heimetenesteomsorg** er organisert i 15 arbeidsgrupper fordelt på Ålvik, Øystese, Norheimsund og Strandebarm:

- Ei institusjonsgruppe på Strandebarmheimen, to på Toloheimen og 2 på Øysteseheimen
- Fem heimetenestegrupper fordelt på Strandebarm, Norheimsund, Øystese og Ålvik. Gruppene har basen sin på Strandebarmheimen, Tolo omsorg, Mikjelsflaten og Ålvik omsorgsbustadar. Det er heildøgnsstilbod i omsorgsbustadane i Tolo omsorg og Mikjelsflaten.
- Fire grupper organiserer tilbod til personar med utviklingshemming, desse gruppene er lokalisert i bufellesskap i Norheimsund og Øystese.
- Ei gruppe organiserer tilbod om korttidsopphald lokalisert på Kvam rehabilitering- og behandlingsavdeling på Toloheimen, i alt 16 plassar.

Det er 57 heildøgns plassar (for langtidsopphald) i sjukeheim; 13 på Strandebarmheimen, 16 på Toloheimen og 28 på Øysteseheimen, alle einsengsrom. Om lag halvparten av heildøgns plassane i sjukeheim er tilbod tilrettelagt for personar med demenssjukdom.

Det er 32 bustadar med tilbod om heildøgnsomsorg i Tolo omsorg og 31 på Mikjelsflaten. Helse og omsorg har om lag 90 andre bustader for utleige (trygde- og omsorgsbustader).

Det er 3 nattevaktteam i kommunen, i Strandebarm, Norheimsund og Øystese/Ålvik.

Kvam herad har sjukeheimslege i 90 % stilling knytt til Toloheimen. Sjukeheimslegen har oppgåver knytt til pasientar, systemarbeid og samarbeidsoppgåver, både internt og eksternt.

Ved Øysteseheimen og Strandebarmheimen er det sjukeheimslegar i deltidstillingar.

Pleie og omsorg har tilbod om middaglevering til heimebuande og har avtale med eksterne leverandørar om matlevering til institusjonane og heimetenesta.

Det er dagtilbod for eldre på Strandebarmheimen, Øysteseheimen og i Ålvik omsorgsbustader.

Dagtilbod for utviklingshemma er lokalisert på Øysteseheimen. Det er totalt 51 dagplassar, 25 av desse er spesielt tilrettelagde for personar med demens og 6 plassar spesielt tilrettelagde for personar med utviklingshemming.

**Pleie- og omsorgsleiar** har saman med 16 gruppeleiarar ansvar for institusjons- og heimetenesteomsorga. Pleie- og omsorgsleiar har kontor på Toloheimen. Det er om lag 190 årsverk i avdelinga:

- 55 årsverk i institusjonsomsorg
- 115 årsverk i heimetenesteomsorg, av desse 42 årsverk i omsorg til utviklingshemma
- 8 årsverk til dagsenter
- Om lag 13 leiarårsverk

**Korttidstilbod i institusjon** er organisert på Kvam rehabilitering- og behandlingsavdeling (KRB).

Avdelinga har 16 senger og gjev tilbod om utgreiingsopphald, behandling, rehabilitering, avlastning og omsorg ved livets slutt (palliasjon). Ei (1) seng vert nytta til øyeblikkeleg hjelp døgntilbod ( ØHD-seng).

Kvam herad har avtale med Helse Bergen om ØHD-senga og samarbeidsavtale med Voss kommune om tilbodet på natt.

Avdelinga er eit lokalt helsetilbod der Kvam herad mellom anna samarbeider med helseføretaket om tenester før og/eller etter sjukehusinnlegging. Helsetilbodet skal skåna pasientar for lange reiser til behandling, kontrollar og opplæring når dei kan få eit like godt eller betre tilbod i nærmiljøet sitt.

Kommunen tek i dag imot sjukare og meir behandlingkrevjande pasientar enn tidlegare. Pasientane er ofte alvorleg sjuke, har eit komplekst sjukdomsbilete og krev avansert behandling.

Skal avdelinga fungera etter intensjonen, er det viktig med eit sterkt tverrfagleg fagmiljø og eit godt samarbeid med resten av pleie og omsorgstenesta, ergo- og fysioterapitenesta og legetenesta.

Det er også viktig at pasientar som er ferdigbehandla i avdelinga kan tildelast anna kommunalt tilbod utan ventetid.

Dialysesatelitt. Det er tilbod om dialyse i avdelinga. Tilbodet vart etablert i november 2013 med to dialysestasjonar og utvida med ein ny i 2016. Tilbodet er i drift 3 dagar i veka og vert finansiert av Helse Bergen.

Lokalt hjelpemiddellager er lokalisert på Toloheimen og organisatorisk knytt til KRB. Vaktmeister og ergoterapeut arbeider ved lageret og har ansvar for utlån av tekniske hjelpemiddel både for kortvarig og langvarig behov. Det lokale hjelpemiddellageret har nært samarbeid med Hjelpemiddelsentralen i Hordaland.

Kreftkoordinator er organisatorisk knytt til KRB. Kreftkoordinator yt tilbod til både heimebuande og dei som er på institusjon.

Leiar på Kvam rehabilitering- og behandlingsavdeling har ansvar for å organisera tilbodet i avdelinga.

Det er 21,76 årsverk i avdelinga fordelt på 35 personar.

Kvam lokalmedisinske senter er ei “ overbygning” for fleire funksjonar som i dag er samlokaliserte på Toloheimen:

- base for pleie- og omsorgstenesta ( kontor for pleie og omsorgsleiar)
- base for kommunale fysio- og ergoterapeutar
- tenestekontor for helse og omsorg
- Kvam rehabilitering- og behandlingsavdeling
- øyeblikkeleg hjelp døgntilbod ( ØHD-seng)
- dialysesatelitt frå Helse Bergen
- Kvam lokale hjelpemiddellager
- treningslokale for rehabiliteringspasientar
- Kvam legevakt
- ambulansestasjon
- polikliniske tenester frå Helse Bergen

Samlokaliseringa legg til rette for god samhandling og godt samarbeid internt på Toloheimen og eksternt med andre samarbeidspartar i kommunen og i spesialisthelsetenesta.

Ved å samla tilbod og kompetanse under “ paraplyen” Kvam lokalmedisinske senter har heile tenesta fått eit sterkare fagmiljø som styrkjer den medisinske oppfølginga av pasientane.

**Avdeling Rus og Psykisk helse ( ROP)** yt tenester til personar i heile kommunen. Avdelinga har kontor i nybygget på rådhuset. Gjennom *Opptappingsplan for psykisk helse i 1998-2008* og *Opptappingsplan for rusomsorg 2014-2016* vart tenester innan rus og psykisk helse styrkt på fleire område. Sentrale styresmakter varslar ytterlegare styrking innan rusomsorga . Tilboda frå avdelinga vert gjeve på kontoret eller i klienten sin heim. Arbeidsoppgåvene spenner frå opplysningsarbeid, førebyggjande arbeid, tidleg innsats, kartlegging, oppfølging , behandling og rehabilitering av personar med både lettare psykiske vanskar, alvorleg psykisk sjukdom og rusproblematikk. Det er brei kompetanse i personalgruppa, også psykologkompetanse. Kommunen gjev lågterskel-aktivitetstilbod, individuelle støttesamtalar, ulike gruppetilbod og meistringskurs, t.d. meistring i belastningar og depresjon. Leiar for ROP har ansvar for å organisera tilbodet i avdelinga. Det er 7,5 årsverk i avdelinga fordelt på leiar, psykolog, psykiatriske sjukepleiarar, ruskonsulentar og miljøarbeidarar. Kvam herad mottok statlege tilskot til ruskonsulentstillingane og kommunepsykologstillinga. I 2018 fekk avdelinga også tilskot frå fylkesmannen til å vidareutvikla lågterskel aktivitetstilbod til dei med rusvanskar. Ei prosjektgruppe er i gang med dette arbeidet. Det vert søkt vidare på midlar til dette i 2019.

**Stab- og forvaltarkontor;** helse og omsorg har eige tenestekontor lokalisert på Toloheimen. Det er om lag seks årsverk ved kontoret. Koordinerande eining er lokalisert her. Kontoret har ein koordinerande funksjon for pleie- og omsorgstenester og handsamar søknader om tenester, i tillegg til følgjande oppgåver:

- sakshandsaming av bustøtte
- merkantil støttfunksjon for avdelingane utført frå resepsjonen på Toloheimen
- arkivansvar for pleie- og omsorgstenesta og dei kommunale tenestene i Nav
- koordinatoroppgåver på innkjøp for helse og omsorg
- IT-ansvar i eininga, dvs. systemansvar for elektroniske fagsystem, opplæring knytt til desse, oppgåver knytt til iplos og KOSTRA-rapportering og systemansvar for internt kvalitetssystem.
- ulike prosjektarbeid, t.d. Velferdsteknologiprojektet



## 4.9.2 Mål og tiltak

Helse og omsorgstenesta i Kvam skal skapa framtidsretta, fagleg forsvarlege og likeverdige tenester som sikrar befolkninga eit profesjonelt, tilgjengeleg og effektivt tenestetilbod.

Helse og omsorgstenesta skal leggja til rette for at kvar enkelt kan ta ansvar for eiga helse gjennom fysisk aktivitet, sosialt fellesskap og tilrettelegging av eigen livssituasjon

«Helse i alt me gjer» skal prega tenestetilbodet.

### Felles tema for helse og omsorg

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Kvalitet	Fagleg forsvarleg tenestetilbod Kvalitetsforbetring Pasient- og brukartryggleik	Implementera ny forskrift om <i>Leiing og kvalitetsforbetring</i> i internkontrollsystemet. Bruka avvikssystemet i Compilo i forbetningsarbeid Revidera rutinar og registra aktuelle dokument i Compilo Delta i fagnettverk Arbeida systematisk med GDPR
Rekruttering og kompetanseutvikling	Fagleg forsvarleg tenestetilbod Rekruttera og behalda kvalifisert arbeidskraft	Utarbeida kompetanseplan for 2019 og søkja om tilskot frå fylkesmannen Tilby grunn, etter- og vidareutdanning i tråd med kommunen sine behov Leggja til rette for kurs, hospitering, internundervisning Tilby læreplassar og ta imot studentar Delta i lærings- og fagnettverk Leggja til rette for E-læringskurs

		<p>Arbeida for heiltidskultur og vidareføra årsturnus i pleie og omsorg</p> <p>Vurdera tiltak som rekrutterer nyutdanna sjukepleiarar til sommarjobb</p>
Kommunikasjon og informasjon	<p>Tilgjengeleg informasjon til innbyggjarar og helsepersonell</p> <p>God og sikker informasjon</p> <p>God dialog med brukarar</p>	<p>Informasjon om tenestetilbodet på ny nettside</p> <p>Gjera « kommunikasjonsstrategien» kjent for alle tilsette</p> <p>Nytta « Klarspråk»</p> <p>Gjennomføra brukarundersøkingar</p>
Digitalisering	<p>Leggja til rette for nytenking, satsa på innovasjon og ta i bruk velferdsteknologiske løysingar</p>	<p>Vidareføra Velferdsteknologi-prosjektet:</p> <p>Ta i bruk E-lås for fleire, vurderer sensorløysingar, prøva ut medisindispensarar. Etablerer responscenter i samarbeid med Bergen kommune og få på plass digitale tryggleiksalarmar.</p> <p>Kjøpa nytt varslingsystem til Toloheimen og vurderer løysingar for Tolo omsorg og Mikjelsflaten</p> <p>Ta i bruk nye system, t.d. SamPro, digihelse, digisos</p> <p>Auka den «digitale kompetansen» hjå tilsette</p>

## Pleie og omsorg

Tema/utfordringar	Mål	Tiltak
Økonomiske utfordringar med stort meirforbruk i 2018	<p>Tilpassa drifta i tråd med faglege og individuelle krav, statlege føringar og økonomiske ressursar</p> <p>Fagleg forsvarleg tenestetilbod</p> <p>Effektive og fleksible ordningar</p> <p>Rett hjelp til rett tid på rett stad</p>	<p>På bagrunn av interne rapportar og statistikkar, og tilrådingar i Agenda-Kaupang sin analyse av tenesta, setja i verk nødvendige tiltak innan;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Tildelingspraksis</li> <li>✓ Ressursfordeling</li> <li>✓ Organisering av tenesta</li> </ul> <p>Nytta LEAN som metode i forbetningsarbeid</p>
Øyeblikkeleg hjelp døgntilbod for både somatikk og rus/psykiatri, nytt lovkrav 1.1.2019	Sikra fagleg forsvarleg ØHD-tilbod for både somatisk sjuke og personar med rus og psykiatriproblem	<p>Vidareutvikla tilbodet og gjera det kjent for legane og innbyggjarane</p> <p>God samhandling med legane og auka bruk av ØHD-senga</p> <p>Etablera system for å kunne ta imot brukarar innan rus/psykiatri</p>
Dagtilbod for personar med demenssjukdom ( lovkrav frå 1.1.2020 )	Etablera gode dagtilbod for heimebuande personar med demenssjukdom	<p>Vidareføra prosjekt «Dagtilbod for personar med demens»</p> <p>Søkja om tilskot</p> <p>Etablera nye tilbod i omsorgsbustadane som har heildøgntilbod</p>
Samarbeid med pårørande og frivillige	<p>Vera gode støttespelarar for pårørande</p> <p>Auka frivillig deltaking i helse og omsorg</p>	<p>Gi god informasjon, ha god dialog, gje støtte og fagleg veiledning til pårørande</p> <p>Leggja til rette for frivillig arbeid og etterspørje kva dei frivillige ønskjer å bidra med</p> <p>Samarbeida med Lions og Grannehjelpa mellom anna i prosjekt «Saman på sykkel»</p> <p>Leggja til rette for meir kultur og aktivitetstilbod</p> <p>Auka tilskotet til Grannehjelpa</p>

		Setja i gang Digital fyrstehjelp i samarbeid med Grannehjelpa, dersom me får tilskot til dette
Samarbeid med helseføretaket	<p>Godt og tett samarbeid</p> <p>God og sikker kommunikasjon</p> <p>Gode og tilgjengelege spesialisthelsetenester nært til pasienten</p>	<p>Gjera samarbeidsavtalar kjende for helsepersonell i kommunen</p> <p>Nytta elektronisk meldingsutveksling i dialogen om pasientar</p> <p>Delta i samarbeidsfora og møteplassar</p> <p>Arbeida for nye spesialisthelsetenestetilbod lokalt</p>
Bu- og hjelpetilbod til personar med utviklingshemming	Gode tenestetilbod i tråd med lov og forskrift og føringar i ny <i>NOU om menneske og utviklingshemming - ideologi, rettigheter og virkemidlar</i>	<p>Evaluera tilbod knytt til arbeid, helse og bustad</p> <p>Vurdera ny struktur i dagens bufellesskap</p> <p>Samhandla med andre , t.d. vaksenopplæringa og barnevern</p>
Bu- og hjelpetilbod for personar med psykisk helse og rusproblem	Gode bu- og hjelpetilbod	<p>Vurdera ulike buformer og få på plass ny tilrettelagt bustad</p> <p>Miljøarbeid med spesielt fokus på helseutfordringar, aktivitet og ernæring</p> <p>Kunnskap om pakkeforløp for rus og psykiatri og god samhandling med spesialisthelsetenesta, spesielt ved inn- og utskriving</p> <p>Arbeida med kontinuerleg forbetring i tråd med nasjonale føringar</p> <p>Vurdera alternativ støttekontaktordning</p>

		Revidera Ruspolitisk handlingsplan
--	--	------------------------------------

Betalingsordning for tenester til heimebuande	Enkel og effektiv ordning i tråd med forskrift for eigenbetaling	Evaluera gjeldande abonnementsordning  Vurdera eigenbetaling ved innføring av velferdsteknologiske løysingar
Leve hele livet - ei kvalitetsreform for eldre	Fleire gode leveår med god livskvalitet. I større grad å meistre eige liv og få helsehjelp når ein treng det	Setja i verk tiltak i tråd med dei 5 innsatsområda:  Eit aldersvenleg samfunn  Aktivitet og fellesskap  Mat og måltid  Helsehjelp  Samanheng i tenesta
Branntryggleik	Sikra branntryggleiken for risiko-utsette grupper i Kvam	Vidareføra samarbeid mellom pleie og omsorg, avdeling rus og psykisk helse, brann og redning og FDV-bygg for å risikovurdera og kartleggja behov for tiltak

### 4.9.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 oppheveleg	2018 justert						
Pleie og omsorg	144 262	136 625	146 622		135	146 756	146 756	146 756	146 756
AKTIVISERING OG SERVICETJENESTER OVERFOR ELDERE									
234 OG PERSONER MED FUNKSJONSNEDSETTE	7 492	8 676	8 359		793	9 152	9 152	9 152	9 152
253 HELSE- OG OMSORGSTJENESTER I INSTITUSJON	52 937	56 520	56 847		-3 843	53 004	53 004	53 004	53 004
254 HELSE- OG OMSORGSTJENESTER TIL HJEMMEBOENDE TILBUD OM ØYEBLIKKELIG HJELP DØGNOPPHOLD I	77 766	65 736	75 954		2 229	78 183	78 183	78 183	78 183
256 KOMMUNENE	2 217	2 191	2 191		571	2 762	2 762	2 762	2 762
261 INSTITUSJONSLOKALER	3 851	3 502	3 271		385	3 656	3 656	3 656	3 656

Funksjon 234: Endring i aktiviserings- og servicetenester på ca. 0,8 mnok. 0,6 mnok gjeld lønnsauke og overføring frå anna teneste. Overføring til frivillige organisasjonar er foreslått auka med 0,2 mnok, som gjeld auke i tilskot til Grannehjelpa. Samla driftstilskot vert med det auka med 19,2 % til 1,24 mnok for 2019. Kr 414.000 av desse får kommunen refundert gjennom rammetilskot, ein auke på kr 22.000 frå 2018 (5,6 %).

Funksjon 253: Helse- og omsorgstenester innan institusjon viser ei endring på ca. 3,8 mnok lågare enn justert budsjett i 2018. Tenesta har eit uspesifisert innsparingskrav på 2,2 mnok. Endring i lønnskostnader som fastlønn, vikar, lærlingar og liknande har ein reduksjon på 2,3 mnok på grunn av ny fordeling mellom tenester. Det er løyvd midlar til ekstrahjelp på ca 2,1 mnok pga nye og tunge brukarar i tenesta. 1,1 mnok er reduksjon i kjøp av tenester (utskrivningsklare pasienter frå sjukehus) og ca. 0,3 mnok er endring i refusjon og ny fordeling av inntekt mellom tenester.

Funksjon 254: Helse- og omsorgstenester til heimebuande har ein auke på ca 2,2 mnok. Tenesta har eit uspesifisert innsparingskrav på kr 3,2 mnok. Lønn som fastlønn og helg og høgtidstillegg har auka med 2,2 mnok. Ekstrahjelp er redusert med 0,5 mnok i forhold til justert budsjett i 2018, forklaring på dette er at heimetenester fekk ei auke på 2,5 mnok i tertial i 2018 og i budsjettet for 2019 er det løyvd 2 mnok til ekstrahjelp innan heimetenester psykisk utviklingshemma og psykiatri. Kjøp av tenester er redusert med 1,7 mnok og gjeld differanse på kjøp av BPA tenester, vikarbyrå og kjøp av privat plass innan PU. Andre endringar på 3,2 mnok er lågare estimert refusjon for ressurskrevjande tenester, og fordeling mellom tenester.

Funksjon 256: Tenesta er auka med 0,6 mnok på grunn av høgare utgifter til løn.

Funksjon 261: Institusjonlokaler har ein auke på 0,3 mnok som skuldast fordeling av lønsbudsjett til FDV-bygg.

## **4.10 Sosialteneste**

### **4.10.1 Om tenestene**

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 242 – Rådgjeving, rettleiing og sosialt førebyggjande arbeid, 243 – Tilbod til personar med rusproblem, 273 – Arbeidsretta tiltak i kommunal regi, 275 – Introduksjonsordning, 276 – Kvalifiseringsordning og 281 – Økonomisk sosialhjelp.

Nav Kvam ytt ulike tenester til innbyggjarane i Kvam. Nav-kontoret har både statlege og kommunale oppgåver. Nav-leiar er kommunalt tilsett, men Nav Hordaland delfinansierer stillinga. Det er om lag 17 årsverk ved kontoret, 5 av desse er statlege årsverk.

Den statlege delen av Nav-kontoret har ansvar for oppfølging av arbeidssøkjjarar, sjukemelde og personar i arbeidsavklaringsløp. Dei tilsette skal også rettleia personar i andre statlege ytingar t.d. pensjon, uførepensjon, foreldrepengar og ulike bidragsordningar.

Den kommunale delen av Nav-kontoret har oppgåver og ansvar knytt til sosialtenesta og flyktningstenesta og har om lag 12 årsverk. Sosialtenesta har ansvar for sakshandsaming etter Lov om sosiale tenester i Nav. Dette inneber rådgjeving, økonomisk stønad ( sosialhjelp) og butilbod for bustadlause. Tenesta har ansvar for å setja i verk og følgja opp personar i kommunalt kvalifiseringsprogram ( KVP). Dette er arbeidsretta tiltak som skal føra fram til utdanning eller ordinært arbeid. Tenesta utfører mange individuelle samtalar og har ofte lange individuelle oppfølgingsløp.

Tenesta har og oppgåver som:

- Gjeldsrådgjeving til innbyggjarane i Kvam herad
- Handsamar saker om bustadtilskot frå Husbanken
- Skaffa bu-tilbod til bustadlause

I samband med aktivitetsplikt for sosialhjelp har Nav Kvam avdeling «Ressurs». På bakgrunn av individuelle vurderingar vert det sett i verk ulike arbeidsretta tiltak for personar som mottek sosialhjelp, med tett oppfølging av den einskilde. Målet er å ha færrest mogleg passive sosialhjelpsmottakarar. Enkelte personar kan få fritak frå aktivitetsplikta grunna medisinske vurderingar.

Flyktningstenesta har ansvar for å busetje flyktningar som kjem til Kvam. Kvam har vedtak om busetja 110 personar i ein 4 års periode ( 30 i 2016 og 2017 og 25 i 2018 og 2019 ). Grunna endringar i flyktningstraumen til Noreg er talet på busette endra til 20 personar i 2017 , 10 i 2018 og 10 i 2019. Tenesta har ansvar for oppfølging av flyktningar i ein periode på 5 år frå busetjingsdato. Busetjing inneber å ha tett samarbeid med Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDI) om kven som skal busetjast i Kvam. Viktige oppgåver er å ta imot, finna bustad, og bistå med praktisk tilrettelegging for dei som kjem. Grunna reduksjon i tal flyktningar til kommunen vil nokre stillingar i tenesta vera vakante i 2019 (ei innsparing på om lag 720`)

Tenesta har ansvar for koordinering, oppfølging og integrering av flyktningar, og mellom anna sikra at Kvam oppfyller krava i Introduksjonslova. Tenesta fattar vedtak etter Lov om introduksjonsordning. Det er særskild viktig at tenesta har eit godt fulltidsprogram for alle flyktningar som har rett til introduksjonsprogram. Dersom flyktningstenesta skal lukkast i sitt arbeid, er det viktig med god samhandling og godt samarbeid med andre kommunale tenester som t.d. barnehage, skule, andre helse – og omsorgstenester og teknisk eining.

**Avdeling for alkohol og servering** (tidlegare skjenkekontroll) er organisert i eining for helse og omsorg og lokalisert på rådhuset. Avdelinga har i dag 6 tilsette som gjennomfører kontrollar i 11 medlemskommunar (Eidfjord, Odda, Voss, Granvin, Ullensvang, Vaksdal, Kvam, Jondal, Fusa, Samnanger og Ulvik). Avdelinga har ansvar for sakshandsaming av saker om serveringsløyve og sals- og skjenkeløyve i Kvam og rådgjev dei andre kommunane. I området som er omfatta av samarbeidet, skal det i 2019 gjennomførast 690 kontrollar. Det er 84 salsløyve, 145 skjenkeløyve og om lag 100 einskildløyve (ambulerande løyve). Butikkane vert kontrollert på dagtid og skjenkestader vert kontrollert i helgene og om kveldane.

Avdelinga driv jamleg med kurs og opplæring i kommunen.

#### 4.10.2 Mål og tiltak

*Alle innbyggjarane i Kvam skal vera ein del av lokalsamfunnet ved å delta å bidra i fellesskapet*  
*Alle innbyggjarane skal ha same moglegheit til å delta i samfunnet ut frå individuelle føresetnader og potensiale*

*Alle innbyggjarane har plikt til å bidra innanfor sine føresetnader og sitt potensial*

Tema/utfordringar	Mål	Tiltak
Busetja flyktingar	<p>Sikra heiltids-introduksjonsprogram i tråd med lovverk</p> <p>Fleire ut i arbeid eller utdanning</p> <p>60% av deltakarane i introduksjonsprogrammet skal vera i arbeid eller utdanning etter 2 år</p> <p>100% av arbeidsføre flyktingar skal vera i arbeid eller utdanning etter 3 år</p> <p>Styrkja programrådgjevarane sin praksis i kartlegging av individuell kompetanse</p>	<p>På bakgrunn av individuell kartlegging av kompetanse og motivasjon, og kunnskap om tilbod i kommunen, skal det utarbeidast karriereplan for arbeid og utdanning</p> <p>Tilby språk- og arbeidspraksis i tråd med karriereplan</p> <p>Leggja til rette for permisjon i programmet for lønna arbeid</p> <p>Inngå faste avtalar med bedrifter og verksemder i Kvam herad</p> <p>Nytta kvalifisert tolk ved behov</p> <p>Styrkja flyktingane sine grunnleggjande ferdigheiter i lesing, skrivning m.m Både munnleg, skriftleg og bruk av digitale mediae.</p> <p>Kompetansehevingstiltak for programrådgjevarane</p>
Aktivitet for sosialhjelp	Redusera tal langtids sosialhjelpsmottakarar	Aktivitetsplikt og Nav Kvam si ressursgruppe



	Kvam skal ikkje ha fleire enn 5 personar som har sosialhjelp som einaste inntekt etter 6 månader	Arbeida for fleire i aktivitet
Kompetanseheving	Oppfylla lovkrav	Tilby opplæring i korleis gjennomføre kontrollar inkl. Rapportskriving  Læra opp fleire til å verta kursleiarar for bransjen og frivillige organisasjonar
Tilsyn av tobakksalg- nytt lovkrav frå 1.1.2018	Oppfylla lovkrav	Inngå avtalar med kommunane om tilsyn, og gjennomføre dei

#### 4.10.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	Regnskap	2018	2018	2019-2018					
	2017	oppheleg	justert						
Sosialeteneste	30 889	29 552	30 144	-71	30 073	30 073	30 073	30 073	
RÅD, VEILEDNING OG SOSIALT FOREBYGGENDE									
242 ARBEID	8 447	9 301	9 610	-1 319	8 290	8 290	8 290	8 290	
243 TILBUD TIL PERSONER MED RUSPROBLEMER	9	15	-	-	-	-	-	-	
273 ARBEIDSRETTEDE TILTAK I KOMMUNAL REGI	4 207	4 021	4 022	3	4 025	4 025	4 025	4 025	
275 INTRODUKSJONSORDNINGEN	7 230	7 217	6 815	1 146	7 961	7 961	7 961	7 961	
276 KVALIFISERINGSORDNINGEN	903	1 700	1 700	-0	1 700	1 700	1 700	1 700	
281 YTELSE TIL LIVSOPPHOLD	10 093	7 297	7 997	100	8 097	8 097	8 097	8 097	

Funksjon 242: Sosialetenesta har samla ein reduksjon på 1,3 mnok. Innan sosialkontor er 0,25 mnok overføring av lønn til andre tenester. Koordineringsarbeid med flyktningar er redusert med ca 1,1 mnok og gjeld 1,5 årsverk som er flytta til teneste 275/introduksjonsordninga og innsparing på bruk av vikarer i tenesta. Utekontakt og skjenkekontroll har mindre endringar og LOS prosjektet vart avslutta i 2018.

Funksjon 275: Introduksjonsordninga har ei samla endring på ca. 1,15 mnok auke. Dette gjeld overført fastlønn på ca. 0,9 mnok frå teneste 24210/koordineringsarbeid med flyktningar, og 0,25 mnok som er auke i grunnbeløp for introduksjonsstønad.

Funksjon 281: Endring i økonomisk sosialhjelp er 0,1 mnok. *(Tenesta har tidlegare hatt eit innsparingskrav på 1 mnok i tilskot. Dette er overført til innsparing i lønsutgifter. I tillegg er nivået gått opp med 0,1 mnok i budsjettframlegget.)*

## 4.11 Barnevern

### 4.11.1 Om tenestene

Barnevernet si hovudoppgåva er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deira helse og utvikling, får naudsynt hjelp og omsorg til rett tid. Barneverntenesta skal søke å avdekke omsorgssvikt, åtferds-, sosiale og emosjonelle problem, og sette i verk tiltak i forhold til dette, så tidleg at barn unngår å få varige problem. Barneverntenesta skal, uavhengig av kva tiltak som er sett i verk, følge opp barnet og familien så lenge tiltaka varar.

Barnevernlova vart i 2018 gjort om til ei rettslov. Nokre av endringane i lova gjeld presiseringar kring barn sine rett til medverknad, barn sin rett til nødvendige barneverntiltak og barnvernvernet si plikt til å samarbeide med barn og foreldre. Omgrepet "kjærleik" er lagt til i formålsparagrafen.

Barnet sitt beste er ei rettesnor for barnevernet sitt arbeid og avgjersler. Prinsippet om barnet sitt beste inneber at kva som er til det beste for barnet skal vera avgjerande når tiltak vert vurdert. Vidare skal alle tenester og tiltak vere forsvarlege. Dette inneber at det er krav til at det vert arbeidd systematisk i kontakten med barn og familiar med grunnlag i barnevernfaglege vurderingar og at dette vert dokumentert fortløpande.

### Utvalde nøkkeltal

#### KOSTRA 2017

Nøkkeltall	Enhet	Kvam	Kostragruppe 11	Landet uten Oslo
		2017 +	2017 +	2017 +
<a href="#">Netto driftsutgifter til barneverntenesta per innbyggjar 0-22 år (kr)</a>	kr	5 274	8 287	7 978
<a href="#">Barn med melding ift. innbyggjarar 0-17 år (prosent)</a>	prosent	3,0	4,6	4,6
<a href="#">Prosentdelen barn med undersøking ift. innbyggjarar 0-17 år (prosent)</a>	prosent	3,5	4,8	4,9
<a href="#">Barn med barneverntiltak ift. innbyggjarar 0-22 år (prosent)</a>	prosent	3,8	4,4	3,9
<a href="#">Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)</a>	kr	46 484	49 062	46 496
<a href="#">Brutto driftsutgifter per barn som ikkje er plassert av barnevernet (funksjon 251) (kr)</a>	kr	53 281	34 716	37 963
<a href="#">Brutto driftsutgifter per barn som er plassert av barnevernet (funksjon 252) (kr)</a>	kr	274 912	410 422	432 387
<a href="#">Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)</a>	antall	18,3	20,8	19,9
<a href="#">Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)</a>	prosent	96	85	86

Barneverntenesta i Kvam fekk færre meldingar enn elles i landet i 2017. Årsaka til dette kan handle om at for få melder frå til barnevernet eller at færre barn i Kvam har behov for tiltak av barnevernet. Levekårsindeksen tilseier at det er fleire barn i Kvam som har behov for tiltak av barnevernet enn det denne statistikken syner. Barneverntenesta vil derfor sette i gang eit arbeid retta mot å analysere årsaker til talet og setje i verk tiltak. I 2018 ligg barnevernet an til eit høgare tal på meldingar og aktive tiltakssaker.

Brutto driftsutgifter per barn som ikkje er plassert av barnevernet er høgare enn elles i landet. Barnevernet i Kvam dekkjer lønskostnadar til familieveileder og miljøarbeid på funksjon 251. Dette er mykje brukte tiltak inn i familiare. Brutto driftsutgifter per barn som er plassert av barnevernet er feil.

Talet skal vere kr. 466 030. Dette er eit høgare tal enn elles i landet. Barneverntenesta i Kvam har høgt fokus på å førebygge flyttingar og sett i verk tiltak i fosterheimar for å forhindre det.

Barn som barneverntenesta har omsorga for har rett på ein omsorgsplan. Alle barn under omsorg av Kvam barnevernteneste har ein omsorgsplan. Når det gjeld tiltaksplanar for barn som mottar hjelpetiltak er barneverntenesta i gang med eit forbetringsarbeid, både når det gjeld barn si deltaking i planarbeidet og korleis me kan gjera tiltaksplanen til eit godt arbeidsverktøy.

I 2017 utvida barneverntenesta 3 månaders fristen i undersøkingsarbeidet i ei sak. Barneverntenesta jobbar målretta med å overhalde fristar og sikre kvalitet i undersøkingsarbeidet.

Barneverntenesta gjennomførte ei brukarundersøking i 2017 og har gjennomført ei i 2018. I 2018 fekk Kvam ein svarprosent på 64 % foreldre og 63 % barn, der landssnittet har lagt på ca 31 %. Brukarundersøkingane har gjeve grunnlag for å arbeide med å heva kvaliteten på samarbeidet med barn og foreldre og på hjelpetiltaka i familiene. Dette arbeidet vil fortsette i 2019.

#### 4.11.2 Mål og tiltak

Tema/utfordringar	Mål	Tiltak i budsjettår
Meldingar	Fleire meldingar som gjeld babyer/små barn	Barneverntenesta skal jobbe aktivt ut mot helsestasjon og barnehagar for å kunne tilby tiltak til småbarnsfamiliar.
Undersøkingsarbeidet	God kvalitet på undersøkingane innanfor 3 månaders fristen.	Fortsette arbeidet med rutinar for undersøkingsarbeidet.
Brukarinnsikt	Barneverntenesta har innsikt i brukaropplevingar frå kontakten med tenesta.	Barneverntenesta skal systematisk innhenta brukar sine erfaringar frå kontakt med tenesta.
Risikovurdering	Barneverntenesta har oversikt over og sett inn tiltak knytt til kva område det er risiko for feil, svikt eller manglande oppfølging av barn/familiar.	Barneverntenesta skal føreta risikovurdering av tenesta og i kvar einskild sak. Tema: Opplæring til nye sakshandsamarar, nytt lovverk, nye retningslinjer, klart språk, kompetanse på minoritetsfamiliar, økonomistyring, kompetanse i Familiesenteret.
Digitalisering	Bruke Compilo og Office365 aktivt i tenesta.	Legge alle rutinar inn i Compilo kvalitetssystem.  Bruke Office365 til referat, tavlemøter m.m.

	<p>Barnevernet skal ha ei informativ nettside for innbyggerane i Kvam.</p> <p>Heilelektronisk arkiv.</p>	<p>Jobbe vidare med forbetring av barnevernet sin informasjon på heimesida til Kvam herad.</p> <p>Barneverntenesta skal starte prosessen med eit heilelektronisk arkiv.</p>
Tverrfagleg samarbeid	<p>Barneverntenesta og Familiesenteret deltar med barnefagleg kompetanse i samarbeid på systemnivå og individnivå.</p> <p>Innbyggerane har lett tilgjengeleg informasjon om Barneverntenesta i Kvam</p> <p>Barn med nedsett funksjonsevne skal sikrast best mogleg tenestetilbod.</p>	<p>Barneverntenesta og Familiesenteret er med i ressursgrupper på tvers og tilbyr kompetanse til andre tenester i kommunen.</p> <p>Barneverntenesta skal vera proaktiv og kreativ i informasjonsarbeidet ut til innbyggjarane.</p> <p>Barneverntenesta inngår i eit samarbeid med helse og omsorg/forvaltarkontoret for å sikra at barn med nedsett funksjonsevne får dei tiltaka dei treng og har rett på. Samarbeidet skal avklare lovtolking, roller og ansvar.</p>
Kompetanseheving	<p>Barneverntenesta sitt arbeid skal utøvast i samsvar med lovar, regelverk og nye faglege standarder.</p>	<p>Barneverntenesta deltek i tenestestøtteprogrammet i regi av Bufdirektoratet.</p> <p>Barneverntenesta er vertskommune for, og deltek i, prosjektgruppe og arbeidsgruppe for Læringsnettverket i Hordaland.</p>
Tverrfagleg samarbeid og samordning i Oppvekst	<p>Sjå tekst <b>Fellestema oppvekst</b> under barnehage</p>	

### 4.11.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 oppheveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
<b>Barnevern</b>	14 050	18 540	18 421	-850	17 571	17 571	17 571	17 571
244 BARNEVERNTJENESTE	3 320	4 703	4 770	60	4 830	4 830	4 830	4 830
BARNEVERNTILTAK NÅR BARNET IKKE ER PLASSERT								
251 AV BARNEVERNET	2 568	2 874	2 974	-6	2 968	2 968	2 968	2 968
BARNEVERNTILTAK NÅR BARNET ER PLASSERT AV								
252 BARNEVERNET	8 162	10 962	10 677	-905	9 773	9 773	9 773	9 773

Funksjon 244 Barnevernteneste har netto auke på 0,1 mnok, 0,3 mnok auke gjeld innføring av lovpålagt barnevernsvakt fom 2019, 0,15 mnok reduksjon gjeld budsjett til inventar i KFL bygget i 2018 og 0,15 mnok er endringer i løn til reellt stillingsnivå.

Funksjon 252 Barneverntiltak når barnet er plassert av barnevern er redusert med ca 0,9 mnok, reduksjon på 0,8 gjeld einsleg mindreårig som fyller 20 år, reduksjon på 0,1 er reduksjon på tiltaksmidlar som er flytt til fast stilling på teneste 244.

Barnevern mottok stønad for einslege mindreårige flyktningar. I 2019 er det forventa eit tilskot på 3 mnok, tilskot for 2019 er redusert med 0,8 mnok pga einsleg mindreårig som fyller 20 år, fosterheimsgodtgjersla på teneste 252 er redusert tilsvarande.

## **4.12 Vatn, avlaup, avfall og renovasjon**

### **4.12.1 Om tenestene**

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 340 – Produksjon av vatn, 345 – Distribusjon av vatn, 350 – Avlaupsreinsing, 353 – Avlaupsnett/innsamling av avlaupsvatn, 354 – Tømming av slamavskillarar og 355 – Avfall.

Tenesteområdet omfattar ansvaret for produksjon og levering av tenester knytt til drikkevatt og mottak av spillvatn frå tilknytte abonnentar i Kvam herad og i Eikedalen i Samnanger kommune. Vidare omfattar tenesteområdet innsamling av slam som vert utført av ein totalleverandør, og innsamling av avfall som skjer i regi av BIR.

Kvam herad har 5 vassverk, 12 trykkaukestasjonar, 10 høgdebasseng og eit om lag 130 km langt distribusjonsnett for drikkevatt. Vasstrykk til abonnentar er minimum 2 bar, og med eit rettleiande trykk på mellom 3-6 bar.

Avlaupsnettet er om lag 90 km langt. Det kommunale nettet har eit høgt tal på kummar for både vassforsyning og mottak av avlaup fordelt på heile kommunen. Det er 30 avlauspumpeastasjonar, og i løpet av 2019 vil dei 2 tidlegare kommunale silanlegga verta erstatta av eit nytt felles reinseanlegg for avlaup på Notanes i Øystese. Dagens silanlegg i Norheimsund vil deretter verta bygd om til ein pumpeastasjon som sikrar overføring av avlaup frå Kvamskogen og Norheimsund til det nye reinseanlegget.

Arbeidsoppgåver knytt til VA er til dømes drift og tilsyn av drikkevasskjelder/ inntak/vassverk/pumpeastasjonar/reinseanlegg/brannhydrantar, prøvetaking av drikkevatt og avlaup, utspyling av leidningsnettet, reingjering av høgdebasseng, lekkasjesøk, videokøyring av leidningsnettet, badevassprøvar, samt ansvar for sigevassleidning frå bosstippen for å nemne noko.

5 stillingar driftar VA-nettet og anlegga. I tillegg kjem ein stilling som har ansvar for gjennomføring av fleire investeringsprosjekt, og ein stilling som skal stå for kartlegging og innmåling av det kommunale leidningsnettet.

#### 4.12.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak i budsjettår
<p>Fylkesmannen i Hordaland handsamar og har tilsyn med kommunen sitt utsleppsløyve.</p> <p>I løyvet set fylkesmannen krav om tiltak som må verta gjennomført innan nærare fastsette fristar.</p> <p>Vilkåra er sette av miljøomsyn, og der det er viktig at kommunen jobbar for å oppfylla dei krav fylkesmannen set.</p>	<p>Stetta vilkår i fylkesmannen sitt utsleppsløyve for Kvam herad</p>	<p>Fylgje opp tiltak/prosjekt i kommunedelplan for avlaup for Kvam herad</p> <p>Redusera talet på overlaup og driftsstopp i avlauspumper med 5 % i høve til tal for 2015</p> <p>Etablere eit system for vurdering av energiforbruk i avlaupsanlegga</p> <p>Dokumentere forureining frå overlaup</p> <p>Laga tiltaksplan for tilførsel av overvatn til avlaupssystemet</p> <p>Dokumentera verknadsgrad for avlaupsnett ved modell eller anna.</p> <p>Ferdigstilla saneringsplan for dårlege kummar (felleskummar, trykkreduksjonskummar og kummar med dårleg forankring).</p> <p>Utbetre nokre kummar i tråd med saneringsplan</p>

<p>Mattilsynet set krav til kommunen sin produksjon av drikkevatt.</p> <p>Desse krava må derfor verta utført i tråd med dei tidsfristar Mattilsynet set for tiltaka.</p>	<p>Stetta krav frå Mattilsynet</p>	<p>Fylgje opp tiltak/prosjekt i kommuneplan for drikkevatt for Kvam herad</p> <p>Ferdigstillta saneringsplan for dårlege kummar (felleskummar, trykkreduksjonskummar og kummar med dårleg forankring).</p> <p>Utbetre nokre kummar i tråd med saneringsplan.</p> <p>Analysere resultat av den nye prøvetakinga i Kalderassen og vurderer om dette vil vera eit betre inntakspunkt for vassverket på Skålheim</p>
<p>Ny drikkevassforskrift har mellom anna skjerpa krav til risiko- og sårbarheitsanalysar knytt til kommunale vassverk</p>	<p>Oppfylle krav i ny drikkevassforskrift</p>	<p>Gjennomføre ein risiko- og sårbarheitsanalyse som oppfyller ny drikkevassforskrift sine krav i samband med rullering av overordna ROS for Kvam herad</p>
<p>Vikøy vasslag har teke kontakt med Kvam herad med mål om overtaking av det private vassanlegget</p>	<p>Trygt og godt vatn til alle</p>	<p>Ferdigstillta arbeidet med å kartleggja eksisterande anlegg i Vikøy og avslutta tingingar om eventuell overtaking av Vikøy vasslag sitt anlegg</p>
<p>Nytt reinsanlegg for Øystese, Norheimsund og Kvamskogen skal byggjast på Notanes.</p>	<p>Sikre ferdigstilling og god igangsetting av reinseanlegget</p>	<p>Ferdigstillta prosjektet og sikra at reinseanlegget oppfyller gjeldande reinsekrav i fylkesmannen sitt utsleppsløyve</p>
<p>I Kommunebarometeret for 2018 får Kvam herad dårleg resultat knytt til hushaldningsavfall som vert levert til gjenvinning og biologisk handsaming.</p> <p>BIR har vedtatt å etablere ny gjenvinningsstasjon i Sandvenhagen</p>	<p>Nytt gjenvinningsanlegg i Kvam herad som stimulerer til auka kjeldesortering og gjenvinning</p>	<p>Ferdigstillta kommunal infrastruktur i området slik at den nye gjenvinningsstasjonen kan etablerast</p>
<p>Stor utfelling av jernoksid i sigevassleidning frå Tolomarka skapar utfordringar for naboar og kommunens drift av anlegget</p>	<p>Etablering av reinseanlegg/utfellingsanlegg ved sigevassleidningen frå Tolomarka</p>	<p>Ferdigstillta reinseanlegg/utfellingsanlegg knytt til sigevassleidningen frå Tolomarka</p>



### 4.12.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 opphaveleg	2018 justert						
Vatn og avlaup, avfall og renovasjon	-10 830	-14 608	-14 965	-9 274	-24 239	-24 239	-24 239	-24 239	
340 PRODUKSJON AV VANN	3 949	3 788	3 780	-638	3 143	3 143	3 143	3 143	
345 DISTRIBUTJON AV VANN	-8 703	-12 628	-12 839	-1 498	-14 336	-14 336	-14 336	-14 336	
350 AVLØPSRENSING	2 701	2 280	2 280	600	2 880	2 880	2 880	2 880	
353 AVLØPSNETT/INNSAMLING AV AVLØPSVANN	-7 835	-6 787	-6 878	-7 368	-14 246	-14 246	-14 246	-14 246	
354 TØMMING AV SLAMAVSKILLERE, SEPTIKTANKER O.L. INNSAMLING, GJENVINNING OG SLUTTBEHANDLING	476	-15	-64	-323	-387	-387	-387	-387	
355 AV HUSHOLDNINGSAVFALL	-1 419	-1 245	-1 245	-48	-1 294	-1 294	-1 294	-1 294	

Rammeområdet har ein reduksjon på totalt 9,2 mnok, det vil seie ein inntektsauke. Inntektene på vatn og avlaup aukar etter å ha vore svært låge ei tid, då spesielt for abonnentane på Kvamskogen. I tida før Kvamskogen og resten av Kvam vart slått saman til eit takstområde, hadde kommunen rest på fonda som gjaldt det tidlegare gebyrområdet på Kvamskogen. Fonda må brukast opp innan ei gitt tid, og løysinga har vore å krevja lågare gebyr frå abonnentane på Kvamskogen dei siste åra, slik at fonda vart brukt opp. I 2019 er desse fonda tomme, slik dei skal vera, og abonnentane på Kvamskogen må belastast som normalt. I tillegg er det dei siste åra utført fleire store investeringsprosjekt innan VAR-området, blant anna nytt reinseanlegg, oppgradering av leidningsnett og pumpestasjonar. Inntektene på vatn og avlaup aukar i takt med desse investeringane.

## **4.13 Plan, byggesak, oppmåling, kulturminne, natur og nærmiljø**

### **4.13.1 Om tenestene**

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 301 – Plansaksbehandling, 302 – Byggesaksbehandling og eigarseksjonering, 303 – Kart og oppmåling, 335 – Rekreasjon i tettstad, 360 – Naturforvaltning og friluftsliv og 365 - Kulturminnevern.

Del av 301 (private planar), 302 og 303, kjem inn under sjølvkostfinansierte tenester, og kan dekkast inn med 100% gebyrinntekter. Kvam herad subsidierer framleis desse tenestene frå den ordinære drifta, men har som mål å gjera tenestene 302 og 303 sjølvfinansiert.

Funksjon 301 gjeld arbeidet med arealplanar, dette gjeld kommuneplanen sin arealdel, kommunedelplanar og reguleringsplanar. Kwart fjerde år legg kommunen fram kommunal planstrategi, med prioritering av det offentlege planarbeidet innanfor kvar heradsstyreperiode. Planstrategien skal synleggjera behov for nye planar, opp i mot tilgjengelege ressursar og utfordringar.

Funksjon 302 omfattar handsaming av søknader om dispensasjons-, bygge- og delingsløyve samt tilsyn og ulovleg oppfylgning etter plan- og bygningslova. Vidare handsamar avdelinga søknad om løyve til tiltak etter hamne- og farvannslova, veglova og forureningslova.

Funksjon 303, kart og oppmåling/geodata omfattar handsaming av søknader etter matrikkellova og eigarseksjonslova. Dette er tenester som er gebyrlagt etter sjølvkostprinsippet. I funksjon 303 ligg og arbeid med forvaltning av geodata. Arbeidet er organisert gjennom GEOVEKST samarbeidet og Norge digitalt avtalen styrt av Statens kartverk. Samarbeidet sikrar større felles kartleggingsprosjekt som er økonomisk gunstig ved ajourføring av kart. Kvam herad har ansvar for å oppdatere byggbasen, tiltaksbasen, vegnett, arearessurskart, planbasen og vass- og avlaupsbasen. Nytt i år er at kommunen er kopla opp mot sentrale databasar hos Statens kartverk og all oppdatering av Kvam sine kart blir tilgjengeleg for alle etter eit døgn.

I funksjon 335 ligg det utgifter til offentlege plasser, torg og park/grøntanlegg og reinhald av offentlege toalett. Ansvar for grønntanlegg omfattar hovudsakleg arbeidet med å vedlikehalde om lag 60 kommunale uteområde og friområde. Mykje av dette arbeidet vert utført i nært samarbeid med Bergen og Omland Friluftsråd (BOF), men der kommunen åleine har ansvaret for tilsyn og renovasjon knytt til park og badestrendene i Øystese og Norheimsund. Utanom vekstsesongen vert året nytta til rehabilitering av områda, kontroll og ettersyn. Kommunegartnaren har og ansvaret for kontroll av leikeutstyr og leikeplassar. For å ta klare ettersynet med grønntanlegga i vekstsesongen, er ein avhengig av å nytte sommarvikarar i tillegg til egne tilsette. Innan park har ein normalt 2 stillingar fordelt på 1,5 årsverk. Om sommaren vert dette auka til mellom 7-8 personar.

I funksjon 360 ligg viltforvaltning som Kvam herad kjøper av Ullensvang herad, festeutgifter for friluftsområde og kontingent i Bergen og omland friluftsråd. Kvam herad forvaltar store delar av sine friluftsområde igjennom sitt medlemskap i Bergen og omegn friluftsråd, nokre friluftsområde vert og forvalta av kommunen sjølv, medan andre område vert forvalta via samarbeid i mellom Kvam herad, Bergen og omland friluftsråd og, og lokale grendelag/grendeutval.

#### 4.13.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>Plan og byggesak</b>		
Skal tilby gode tenester i samsvar med lov, forskrift og regelverk	Lovlege vedtak, god rettleiing	Løpande oppdatering av kompetanse, gjennom eigenstudie, fagsamlingar, og intern opplæring
Skal ha høg etisk standard	Likehandsaming	Registrere rutinar og jobbe likt.
Skal ha effektiv sakshandsaming der det blir lagt vekt på god og klar dialog med brukarane	Klart språk Fornøgde brukarar Høgare servicegrad	Lage gode standardmalar Meir direktekontakt med brukar
Skal dele sin kompetanse internt i organisasjonen, og bidra og legge til rette for god samhandling.	Samhandling mellom fag og eining	Bruke samarbeidsforum aktivt
Skal ta i bruk ny teknologi og nye arbeidsmetodar der dette kjem brukarar og lokalsamfunnet til gode.	Jobbe smartare, effektivisere der me kan	Delta i faggrupper i Bergensamarbeidet – digitaliseringsprosjektet
Skal ha nok ressursar og kompetanse	God handsaming og oppfølging av private planforslag, delesaker, byggesaker og seksjoneringsaker  Tid til å følge opp planstrategien og offentlege planar.  Bidra til ein positiv utvikling av Kvam herad	Kartlegge behov for auka ressursar innfor ramma.
Skal arbeide for ei berekraftig framtid, og trygge attraktive lokalsamfunn	Gode overordna planar	Vedta kommuneplanen sin arealdel. Starte rullering av kommunedelplan for Kvamskogen. Områdeplan for Øystese sentrum og områdeplan for Norheimsund (vidaregåande skule)

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>Rekreasjon, naturforvaltning og friluftsliv</b>		
Trass fokus på å leggja til rette for lettstelte parkområder i kommunen, har kommunen mange grøntareal spreidd i ein langstrakt kommune. Ressursane innanfor området er avgrensa, og aktiviteten stor og konsentrert innanfor vekstsesongen. Samstundes er velstelte grøntområde viktig for kommunens omdøme, og forventningane til standard høg hjå kommunens innbyggjarar.	Velstelte park- og grøntområde	Opparbeida eit attraktivt og lettstelt parkområde i tilknytning til utfyllinga ved Hardangerbadet i Øystese.  Evaluera prøveprosjekt knytt til robotplenklipparar i Øystese og Norheimsund.

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
<b>Kulturminnevern</b>		
Kulturminneforvaltning	Få på plass ei berekraftig kulturminneforvaltning i kommunen	Gjennomføra tiltaka i handlingsplanen i kulturminneplanen -"Med røter og føter i Kvam".  Formidla planen og innhaldet internt i organisasjonen og til innbyggjarane i Kvam.  Samordna kulturminneplanen og kommuneplanen sin arealdel i høve til ei berekraftig forvaltning av kulturminna i Kvam

## Eining for plan og byggesak

### LEAN:

Eining for plan og byggesak gjennomfører tavlemøter kvar måndag. På tavla tek me opp ulike tema som kjem opp gjennom dagleg drift som me ser at har eit potensial for forbetring.

Byggesak er har gjennomført ei verdistraumkartlegging, kartlegginga har avslørt områder der me har eit potensial for forbetring. Avdelinga er no i gong med å samarbeida med andre einingar for auka effektivitet og unngå unødvendig ventetid for våre brukarar. Avdelinga har ein ambisjon om å gjennomføre ei brukarundersøking i 2019 for å få eit inntrykk av kva for oppfatning dei har av fagfeltet

plan og byggesak og evt. få eit grunnlag for å betre våre rutinar og malar. Klarar me å få ein god dialog og god framdrift i saker, oppnår me meir fornøgde brukarar.

Alle våre rutinar skal inn i kvalitetssystemet vårt. I denne prosessen får me opp diskusjonar der resultatet er endra og betre rutinar.

#### Informasjon:

Kommunen sine nye heimesider har gjort det mogleg å få på plass meir oversiktleg informasjon til dei som er i kontakt med oss. Målet er at innbyggjarane skal få svar på dei fleste spørsmål om plan- og byggesak via våre heimesider.

#### Planlegging:

Planstrategien er eit styrande dokument som seier noko om kva planar me skal jobbe med i valperioden. Kommuneplanens arealdel er godt i gong, neste steg blir å få på plass alle innspel og motsegn. Fleire offentlege myndigheiter har motsegn til kommuneplanen. Målet er å få denne vedteken våren 2019.

Kommunen ønskjer å sette i gong kommunedelplan på Kvamskogen med omsyn til infrastruktur i løpet av 2019. Det er sett av midlar til dette prosjektet (P71181). Det er fleire planar og byggeprosjekt på Kvamskogen som har stoppa opp på grunn av rekkefølgekrav til gong- og sykkelsti og ønskje om veg fram til hyttene i både eksisterande og nye hyttefelt.

Statens vegvesen jobbar med ein kommunedelplan for skredsikring av Tokagjelet. Ambisjonen er at det skal leggest fram ein plan til offentleg ettersyn våren 2019. Det er Statens vegvesen som tek kostnadane med kommunedelplanen, kommunen bidrar med ressursar.

Kommunen har mål om å få på plass ny vidaregåande skule sentralt i Norheimsund. Kommunen må i samarbeid med fylkeskommunen sette i gong ein regulering av nødvendig areal. Ei løysing kan vere å utarbeide dette som ein litt større områdeplan som tek med seg litt større område av sentrum, samtidig må områdeplanen vere så detaljert at den vidaregåande skulen kan bygge ut etter planen.

Øystese har mange gamle planar i sentrum, kommunen ser eit behov for å få på plass ein områdeplan for å erstatte dei gamle planane og løfte fram ein god sentrumsutvikling. Det er viktig at kommuneplanens arealdel er på plass før vidare planlegging i Øystese sentrum.

#### Geodata:

I Kvam fekk me nye kart og flyfoto no i sommar. Karta våre ligg inne i alle våre kartsystem, flyfoto kjem seinare. Gjennom geovekst avtalen er det planlagt at Kvam skal få nye kart i 2022. Det er krav i geodatalova om at kommunane skal ha oppdaterte kart. Avdelinga har bedt om eit tiltak der det blir sett av ein sum kvart år fram mot 2022.

Avdelinga jobbar kontinuerleg med å oppdatere både planbasen og grunnkarta til Kvam herad. Kommunen har installert eit system som synkroniserer våre oppdateringar av grunnkart direkte mot Statens kartverk sine databasar. Dette betyr at alle som nyttar våre geodata får "ferske data til frukost". Det same systemet kjem for plandatabasen til kommunen. Kommunen mottar midlar frå Statens kartverk i samband med synkronisering av geodata og plandata.

## Kostratal

Omfang av byggjesøknadar - Hovudtal	I alt	Rammesøknadar	Eitt-trinns søknadar	Søknadar utan ansvarsrett	Dispensasjonssøknadar
Tal på motekne søknadar	181	23	85	73	62
Tal på handsama søknadar	181	18	87	76	52

Av 62 dispensasjonssøknadar var 25 søknadar mangelfulle og trengte ettersending av meir dokumentasjon. Kvam hadde 11 søknadar om dispensasjon som tok lenger tid enn det som er pålagt i lova. Gjennomsnittstid i kalenderdagar for dispensasjonssøknadar er 55 dagar.

Kvam har gjennomført 7 tilsyn på byggjesakar og vedteke 3 reguleringsplanar.

### 4.13.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 oppheleg	2018 justert	2018					
Plansak, byggesak, oppmåling, kulturminner, natur og nærm	5 751	10 020	9 689	823	10 512	9 366	9 366	9 616	
301 PLANSAKSBEHANDLING	3 399	5 316	4 681	1 117	5 797	4 651	4 651	4 651	
302 BYGGESAKSBEHANDLING OG EIERSEKSJONERING	-417	182	214	495	709	709	709	709	
303 KART OG OPPMÅLING	527	1 552	1 781	-584	1 197	1 197	1 197	1 447	
335 REKREASJON I TETTSTED	1 782	2 530	2 522	-205	2 316	2 316	2 316	2 316	
360 NATURFORVALTNING OG FRILUFTSLIV	459	442	492	-	492	492	492	492	
365 KULTURMINNEFORVALTNING	1	-	-	-	-	-	-	-	

Funksjon 301 Plansaksbehandling - auken på 1,1 mnok skuldast fleire planprosjekt. Sjå Prosjektoversikt 2019 for utfyllande informasjon om prosjekta.

Funksjon 302 Byggesaksbehandling og eierseksjonering – ei vakant stilling er lagt på funksjonen og utgjør 0,5 mnok.

Funksjon 303 Kart og oppmåling - innsparingskravet som eininga har på 0,6 mnok er gjennomført med å redusera drifta med ei vakant stilling på funksjonen.

Funksjon 335 Rekreasjon tettstad er redusert med 0,2 mnok grunna mindre arbeidsmengde gjennom sommaren enn tidlegare år. Budsjett for sommarhjelp er difor redusert frå 0,6 mnok til 0,4 mnok.

Funksjon 360 Naturforvaltning og friluftsliv har ingen endringar.

## **4.14 Kultur**

### **4.14.1 Om tenestene**

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 231 – Aktivitetstilbod born og unge, 370 – Bibliotek, 373 – Kino, 375 – Museum, 377 – Kunstformidling, 380 – Idrett og tilskot til andre sine idrettsanlegg, 381 – Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg, 383 - Musikk- og kulturskule, 385 – Andre kulturaktivitetar, tilskot andre sine kulturbygg og 386 – Kommunale kulturbygg.

#### **Aktivitetar for menneske med nedsett funksjonsevne**

Fellessekretariatet rekrutterer støttekontaktar etter vedtak gjort i avdeling for stab og forvaltning. Det er registrert ca. 130 støttekontaktar i kommunen, og det er auke i tal søknader om å få tildelt støttekontakt. Tenesta er lovregulert. Kulturavdelinga arbeider for integrering gjennom ulike aktivitetar knytt til lag/organisasjonar tilrettelagt for den enkelte brukar, samt fellesaktivitetar.

#### **Bibliotek**

Bibliotek er ei lovpålagt teneste for kommunane og er ein viktig del av kunnskaps- og kulturpolitikken i Noreg. Kvam bibliotek er organisert med hovudbibliotek i Norheimsund og avdelingar i Ålvik og Strandebarm. Kvam bibliotek er knytt til «Hardangerbiblioteka» og Voss bibliotek i eit tett samarbeid.

**Lov om folkebiblioteka (2014)** definerer kommunane si plikt til å ivareta innbyggjarane sine behov for bibliotektenester og gjer greie for biblioteka sitt verdigrunnlag og samfunnsoppdrag:

*«Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent. Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.»*

#### **Kino**

Kvam herad har kinosal i Ungdomshallen i Norheimsund sentrum, med filmframvisingar fleire gonger i veka. Tilbodet er rettar seg både mot born og vaksne. Kvam kino samarbeider skulane, Kvam filmklubb og Senioruniversitet for å gje eit så breitt tilbod som mogleg.

#### **Museum**

Hardanger og Voss museum organiserer Hardanger fartøyvernsenter, Kabuso, Ingebrikt Vikmuseum og Kvam bygdemuseum, som mellom anna omfattar Borgstova i Vikøy prestegard og Storeteigen i Øystese. I Kvam har me også eigne museum som Ålvik industriarbeidermuseum og Vikøy skulemuseum. I dag er det selskapet Bygdagnist som driv på Storeteigen og grendeutvalet i Vikøy som driv den gamle skulen i Vikøy. Tørvikbygd bygdemuseum er eigd av Tørvikbygd ungdomslag.

#### **Kunstformidling**

Kvam herad yter tilskot til ulike lag og organisasjonar i kommunen. Det gjeld mellom anna Kunstnarhuset Messen i Ålvik, som husar kunstnarar i frå inn- og utland. Kvam herad har og tilsett pianist i deltidsstilling, som formidlar kunst og kultur både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

## Idrett

Kvam herad eig og driv mange idrettsanlegg i kommunen, men det er og anlegg som vert eigd og drive av private lag og organisasjonar. Kommunen har og ansvaret for oppdaterte planar for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet, for å skaffa spelemidlar idretts- og nærmiljøanlegga i kommunen. Kommunen har og eit godt samarbeid med idrettsrådet, som mellom anna set opp prioriteringsliste for spelemidlar. Den offentlege badinga vert drifta av idrettslaga i Ålvik og Strandebarm. Løypepreparering vert gjennomført fleire stadar i kommunen, og kommunen gjev faste tilskot til preparering på Kvamskogen og på Sjusete.

## Kulturskule

Alle kommunar skal ha eit musikk- og kulturskuletilbod (Opplæringslova § 13-6). Kvam kulturskule driv med ordinær undervisning innan estetiske fag og er eit kulturelt ressurscenter i kommunen.

Kulturskulen samarbeider med grunnskulen og friviljuge organisasjonar med fokus på elevar under 20 år, og både lærarar og elevar er aktive og viktige aktørar i kulturlivet. Kulturskulen har også ansvaret for Den kulturelle skulesekken, UKM ( Ung Kultur Møtes), Bornas verdsdag og integreringsprosjektet Mosaikk.

## Andre kulturaktivitetar, tilskot til andre sine kulturbygg

Kvam herad bidreg med tilskot til lokale kulturbygg i kommunen.

## Kommunale kulturbygg

Reinhald, forvaltning og drift av eigne kulturbygg som Norheimsund kino og Ingebrigt Vik Museum.

### 4.14.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Aktivitetar for menneske med nedsett funksjonsevne	<i>Målet er å gje alle eit variert og tilrettelagt fritidstilbod ut frå egne interesser og funksjonsnivå</i>	<p>Kvam herad arrangerer ulike aktivitetar for enkeltpersonar og som fellesarrangement. Det gjeld både onsdagsklubb (med diskotek, basar, bingo og jolabord), bocciaturnering og vinteraktivitetsdag på Sjusete med deltakarar frå fleire kommunar i Hordaland.</p> <p>Kvam herad samarbeider med andre kommunar i Hordaland, Hordaland fylkeskommune og ulike lag og organisasjonar. Arrangementa er svært godt besøkt, og tiltaka gjev varierte og stabile aktivitetar.</p>



Tiltak for born og unge	Målsetjinga er å gje born og unge varierte kultur- og fritidstilbod.	<p>Ferieklubben gjev born i alderen 6-10 år eit dagtilbod 3 veker i sommarferien med aktivitetar knytt til opplevingar i nærmiljø, og utflukter.</p> <p>Det vert arrangert ferietilbod for born frå 11 år, samt familiar same veker som ferieklubben, i samarbeid med m.a. Grannehjelpa, frivillige lag/organisasjonar og kommunale etatar.</p> <p>Kulturkort og Ung Fritid rettar seg mot born/unge, der målet er at alle skal kunna delta på kultur- og fritidsaktivitetar uavhengig sosial bakgrunn og økonomi. Samarbeid med lag/organisasjonar og ulike kulturinstitusjonar.</p>
Bibliotek	<p>Ferdigstill bibliotekplan</p> <p>Auka talet på brukarar i biblioteket og nå ut til fleire brukargrupper, spesielt gutar og menn</p>	<p>Bruka tid og ressursar på arbeidet med bibliotekplan.</p> <p>Ta i bruk brukarundersøkinga i arbeidet med bibliotekplanen</p> <p>Ha fleire arrangement både for born og vaksne.</p> <p>Betre og meir målretta informasjon om tilboda på biblioteka</p>
Kino	<p>Gje godt kinotilbod til alle aldersgrupper med hovudvekt på barn og unge</p> <p>Fleire kinovitjingar pr. innbyggjar</p>	<p>Formidling av kinotilbodet for å nå ulike aldersgrupper. Samarbeid med t.d. lag/org, Kvam filmklubb, skulane, Senioruniversitetet, Kvammaveko m.fl. Profilerings på Facebook, nettbaserte løysingar, jf. Kvam herad si nye nettside og billetter på nett.</p>
Kunstformidling	Kvam herad skal vera ein støttespelar for kunst og kultur	Kvam herad skal fortsetja med å yta økonomisk støtte til kunst-

		og kulturinstitusjonar i kommunen.
Idrett/frivilligheit	I Kvam vil me ha ein kultur for å dyrka fram entreprenørane, kunnskapen, møteplassane, det frivillige arbeidet, kulturtilboda og lokaldemokratiet	Starta arbeidet med frivilligheitsplan
Idrett/frivilligheit	I Kvam vil me ha eit mangfald av arenaer innanfor kultur, idrett og det frivillige lagslivet.	I Kvam skal me støtta opp om å leggja til rette for at det frivillige lagslivet kan styrkjast og vidareutviklast til det beste for alle innbyggjarane.
Idrett/frivilligheit	Bidra til gode rammevilkår for idrett og friluftslivsarbeid i kommunen (tiltak – gje tilskot, vera ein sparringspartner, rådgjevar, støttespelar).	Gje tilskot til lag og organisasjonar i Kvam.
Friluftsliv	Bidra til gode rammevilkår for idrett- og friluftslivsarbeid i kommunen.	Gjennomføra plan for idrett, friluftsliv vedtatt i 2018 Fortsetja å gje tilskot til prosjekt og lag for vidare drift.
Kulturskulen	Få fleire gutar med i kulturskulen	Nye aktivitetar som musikkproduksjon og komponering/arrangering med digitale verktøy

## Utvalde nøkkeltal

### Brukarundersøkingar

Våren 2018 vart det gjennomført brukarundersøkingar på biblioteket og kulturskulen.

### Biblioteket

Kvam bibliotek gjennomførte ei brukarundersøking i mars 2018. Dei fleste som svara, oppgav at dei brukar biblioteket ein gong i månaden eller meir, i hovudsak for å låne skjønnlitteratur. Om lag to tredelar av dei som svara var kvinner. Tilbakemeldingane frå publikum var svært gode. Kvam bibliotek skåra høgt på nesten alle punkt og ligg over landsgjennomsnittet på det meste. Under **heilskapsvurdering**, vert biblioteka vurdert til 5,4, poeng, medan snittet ligg på 5, 2 poeng. I høve til **service**, så er poengsummen i Kvam 5,5, medan snittet ligg på 5,3. Høgst poengsum oppnår **biblioteket på hvordan du bli mottatt og behandlet og hvor flinke de ansatte er til å hjelpe deg**, summen er 5,8 poeng, maks poengsum er 6. Undersøkinga visar at Kvam bibliotek er ein god stad å vera. Bibliotekbrukarar i Kvam kjenner seg velkomne og signaliserer at dei får god hjelp og service. Det som vart etterlyst var meir tilgjengelege bibliotek, tilbod om kaffi/te, betre informasjon og enklare nettløysingar. Etter brukarundersøkinga har Kvam herad og biblioteket fått nye nettsider som gjer det lettare å finna fram til biblioteket sine tilbod. Biblioteket og har oppretta ei eige side for arrangement. Bibliotekappen "Ebokbib" er også blitt oppgradert og betre.

### Kulturskulen

Kvam kulturskule gjennomførte to brukarundersøkingar våren 2018. Ein for dei føresette og ein for elevane frå alderen 13 år og oppover.

Elevundersøkinga fekk eit gjennomsnitt som var 0,1 (5,4 poeng av 6) poeng høgare enn landsgjennomsnittet, men låg 0,1 poeng under dimensjonen **informasjon** og 0,2 poeng under på dimensjonen **tilgjengelighet**. På *informasjon* var det spørsmålet «det er lett å finne fram på kulturskolens nettside» som trakk ned. På dette punktet har kommunen dette året gjort store endringar etter undersøkinga. Kulturskulen vonar at scoren ville vore betre dersom undersøkinga hadde vore gjort i dag. På dimensjonen *tilgjengelighet* var det spørsmålet «Standarden på undervisningslokala er god» (4,5 poeng mot landsgjennomsnittet på 5,1) som trekkjer ned. Kvam kulturskule har desentralisert undervisning med svært mange undervisningslokale. Kulturskulen tolkar svara til ein viss grad å gjelda for gamle Norheimsund ungdomsskule. Kvam herad er no i ein prosess der kulturskulen i Norheimsund truleg må inn i andre lokale i løpet av nokre år.

Foreldreundersøkinga fekk eit gjennomsnitt som låg på landsgjennomsnittet (5,2 poeng av 6). Her fekk dimensjonen **brukermedvirkning** 0,1 poeng høgare enn landsgjennomsnittet, medan dimensjonen **Informasjon** fekk 0,1 poeng under landsgjennomsnittet. På *Informasjon* var det spørsmåla «Informasjonen frå kulturskolen til hjemmet er god»(4,9 poeng) og «Det er lett å finne fram på kulturskolens nettside» (4,3 poeng) som begge fekk 0,1 poeng under landsgjennomsnittet. Sommaren 2018 fekk Kvam kulturskule nytt administrasjonsprogram som skal lette kommunikasjonen med elevar/føresette. Kulturskulen ynskjer også å ha meir fokus på den informasjon og kommunikasjon med heimen dei komande åra.

#### 4.14.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 opphevet	2018 justert	2018					
<b>Kultur</b>	18 656	18 994	19 426		-243	19 183	19 183	19 183	19 183
231 AKTIVITETSTILBUD BARN OG UNGE	419	866	869		-3	866	866	866	866
370 BIBLIOTEK	3 319	3 560	3 566		58	3 624	3 624	3 624	3 624
373 KINO	1 061	1 057	1 056		62	1 118	1 118	1 118	1 118
375 MUSÉER	2 962	800	800		-	800	800	800	800
377 KUNSTFORMIDLING	617	645	608		-133	475	475	475	475
380 IDRETT OG TILSKUDD TIL ANDRES IDRETTSANLEGG	2 195	2 885	3 079		-10	3 069	3 069	3 069	3 069
381 KOMMUNALE IDRETTSBYGG OG IDRETTSANLEGG	2 130	2 290	2 289		-112	2 177	2 177	2 177	2 177
383 MUSIKK- OG KULTURSKOLER ANDRE KULTURAKTIVITETER OG TILSKUDD TIL ANDRES	3 885	4 385	4 697		-126	4 570	4 570	4 570	4 570
385 KULTURBYGG	1 476	1 815	1 772		1	1 773	1 773	1 773	1 773
386 KOMMUNALE KULTURBYGG	590	691	691		20	711	711	711	711

Funksjon 231 Aktivitetstilbud for barn og unge har ingen vesentlege endringar.

Funksjon 370 Bibliotek har ingen vesentlege endring.

Funksjon 373 Kino har ei auke på 0,1 mnok på grunn av ein mindre omfordeling av reinhaldstenester mellom tenesteområda.

Funksjon 375 Museum har ingen vesentlege endring.

Funksjon 377 kunstformidling har reduksjon på 0,1 mnok som gjeld retting av løn til funksjon 383 for tilsett på kulturskulen.

Funksjon 380 Idrett og tilskot til andre sine idrettsanlegg har ingen vesentlege endringar.

Funksjon 381 Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg har ein reduksjon på 0,1 mnok på grunn av ein mindre omfordeling av FDV tenester mellom tenesteområda.

Funksjon 383 Musikk og kulturskular er netto redusert med 0,1 mnok , auke på 0,1 mnok er ei retting på løn frå funksjon 377, reduksjon på 0,2 gjeld ei tilbakebetaling av tilskot i 2018, resten er innsparing på sjukerefusjon.

Funksjon 385 Andre kulturaktivitetar har ingen vesentlege endringar.

Funksjon 386 kommunale kulturbygg har ingen vesentlege endringar.

## 4.15 Kyrkja

### 4.15.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 390 – Den norske kyrkja, 392 – Andre religiøse føremål og 393 – Gravplassar og krematorier, som kommunen yter tilskot til.

Mesteparten av tilskotet vert utbetalt til Kyrkjeleg fellesråd i Kvam. I 2019 søker kyrkja om ein auke i kommunalt tilskot på 4,9% til 5,7 mnok. Bakgrunnen for søknaden er auka vedlikehald og ny diakonstilling. Kyrkja i Kvam har, som eit 3-årig prosjekt, fått tildelt 25% stilling som diakon frå bispedømet. Vilkår for tildelinga er at kyrkja sjølv finansierer 25% stilling. Det er foreslått å auka tilskot for 2019 med 2,8%, lik samla deflator i statsbudsjettet.

Andre religiøse trus- og livssamfunn har rett på same tilskot per medlem som den Norske kyrkja. Det betyr at budsjettet må aukast i takt med budsjettauke til kyrkjeleg fellesråd.

### 4.15.2 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 oppheveleg	2018 justert						
<b>Kyrkja</b>	<b>5 641</b>	<b>5 683</b>	<b>5 683</b>	<b>180</b>	<b>5 863</b>	<b>5 863</b>	<b>5 863</b>	<b>5 863</b>	
390 DEN NORSKE KIRKE	4 252	4 336	4 336	150	4 486	4 486	4 486	4 486	
392 TILSKUDD TIL TROS- OG LIVSSYNSAMFUNN	264	245	245	30	275	275	275	275	
393 GRAVPLASSER OG KREMATORIER	1 125	1 102	1 102	-	1 102	1 102	1 102	1 102	

På funksjon 390 Den norske kyrkja er det lagt inn kr 150.000 i auke, som er ein auke på 2,8 %.

Prosentauken er lik lønns- og prisvekst anslått i statsbudsjett 2019.

Funksjon 392 Tilskudd til tros-og livssynssamfunn er justert opp med kr 30.000 då budsjettet ikkje har vorte justert dei sista åra.

Funksjon 393 Gravplassar og krematoriet har ingen endringar.

## 4.16 Samferdsel

### 4.16.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 330 – Samferdsleverksemder/transporttiltak, 332 – Kommunale vegar.

Tenesteområdet samferdsle omfattar ansvaret for vedlikehald og sikring av vel 110 km kommunale vegar fordelt på heile kommunen. I dette inngår ansvaret for 3 grusvegar, 26 bruer og 3 større kaiar. Arbeidsoppgåvene knytt til vegnettet er mellom anna kantklypping, spyling, tømning av sandfangkummar og drenerør, grøfting, hogst langs vegane og reparere hol i vegen med oljegrus. I tillegg kjem kosting, utsetting av brøytestikker, montering av autovern, oppgåver knytt til sikring mot ras og flaum, samt klargjering og planlegging for asfaltering av kommunale vegar og anlegg. Om vinteren driv avdelinga med brøyting, strøing og skraping. For å klare vinterdrifta, er brøyting av ein del av vegnettet sett ut til private (14 brøyteentreprenørar fordelt på 19 roder), som har avtale med kommunen. Kvam herad fungerer vidare som underleverandør knytt til NCC sin brøyteavtale for gangvegen til Vikøy og Norheimsund sentrum. Oppdraget som underleverandør for NCC varar i utgangspunktet ut 2019, men der kontrakten inneheld ein opsjon for eitt år ekstra. Til drift av veg og anlegg, har avdelinga 6 stillingar.

### 4.16.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
I årsbudsjettet for 2016 vart det vedteke at Kvam herad skulle starta arbeidet med ein vegplan over kommunale vegar. Dette arbeidet er påbyrja. Dei kommunale vegane er fotodokumentert og vegnorm for kommunen vart vedtatt i februar 2018.  Arbeidet med vegplanen er godt i gang, men har ikkje vorte handsama politisk.	Vegplan for kommunen	Vurdera å skaffa utstyr for registrering av digitale vegdata i felt.  Ferdigstill arbeid med vegplan, og senda denne til politisk handsaming i løpet av våren 2019.
Gjennom arbeid med trafikksikringsplan for perioden 2016 – 2019 er det peika på mange viktige trafikksikringstiltak.	Trafikksikring	Gjennomføra tiltak som har fått høgast prioritet i trafikksikringsplanen  Arbeida mot at Kvam herad kan verta godkjent som «Trafikksikkert herad»  Vurdera trafikktryggleiken rundt kommunale skular, spesielt knytt til områder for levering og henting av born  Starta rullering av trafikksikringsplanen
Arbeidet med vegplan har avdekka stort vedlikehaldsetterslep og manglar knytt til dei kommunale kaiane i Norheimsund sentrum og på Kaldestad	Trygge og gode kaiar	Avklare korleis kaiane kan sikrast og utbetrast på kort og lang sikt

Ein del av utstyret knytt til vegdrift har ein alder og tilstand som skapar utfordringar for drifta  Kvam herad har utarbeida ein plan for utskifting av utstyr	God teknisk stand på kommunale maskinar og utstyr	Sikre vedlikehaldsrutinar og utskifting i tråd med plan
Av kommunebarometeret for 2018 går det fram at Kvam herad nyttar 59 kr i vedlikehald per meter veg mot eit landsgjennomsnitt på 108 kr per meter.  Dette skapar utfordringar i høve til vedlikehaldsetterslepet på dei kommunale vegane	Mest mogleg asfalt for pengane	Sikre ei kontinuerleg forbetring i arbeidsmetodar, strategi og kontrakt-/økonomistyring for å sikre mest mogleg vedlikehald og asfaltering av det kommunale vegnettet

#### 4.16.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 oppheveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Samferdsel	7 391	7 620	7 454	974	8 428	7 928	7 928	7 928
330 SAMFERDSELSBEDRIFTER/TRANSPORTILTAK	-45	-	-	-	-	-	-	-
332 KOMMUNALE VEIER	7 437	7 620	7 454	974	8 428	7 928	7 928	7 928

Funksjon 332: Kommunale vegar – auken på 1 mnok skuldast interne overføringer av lønsmidlar frå park til vegdrift, samt fordeling av lønsbudsjett til vegdrift.

## 4.17 Bustad

### 4.17.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 265 – Kommunalt disponerte bustader, 283 – Bistand til etablering og oppretthalding av eigen bustad, samt 315 – Bustadbygging og fysiske bumiljøtiltak.

I funksjon 265 ligg utleige av alle kommunale eigedomar som trygdebustadar, omsorgsbustadar og andre kommunale bustader. Bustadane som Kvam herad eig sjølve, er utleidt til personar med spesielle behov eller flyktningar.

I 2017 disponerte Kvam herad totalt 209 bueiningar. Av desse eig kommunen 184.

Omsorgsbustadane og trygdebustadane er lokalisert i Ålvik, Øystese, Norheimsund og Strandebarm.

Bruk av framleigeavtalar er i stor grad avvikla, og talet på framleigeavtalar redusert frå 15 til 1 i 2018. Attståande framleigeavtale skuldast i behov for bustad til vanskelegstilt på bustadmarknaden. Ut over dette disponerer Kvam herad i tillegg 23 einingar frå Kvam Bustadstifting.

Kommunen vidareformidlar Husbanklån (funksjon 283) og Husbanken sine tilskotsordningar.

I 2017 og 2018 vart det ikkje teke opp nytt lån, men brukt av tidlegare ubrukte midlar. I budsjettframlegget ligg det inne eit låneopptak og vidareformidling av dette på 10 mnok.

Funksjon 315 gjeld ei kommunegeologstilling i Kvam. Denne inngår i eit interkommunalt samarbeid, der Kvam er vertskommune, og der stillinga vert delfinansiert med vidaresal til dei andre deltakarkommunane. Deltakarane i det interkommunale samarbeidet er Kvam, Fusa, Ullensvang, Ulvik, Jondal, Kvinnherad, Samnanger og Odda. I Kvam har kommunegeologen jobba med radonkartlegging, rådgjeving i plan og byggesaker, uromeldingar, skredhendingar, overvatn, flaumkartlegging m.m.

### 4.17.2 Mål og tiltak

Tema/utfordringar	Mål	Tiltak i budsjettår
Kvam herad har god internkontroll knytt til gjentakande aktivitetar som filterskift, kontrollar og oppfølging av elektriske kontrollar, men arbeidar med ein overordna tilstandsanalyse for kommunens samla eigedomsmasse.	Internkontroll	Fullføre tilstandsanalysen over kommunale eigedomar og presentera funna saman med ein eigedomsstrategi i ei politisk sak i løpet av våren.
Kvam herad har ei utfordring med å skaffe eigna bustadar til personar innan rus/psykiatri	Forsterka bustad	Etablere ein ny forsterka bustadmodul i 2019
I arbeidet med integrering og betring av flyktningar sine bustadevner, er det etablert ein bustadskule som inngår i NAV sitt introduksjonsprogram	Bustadskule	Kvam herad må vidareføre arbeidet med betring av flyktningars bustadevne, og jobbe for kontinuerleg forbetring av bustadskulen.
Kvam herad har mangel på bustadar for personar med utviklingshemming og «lev med-funksjon»	Bustad for personar med utviklingshemming	Ferdigstillast ombygging av Tolomarka barnehage til bustad for personar med utviklingshemming



Husbanklån	Gjera vanskelegstilte på bustadmarknaden i stand til å skaffa seg eigen bustad	Ta opp og vidareformidla startlån på 10 mnok Søkja om å formidla tilskotsmidlar frå Husbanken
Kvam herad har kritiske punkt i bebygde områder med omsyn til aukande nedbørsmengder og fare for overvatn.	Kommunegeolog	Kartlegge og ferdigstille rapport for kartlegging av kritiske punkt. Kommunen har fått midlar frå NVE til kartlegging av kritiske punkt. Data som vert samla inn skal nyttast og vedlikehaldast gjennom ordinær drift.
Utfordringar med flaum i Bustadalen i Øystese.	Kommunegeolog	Kommunen har fått kr. 200 000,- frå fylkeskommunen for å gjennomføre eit moglegheitsstudie med flaumsikring av Øysteseelva.

#### 4.17.3 Økonomiske rammer

	Regnskap	Budsjett	Budsjett	Endring	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	2017	2018	2018		2019-2018	2019	2020	2021
<b>Bustad</b>	-9 296	-10 117	-10 118	700	-9 417	-9 417	-9 417	-9 417
265 KOMMUNALT DISPONERTE BOLIGER	-9 473	-10 415	-10 415	681	-9 734	-9 734	-9 734	-9 734
283 BISTAND TIL ETABLERING OG OPPRETTHOLDELSE AV	129	129	130	6	135	135	135	135
315 BOLIGBYGGING OG FYSISKE BOMILJØTILTAK	48	168	168	13	182	182	182	182

Funksjon 265 har ein auke på 0,7 mnok, der 0,2 mnok skuldast auka overføringar av statstilskot til private lag og organisasjonar, og 0,5 mnok har bakgrunn i omfordeling av lønsbudsjett til FDV-bygg.

Funksjon 283 og 315 har ingen vesentlege endringar.

## 4.18 Kommunal næringsforvaltning og konsesjonskraft

### 4.18.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 320 – Kommunal næringsverksemd, 321 – Konsesjonskraft, kraftrettar og anna kraft for vidaresal, 325 – Tilrettelegging og stønad for næringslivet, 329 – Landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling.

Kvam herad disponerer årleg eit kraftvolum på 167,6 GWh. 60,9 GWh er konsesjonskraft. Det meste kjem frå Bjølvo kraftverk (37,9 GWh) og Samnanger (BKK, 21,7 GWh). Kommunen disponerer òg 106,7 GWh årleg frå Bjølvo kraftverk som heimfall.

Innanfor funksjon 325 ligg og ansvar for prosjektarbeid, reiseliv og turistveg, tilflytting, internasjonalt arbeid m.m. Kommunen mottok og om lag 4,4 mnok i konsesjonsavgift som vert sett av på eit næringsfond. Disponering av fondet har vore del av forvaltningskontrollen på næring og kultur og for budsjettet 2019 er utlyst og søkbart gjennom «Regional forvaltning». Fondet kan brukast til ulike næringstiltak.

Landbrukskontoret i Kvam tek seg av saker innanfor landbruksforvaltninga

- Søknader om produksjonstilskot, 185 stk.
- Søknader om sjukeavløysing, om lag 20 stk
- Søknader om regionalt miljøprogram, 90 stk
- Søknader om spesielle miljøtilskot i landbruket, om lag 30 stk
- Søknader om tidlegpensjon
- Søknader om organisert beitebruk
- Skrivning av fråsegner
- Motorisert ferdsle i utmark, om lag 50 stk
- Hjorteviltutvalet
- Hjortejakt
- Skogsvegar
- Skogkultur
- Skogavgift

Landbruksforvaltninga organiserer veterinærvakt som vert refundert av staten.

Det vert leigd inn 40 % kompetanse på skog og utmark frå landbrukskontoret i Ullensvang.

Kontoret er og fyrstelinje for søknader til Innovasjon Norge

### 4.18.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Salsstrategi kraft (HST-010/16)	Policy: Maksimera utbytte, men redusera risiko for svingingar i inntektene til eit akseptabelt nivå	Selja kraft i spotmarknad, men vurderer å inngå faste kontraktar dersom det vert vurdert lønsamt
Ivareta kraftrettar	Sikra kommunen sine rettार knytt til produksjon av kraft	Medlemsskap i LVK Delta på LVK sine samlingar Nytta LVK til klagesak
Skapa nye lokale arbeidsplassar.	Verdiskaping igjennom samarbeid. Vekst og opplevingar gjennom	Kvam herad skal vera med å bidra til nye arbeidsplassar og skal difor bidra både økonomisk

	samskaping mellom menneske, lag og organisasjonar, bedrifter, bransjar, bygder, kommune og regionar.	og med menneseelege ressursar til dette arbeidet.  Kvam herad skal lyse ut midlar frå næringsfondet til nyetablerarar.  Kvam herad skal vidareformidla regionale etablerartilskot.
	Kvam herad har som mål å skapa like mange nye og lønsame arbeidsplassar som samanliknbare kommunar	Gjennomføra kommunedelplan for næring og kompetanse.  Leggja til rette for å utvikla ny aktivitet i Tine meieriet
Byggja kompetanse som skapar talent og utnyttar teknologi.	Skapa ein god sentrumsnær, samlokalisert offentleg vidaregåande skule som er attraktiv for ungdom, som har eit godt rykte og som kan trekke til seg ungdom frå naboregionar. Kvam må gje ungdom ein kompetanse som næringslivet lokalt treng.	Ta initiativ overfor skular, grunneigarar og fylkeskommune. Bidra til å skapa eit attraktivt samfunn for ungdom også på kveldstid.
Styrka det etablerte og utvikla det særeigne	Sikra eksisterande industri og næring og leggje til rette for at næringa kan vere levande innan sitt felt.	Kvam herad skal sikra naudsynt areal gjennom arbeid med kommuneplanen. Opparbeide næringsarealet som er regulert i Sandvenhagen.  Starte arbeid med utvikling av nytt areal.  Stø opp om og inspirera landbruket til vidareutvikling.
Skapa opplevingar og innhaldsrik fritid.	Profesjonalisera Kvam som opplevingskommune.	Kvam herad set i gang eit arbeid for å utvikla nye opplevingar på og rundt Kvamskogen i samarbeid med andre aktørar
	Utvikla og byggja arena for kultur og aktivitet. Utreia om eit samarbeid med den nye vidaregåande skulen er mogleg.	Leggja til rette, vurderer delfinansiering, bidra med kompetanse  Bidra i arbeidet som ser på moglege kulturhusfunksjonar i den nye vidaregåande skulen.  Leggja til rette for Erasmus+ søknad om støtte til studietur.
	Byggja Hardangerbadet som eit attraktivt reisemål og folkehelseiltak.	Leggja til rette, delfinansiera, bidra med kompetanse.

Byggja kompetanse som skapar talent og utnyttar teknologi	Det skal vere mogleg å etterutdanna seg i Kvam. Arbeidstakarar som ønskjer å auke kompetansen sin bør ha høve til etterutdanning spesielt på områder der næringsliv og kommunen manglar kompetanse	Kvam skal synleggjera moglegheit for etterutdanning og kompetanseheving spesielt gjennom Stiftelsen høgskuleutdanning i Hardanger.
Skapa gnist og kreativ framtidsetta næring	Få fleire arbeidsplassar til å flytte til Kvam. Legge til rette for at større firma kan ha kontor plass i Kvam både på heiltid og deltid.	Leggja til rette og støtta opp under arbeidet til Næringshagen i Hardanger.
	Inspirera til å tenkja nytt og å skapa verdier.	Alle elevar i grunnskulen skal gjennom tre program i Ungt Entreprenørskap
	Kvam skal vere gründervenleg og gje nøyaktig og nødvendig informasjon til dei som ønskjer å etablera bedrift i Kvam.	Gjennomføra etablerarkurs og støtte nyetableringar i samarbeid med Næringshagen i Hardanger.

#### 4.18.3 Økonomiske rammer

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 opphaveleg	2018 justert						
<b>Kommunal næringsforvaltning og konsesjonskraft</b>	<b>16 440</b>	<b>20 447</b>	<b>20 794</b>	<b>-102</b>	<b>20 692</b>	<b>20 392</b>	<b>20 392</b>	<b>20 392</b>	
320 KOMMUNAL NÆRINGSVIRKSOMHET KONSESJONSKRAFT, KRAFTRETTIGHETER OG ANNEN	-19	-	-	-	-	-	-	-	
321 KRAFT FOR VIDERESALG	14 587	16 966	19 416	-2 431	16 985	16 985	16 985	16 985	
325 TILRETTELEGGING OG BISTAND FOR NÆRINGSLIVET LANDBRUKSFORVALTNING OG LANDBRUKSBASERT	1 563	3 116	1 013	2 021	3 034	2 734	2 734	2 734	
329 NÆRINGSUTVIKLING	308	365	365	308	673	673	673	673	

Funksjon 320 Kommunal næringsverksemd har ingen endring.

Funksjon 321 er redusert med 2,4 mnok. Hovudårsaka til reduksjonen er auke i salsinntekter på konsesjonskraft på 2,3 mnok. I tillegg er det ein netto reduksjon på kostnader på 0,1 mnok. Dette er fordelt på reduksjon i grunnrenteskatt (1,3), auke i kjøp av kraft (1,1) og auke i andre utgifter(0,1).

Funksjon 325 Tilrettelegging og stønad for næringslivet er auka med 2 mnok, 1,6 mnok er inntektsfråfall på kompensasjonsmidlar frå fylket, 0,3 mnok er auke i utgifter på grunn av tidsforskyving av midlar til P71182 Utvikling av Kvamskogen, elles mindre endringar.

Funksjon 329 Landbruksforvaltning er auka med 0,3 mnok, endringa skuldast at det stod ei vakant stilling i 2018.

## 4.19 Brann og ulukkesvern

### 4.19.1 Om tenestene

KOSTRA-tema inneheld funksjonane 338 – Førebygging av brannar og andre ulukker og 339 – Beredskap mot brannar og andre ulukker.

Kvam brann- og redningsteneste (KVBR) er ei avdeling under teknisk eining. Avdelinga har eit mannskap på totalt 53 personar, 10 bilar og er lokalisert på dei 4 brannstasjonane i Ålvik, Øystese, Norheimsund og Oma. Tenestområdet omfattar ansvaret for det akutte rednings- og beredskapsarbeidet i kommunen, feiartenesta, branntilsyn og førebyggjande arbeid. I tillegg har avdelinga inngått avtale om «First responder». Dette er ein avtale som er inngått med Norsk Luftambulans, og som gjeld livreddande førstehjelp fram til ambulansen er på staden.

Organiseringa av tenesta og kompetansekrav til mannskapet er i stor grad bestemt av dimensjoneringsforskrifta, og vert følgt opp av Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (DSB). Gjeldande brannordning for Kvam herad syner at tenesta oppfyller forskrifta sine dimensjoneringskrav.

Det er ikkje krav til kassarnert mannskap i kommunen, men for Norheimsund og Øystese er det krav til fast vaktordning. Vaktordninga vert gjennomført med vaktlag som går vakt kvar 5. veke, medan overbefal går vakt kvar 4. veke. Intervallforskjellen medfører at overbefalet sirkulerer mellom heile mannskapsstyrken, og vert dermed betre kjent med den totale styrken i avdelinga.

For Oma og Ålvik er det ikkje krav til vaktordning, og mannskapet her har derfor ikkje plikt til å vera tilgjengeleg for utkalling til ei kvar tid. For å sikre tilgjengelege resursar, vert det derfor sett vaktlag ved behov i feriar og høgtider.

I Ålvik er brann- og redningstenesta organisert i eit samarbeid med industrivernet ved Elkem Bjølvefossen. Mannskapet er derfor tilsett ved Bjølvefossen, men rykker og ut til hendingar utanfor bedrifta sitt område.

### 4.19.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Brann og redningstenesta i Kvam har ein del utfordringar knytt til arbeidstilhøva ved brannstasjonane i Norheimsund og Øystese. Samstundes er deler av maskinparken innan avdelinga gamal.	Oppfølging av tiltak i brannordninga	Følgje opp tiltak i brannordning, mellom anna <ul style="list-style-type: none"><li>- Få eksisterande øvingsfelt godkjent for utdanningsføremål</li><li>- Sikre naudsynt kompetanse for brannmannskap gjennom fullføring av kurset beredskapsleiing trinn 1 og oppstart av grunnutdanning</li><li>- Arbeida med vidareutvikling og implementering av avdelinga sin internkontroll</li></ul>

		<ul style="list-style-type: none"> <li>- Byggjestart for ny felles brannstasjon for Øystese og Norheimsund</li> </ul>
<p>Den truleg mest effektive måten å halda innbyggjarane i kommunen trygge på er å arbeida førebyggjande for å hindre uhell og ulukker i å oppstå</p> <p>Om lag 50 % av totalt 82 uttrykkingar er knytt til trafikale hendingar</p>	Førebygging	<p>Sikre god implementering av eldreprosjektet i dagleg drift. Sikre at avdelinga følgjer tilstrekkeleg opp med kartlegging av bustadar og at nye tilsette innan pleie og omsorg får tilstrekkeleg opplæring</p> <p>Bidra til vidareføring av godt samarbeid mellom Kvam brann- og redningsteneste og dei private trafikkskulane i kommunen</p> <p>Gjennomføre risikobaserte tilsyn med brannobjekt.</p> <p>Starte feiing og tilsyn i fritidsbustadar</p> <p>Gjennomføre årlege kampanjar, mellom anna;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Hytteaksjonen</li> <li>- Open brannstasjon</li> <li>- Aksjon bustadbrann</li> </ul>
<p>Nye krav til kommunal beredskap og kommunale brann- og redningstenester gjer det naudsynt å samarbeida med andre kommunar. Av denne grunn har kommunen inngått avtale om deltaking i Vest Brann og Redningsregion</p>	Samarbeid med andre kommunar og Vest Brann og Redningsregion	<p>Halda seg orientert om arbeidet i Vest Brann og Redningsregion og bidra til at samarbeidet skal lukkast i skapa ein tryggare kvardag for innbyggjarane i kommunen</p>

### 4.19.3 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 oppheveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Brann- og ulykkesvern	7 839	7 750	7 782	80	7 861	7 861	7 861	7 861
338 FOREBYGGING AV BRANNER OG ANDRE ULYKKER	232	703	738	-83	655	655	655	655
339 BEREDSKAP MOT BRANNER OG ANDRE ULYKKER	7 607	7 047	7 044	163	7 207	7 207	7 207	7 207

Funksjon 338 har ingen vesentlege endringar i 2019.

Funksjon 339 har ein auke på 0,2 mnok. Dette har samanheng med utvida servicekostnad av røykdykkarutstyr i 2019, og 0,1 mnok for korrigering av lønskostnader i høve rekneskap 2018.

## 4.20 Tenester utanfor ordinært kommunalt ansvarsområde

### 4.20.1 Om tenestene

Funksjon gjeld utgifter til leirskuletilbod i regi av Hardanger Fartøyvernssenter og betaling av låneavdrag til Jondalstunnelen (1,9 mnok).

### 4.20.2 Økonomiske rammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018 opphaveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Tenester utanfor ordinært kommunalt ansvarsområde	1 688	4 301	1 814	2 496	4 310	1 810	1 810	1 810
TJENESTER UTENFOR ORDINÆRT KOMMUNALT 285 ANSVARSOMRÅDE	1 688	4 301	1 814	2 496	4 310	1 810	1 810	1 810

Funksjon 285 er auka med 2,5 mnok. Auken er på konsulentonorar på prosjektet P19171 – Hardangertunnelen - frå ide til røyndom. P19171 vart oppretta som del av budsjettvedtaket for 2017. Prosjektet er tidsforskyvd frå 2018 til 2019 med 2,5 mnok i drift og 0,5 mnok i investering. Stillinga på leirskulen står vakant, og vert hyra inn per oppdrag. Ingen endring i låneavdrag til Jondalstunnelen.



## 4.21 Sosiale utgifter

Dei sosiale utgiftene i budsjett 2019 er på 125,7 mnok. Utgiftene fordeler seg på pensjon (59 mnok), premieavvik på pensjon (-15,0), tidlegare års akkumulert premieavvik (14,6), gruppelivsforsikring (0,74), arbeidsgjevaravgift (67,7) og arbeidsgjevaravgift av årets og akkumulert premieavvik (-1,4). Totalt 125,1 mnok.

Dei sosiale utgiftene varierer i stor grad med lønsgrunnlaget, men nivået på pensjon og arbeidsgjevaravgift av pensjon vert og fastsett ut frå ei rekkje andre faktorar som t.d. pensjonsuttak. Kommunane har ei ytingsbasert pensjonsordning, medan dei fleste private verksemdar har ei innskotsbasert ordning. Pensjonsutgiftene til kommunane har auka kraftig, og ei av dei store utfordringane i det offentlege er å få på plass ei berekraftig pensjonsordning. Per i dag skyv kommunane deler av pensjonsrekninga opptil 7 år framfor seg.

Kvam herad har tre ulike pensjonsordningar, Statens pensjonskasse (SPK) for lærarar, Kommunal landspensjonskasse (KLP) for sjukepleiar og KLP for hovudordning. Pensjonsprosenten er ulik på kvar ordning. Alle sosiale kostnader er tatt ut av tabellane på kvart rammeområde. Dette er gjort fordi endringane her oftast ikkje har direkte samanheng med drifta av rammeområde. Dei sosiale utgiftene har følgjande fordeling per KOSTRA-tema:

	Justert		Endring		Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Rek. 2017	Opph. Bud 2018	Bud. 2018	2019-2018				
Finans og fellespostar	-2 321	-12 339	-13 249	10 091	-3 158	-12 865	-17 246	-8 912
Styring og kontrollverksemd	448	424	431	-33	398	442	486	479
Administrasjon	6 803	7 194	6 702	358	7 060	7 914	8 802	8 660
Barnehagar	15 251	16 816	17 548	-1 877	15 672	17 853	20 009	19 644
Grunnskuleopplæring	27 228	29 402	28 602	-448	28 154	29 437	30 721	30 954
Kommunehelse	5 208	5 883	6 210	-22	6 188	7 004	7 474	7 467
Pleie og omsorg	46 556	52 088	52 128	3 680	55 808	62 756	67 779	67 325
Sosiale teneste	2 930	3 318	3 331	-441	2 890	3 311	3 727	3 659
Barnevern	2 703	2 961	2 910	8	2 918	3 222	3 519	3 471
Vatn og avlaup, avfall og renovasjon	1 820	2 026	1 840	-1 029	811	894	976	962
Plansak, byggesak, oppmåling, kulturminner, natur og nærmiljø	2 812	3 213	3 358	-887	2 470	2 804	3 133	3 078
Kultur	3 663	4 105	4 019	-907	3 112	3 499	3 882	3 820
Samferdsel	732	838	1 008	-187	821	925	1 028	1 010
Bustad	892	1 121	1 037	-691	346	377	408	402
Kommunal næringsforvaltning og konsesjonskraft	413	552	419	-130	288	333	378	371
<b>ALLE</b>	<b>116 944</b>	<b>119 593</b>	<b>118 207</b>	<b>7 495</b>	<b>125 702</b>	<b>130 060</b>	<b>137 458</b>	<b>144 735</b>

Kommunen har planlagt å bruke 10 mnok av premiefond i 2019. Dette medfører at premieavviket vert redusert tilsvarende bruk av premiefond. Bruk av premiefond får ingen innverknad på pensjonskostnaden i 2019, , men kostnaden til tilbakeføring av tidlegare års premieavvik vert redusert dei neste 7 åra. Eit lågare premieavvik i 2019 gjer at premieavviket frå 2019 som skal tilbakeførast i perioden 2020-2026 vert lågare enn om me ikkje hadde brukt premiefond.

Det er ein auke i pensjon på 0,6 mnok frå justert budsjett 2018 til budsjett 2019. Tidlegare års premieavvik aukar med 1,9 mnok. Budsjett for arbeidsgjevaravgift er auka med 4 mnok. Totalt sett er det ein auke på sosiale kostnader på 7,5 mnok.

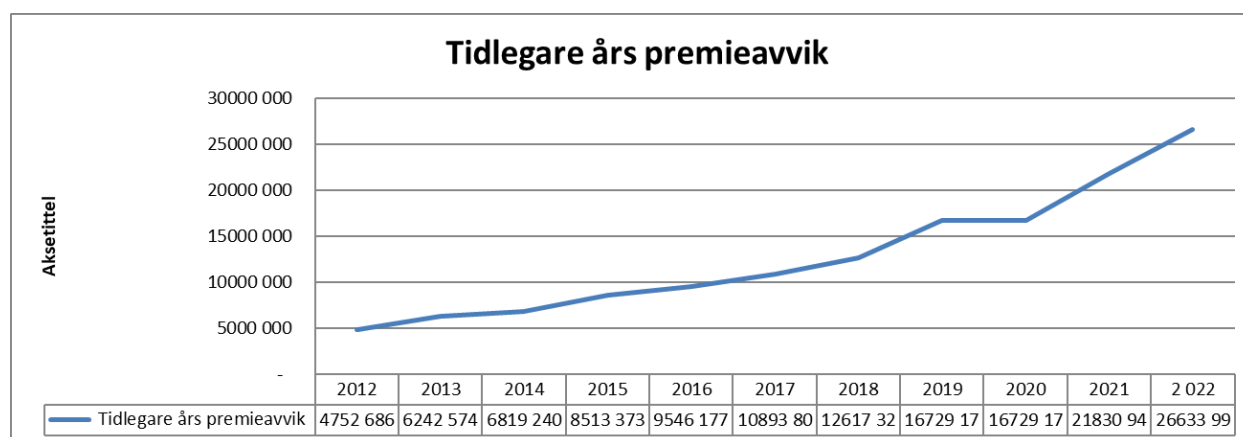
I økonomiplanperioden er prognosar frå KLP lagt til grunn. Det er knytt stor usikkerheit til tala og det er gjort ei rekkje føresetnader som at lønsgrunnlaget er stabilt og at reglane ikkje vert endra. Dersom prognosane stemmer kan kommunen forvente seg stor kostnadsauke i pensjonsutgifter i åra som kjem. I løpet av økonomiplanperioden er utgiftene auka med 19 mnok fram til 2022.

### Pensjonskostnader og premieavvik

I kommunen sitt rekneskap vert pensjonspremie til kommunen sine to pensjonsordningar KLP og SPK utgiftsført. § 13 i den kommunale rekneskapsforskrifta seier at aktuarutrekna netto pensjonskostnad skal førast i driftsresultatet. Dette gjer at driftsresultatet må korrigerast for differansen mellom betalt pensjonspremie og utrekna netto pensjonskostnad, kalla premieavvik. Kvam har kvart år betalt meir i pensjonspremie enn netto pensjonskostnad. Eit slikt positivt premieavvik forbetrar rekneskapen det året det oppstår. Åra etter skal premieavviket tilbakeførast (amortiserast) med like store beløp over 7 år (tidlegare 10 og 15 år). Det vil seie at 1/7 av premieavviket skal førast i framtidige rekneskap kvart år.

Sidan det akkumulerte amortiserte premieavvik berre aukar for kvart år som går, kan denne kostnad verta vanskeleg å handtera i framtida. Det vert difor tilrådd å opparbeida disposisjonsfond som tilsvarar premieavviket. Det er ikkje funne rom til dette i økonomiplanen.

Grafen under viser summen av alle tidlegare års premieavvik som har eller skal belastast rekneskapen dei ulike åra.



## 4.22 Avskrivningar

Avskrivningane vert i kommunerekneskapan rekna med som del av driftsutgiftene, men så trekt ut at og erstatta med avdragsutgifter når kommunen sitt netto driftsresultat skal reknast ut.

Avskrivningane er tatt ut av kvart rammeområde og samla i ein tabell for å gje ein betre oversikt. Sidan avskrivningane ikkje påverkar netto driftsresultat, er det ikkje lagt ned arbeid i å estimera endringar i avskrivningane i økonomiplanperioden, slik det er gjort for avdragsutgiftene. Avskrivningane ligg difor med same nivå i 2020-2022 som i 2019.

	Endring							
	Rek. 2017	Opph. Bud 2018	Justert Bud. 2018	2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Finans og fellespostar	-38 113	-44 866	-44 866	5 997	-38 869	-38 869	-38 869	-38 869
Styring og kontrollverksemd	140	140	140	0	140	140	140	140
Administrasjon	2 740	3 019	3 019	-34	2 985	2 985	2 985	2 985
Barnehagar	1 628	4 269	4 269	-2 299	1 969	1 969	1 969	1 969
Grunnskuleopplæring	10 091	10 765	10 765	-587	10 178	10 178	10 178	10 178
Kommunehelse	149	149	149	1	150	150	150	150
Pleie og omsorg	3 516	4 378	4 378	-858	3 520	3 520	3 520	3 520
Vatn og avlaup, avfall og renovasjon	7 549	9 996	9 996	-2 372	7 623	7 623	7 623	7 623
Plansak, byggesak, oppmåling, kulturminner, natur og nærmiljø	1 070	244	244	826	1 070	1 070	1 070	1 070
Kultur	3 095	4 463	4 463	-1 368	3 095	3 095	3 095	3 095
Samferdsel	3 276	3 170	3 170	108	3 278	3 278	3 278	3 278
Bustad	4 529	3 922	3 922	607	4 529	4 529	4 529	4 529
Brann- og ulykkesvern	330	352	352	-21	331	331	331	331
<b>ALLE</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

## 4.23 Driftsprosjekt

Dei aller fleste prosjekta Kvam herad har, er investeringsprosjekt. Men det finnest og nokre driftsprosjekt. Utgiftene er baka inn i dei ulike KOSTRA-tema. Under er ein tabell som viser kva driftsprosjekt som ligg inne i økonomiplanperioden:

Prosjekt	Rekneskap 2017	2018		Endring 2019-2018	2019 Budsjett	2020 Budsjett	2021 Budsjett	2022 Budsjett
		oppheveleg budsjett	justert Budsjett					
<b>Driftsprosjekt</b>	<b>850</b>	<b>10 227</b>	<b>188</b>	<b>11 509</b>	<b>11 697</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
P19171	0/1* Hardangertunnelen - frå ide til røyndom	0	3 625	0	3 625	3 625	0	0
P61145	0/1* Trafikksikringsplan	80	1 250	0	1 250	1 250	0	0
P70132	1* Reg.plan Tokagjelet-Ungd.heimen	0	364	0	364	364	0	0
P70133	1* Reg.plan NAF-Eikedalen	4	288	0	288	288	0	0
P71091	1* Kompensasjonsmidlar tettstadutvikling Ålvik	766	3 825	0	4 945	4 945	0	0
P71170	1*Reguleringsplan Fjerabygde - Rosseland	0	375	188	38	225	0	0
P71181	1* Revisjon kommuneplan Kvamskogen	0	125	0	625	625	0	0
P71182	1* Utvikling av Kvamskogen	0	375	0	375	375	0	0

Sjå elles vedlegg til budsjettet for meir detaljar om dei ulike prosjekta.

## 4.24 Fellestema: Kommunale bygg

### 4.24.1 Om temaet

Forvaltning, drift og vedlikehald av kommunale bygg og eigedomar er samla under avdelinga for FDV-Bygg i teknisk eining. Arbeidet innanfor temaområdet «Kommunale bygg» omfattar dei kommunale formålsbygga (samla meir enn 70 000 m<sup>2</sup>) for alle tenesteområda, og der utgiftene er fordelt på dei enkelte rammeområda. Dei kommunale formålsbygga omfattar mellom anna rådhus, barnehagar, skular, institusjonar, legesenter, helsestasjonar, offentlege toalett og museum.

Når det gjeld forvaltingsansvaret, så omfattar dette ansvaret for ein best mogleg bruk av eigne bygg og utleige av ledige lokalar. Driftsansvaret omfattar mellom anna reinhald, internkontroll, renovasjon, tele- og straumabonnement, uteområda rundt bygga og flaggheising på offentlege flaggdagar. Vedlikehaldsansvaret omfattar registrering, planlegging og gjennomføring av vedlikehaldsoppgåver. Av ressursomsyn vert vedlikehald prioritert høgast for pleieinstitusjonar, barnehagar og skular.

Ut over dette, omfattar tenesteområdet òg ansvaret for gjennomføring av investeringsprosjekt knytt til nye eller eksisterande bygg. Prosjekta vert gjennomført med eigne eller leigde ressursar, og omfattar alt frå små prosjekt til større utbyggingsprosjekt som Ålvik skule, Øysteseheimen og barnehageprosjektet i Kvam.

Til avdelinga høyrer 39 faste årsverk, der reinhald utgjer den klart største med 26 faste årsverk.

### 4.24.2 Mål og tiltak

Tema/utfordring	Mål	Tiltak
Kvam herad har god internkontroll knytt til gjentakande aktivitetar som filterskift, kontrollar og oppfølging av elektriske kontrollar, men arbeidar med ein overordna tilstandsanalyse for kommunens samla eigedomsmasse.	Internkontroll	Fullføre tilstandsanalysen over kommunale eigedomar og presentera funna saman med ein eigedomsstrategi i ei politisk sak i løpet av våren.
Dei kommunale reinhaldskostnadane har vorte monaleg redusert i Kvam herad dei siste åra.  Trass i dette representerer reinhaldskostnadane framleis ein vesentleg del av det totale driftsbudsjettet til avdeling for FDV Bygg, og det må såleis alltid vera fokus på vidare forbetring og effektivisering.	Reduksjon av reingjeringskostnadar	Fornya og auka talet på reinhaldsmaskinar. Dette vil gje ein betre reinhaldskvalitet. Samstundes vil det effektivisera reinhaldet og gje mindre arbeidsbelastning for reinhaldarane.

<p>I høve til kommunebarometeret for 2018, brukar Kvam herad i gjennomsnitt 59 kr i vedlikehald per kvadratmeter bygg. Dette mot eit landsgjennomsnitt på 108 kr per kvadratmeter og eit tilrådd nivå på mellom 200 – 250 kr per kvadratmeter. I følge kommunebarometeret vert det derfor brukt «ganske lite pengar på vedlikehald» i kommunen.</p>	<p>Kontinuerleg forbetring og samarbeid med frivillige</p>	<p>Gjennomføra eit LEAN prosjekt i samarbeid med Oppvekst og Helse og omsorg for å verta samde om arbeidsfordeling. Eit av måla for prosjektet vil vera å flytta nokre av ressursane frå drift- og serviceoppgåver til langvarig vedlikehald.</p> <p>Vera positive og tilretteleggja dersom frivillige ynskjer å bistå ved utføring av eigna vedlikehaldsoppgåver.</p>
<p>Kommunen har motteke fleire innspel til drift av eksisterande og etablering av nye offentlege toalett.</p> <p>Eksisterande offentlege toalett er spreidd i heile kommunen, noko som skapar utfordringar for drift og ettersyn.</p>	<p>Betre praksis for drift av offentlege toalett</p>	<p>Etablere nytt offentleg toalett i Norheimsund</p> <p>Gjennomføre ei vurdering av praksis for drift og vedlikehald av offentlege toalett, inkl. vurdering av stengingsperiodar og eventuell betalingsløyising knytt til toaletta. Vurderinga skal inngå i den kommunale eigeomsstrategien.</p>

## 5 Kvam herad – Budsjett og økonomiplan



*Budsjett og økonomiplan vert sett opp i samsvar med kommunale rekneskapsforskrifter.*

## 5.1 Hovudoversikt - drift

		Opph.		Justert		Endring			
		Rek	Bud	budsjett	2019-	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
		2017	2018	2018	2018	2019	2020	2021	2022
LN01	Brukarbetalingar	26 193	26 509	25 843	1 739	27 582	27 582	27 582	27 582
LN02	Andre sals- og leigeinntekter	79 760	79 777	86 897	11 006	97 904	97 904	97 904	97 904
	Overføringar med krav til								
LN03	motyting	93 597	87 962	88 633	-5 415	83 219	82 044	82 044	82 044
LN04	Rammetilskot frå staten	281 993	284 211	286 219	12 214	298 433	299 170	299 135	299 133
LN05	Andre statlege overføringar	67 738	61 590	90 977	-21 427	69 550	69 550	69 550	69 550
LN06	Andre overføringar	3 741	5 415	6 925	3 850	10 775	5 675	5 675	5 675
LN07	Skatt på inntekt og formue	216 753	221 510	219 834	4 981	224 815	224 815	224 815	224 815
LN08	Eigedomsskatt	41 637	41 000	41 000	-2 000	39 000	39 000	39 000	39 000
LN09	Andre direkte og indirekte skattar	4 314	4 200	4 400	0	4 400	4 400	4 400	4 400
LN10	Sum driftsinntekter B	815 726	812 174	850 729	4 949	855 678	850 140	850 105	850 103
LN11	Lønsutgifter	421 168	424 183	430 568	14 915	445 482	444 887	444 887	444 887
LN12	Sosiale utgifter	116 944	119 593	118 207	7 495	125 702	130 060	137 458	144 735
	Kjøp av varer/tenester som inngår								
	i kommunal tenesteproduksjon								
LN13	Kjøp av tenester som erstattar	89 212	97 765	94 017	5 930	99 947	90 401	90 401	90 651
LN14	kommunal tenesteproduksjon	49 552	47 981	54 424	-2 056	52 368	52 368	52 368	52 368
LN15	Overføringar	81 282	77 731	88 293	1 247	89 540	88 515	88 515	88 515
LN16	Avskrivningar	38 113	44 866	44 866	-5 997	38 869	38 869	38 869	38 869
LN18	Sum driftsutgifter C	796 271	812 119	830 374	21 534	851 908	845 100	852 498	860 025
LN19	Brutto driftsresultat D=B-C	19 456	56	20 355	-16 585	3 770	5 040	-2 393	-9 922
LN20	Renteinntekter, utbytte og eigaruttak	16 674	14 455	17 720	-165	17 555	17 555	17 555	17 555
LN21	Gevinst av finansielle instrument	552	200	200	0	200	200	200	200
LN23	Sum eksterne finansinntekter E	17 225	14 655	17 920	-165	17 755	17 755	17 755	17 755
LN24	Renteutgifter, provisjon og andre finansutgifter	21 024	21 060	19 260	3 650	22 910	22 910	22 910	22 910
LN25	Tap finansielle instrument	39	200	200	0	200	200	200	200
LN26	Avdragsutgifter	34 164	35 000	35 100	2 300	37 400	37 400	37 400	37 400
LN28	Sum eksterne finansutgifter F	55 226	56 260	54 560	5 950	60 510	60 510	60 510	60 510
LN29	Resultat eksterne finanstransaksjoner G=E-F	-38 001	-41 605	-36 640	-6 115	-42 755	-42 755	-42 755	-42 755
LN30	Motpost avskrivningar H	38 113	44 866	44 866	-5 997	38 869	38 869	38 869	38 869
LN31	Netto driftsresultat I=D+G+H	19 568	3 317	28 581	-28 697	-116	1 154	-6 279	-13 808
LN32	Bruk av rekneskapsmessig mindreforbruk frå tidlegare år								
LN33	Bruk av disposisjonsfond	2 035	2 875	3 888	2 738	6 626	9 302	16 735	24 264
LN34	Bruk av bundne fond	7 033	15 833	11 948	1 696	13 644	9 697	9 697	9 697
LN35	Sum bruk av avsetningar J	9 068	18 708	15 835	4 434	20 270	19 000	26 433	33 961
LN36	Overført til investeringsrekneskap	18	2	2	0	2	2	2	2
LN38	Avsetning til disposisjonsfond	17 896	9 748	29 552	-29 552	0	0	0	0
LN39	Avsetning til bundne fond	10 723	12 275	14 863	5 289	20 152	20 152	20 152	20 152
LN40	Sum avsetningar K	28 636	22 025	44 416	-24 263	20 154	20 154	20 154	20 154
LN41	Regneskapsmessig meirforbruk/mindreforbruk L=I+J-K	0	0	0	0	0	0	0	0



## **Driftsinntektene i 2019 er auka med 5 mnok til 855,7 mnok i høve justert budsjett 2018.**

**LN01 - Brukarbetalingar** auka med 1,7 mnok. Det er ein auke på 1,1 mnok for barnehageplassar og 0,2 mnok for SFO-plassar. På nytt kommunalt legekontor er det budsjettert med 0,4 mnok i eigenandelar.

**LN02 - Andre sals- og leigeinntekter** er auka med 11 mnok. Dei største endringane er i inntekter frå vass- og avlaupsområdet på 9,4 mnok. Inntektsnivået har vore lågt/gratis nokre år for å bruka opp fondsmidlar, i tillegg er gjennomført og planlagt fleire store investeringar på området som igjen fører til auke i gebyr. På bakgrunn av innføring av mat i barnehage aukar sal av mat med 1,2 mnok. Sal av konsesjonskraft er auka med 2,3 mnok. I tillegg er det reduksjon i inntekter på totalt 2 mnok. Reduksjonen gjeld gebyrinntekter på plan- og byggesak(0,4), husleigeinntekter(0,3), sal av IT-tenester(0,2) og interne overføringar(1,1).

**LN03 - Overføringar med krav til motyting** er redusert med 5,4 mnok. Det er auke i overføringar på totalt 2,5 mnok. Auken er fordelt på innsparingskrav på helse (0,7), auke refusjon på grunn av ny kommunalt legekontor (1,0) og mva (0,7). På andre områder er refusjonsinntektene er redusert med til saman 7,9 mnok. Reduksjonen er på ressurskrevjande brukar (3,4), sjukeleisrefusjon (1,9), refusjonar frå andre kommunar og private (1,3) og øyremerka tilskot frå staten (1,2).

**LN04 - Rammetilskot frå staten** er auka med 12,2 mnok. Distrikstilskotet har auka med 0,2 mnok, inntektsutjamninga med 0,7 mnok og det ordinære tilskotet med 13 mnok. Skjønstilskotet er redusert med 1,5 mnok.

**LN05 – Andre statlege overføringar** er redusert med 21,4 mnok. Reduksjon i flykningar gjev 4,2 mnok i reduserte overføringar frå staten. Andre overføringar er redusert med 0,2 mnok. Sal av heimfallskraft er redusert med 1,1 mnok. På vertskommunetilskot er det estimert ein auke på 0,3 mnok. 15,9 er inntekt på Havbruksfondet i 2018. Inntekt i 2019 er svært usikkert og dersom ikkje lagt inn i budsjett 2019.

**LN06 – Andre overføringar** er auka med 3,9 mnok. Tidsforskyving av prosjekt gjer ein auke på overføring frå fylket på 4,9 mnok. Overføring av kompensasjonsmidlar er redusert med 1,6 mnok i forhold til fjordåret. Overføringar frå private aukar med 0,4 mnok.

**LN07 – Skatt på inntekt og formue** er budsjettert med ein auke på 5,0 mnok.

**LN08 – Eigedomsskatt** er redusert med 2,0 mnok. Heile reduksjonen er på næring. På grunn av endring i lovverk og rettspraksis vil eigedomsskatt på næring verta redusert i 2019 og i åra framover, men storleiken er ukjent endå, og storleiken berre eit estimat.

**LN09 – Andre indirekte skattar** gjeld konsesjonsavgift. Det er ingen endring frå justert budsjett 2018.

## **Driftsutgiftene i 2019 er auka med 21,5 mnok til 852 mnok i høve justert budsjett 2018**

**LN11 – Lønsutgiftene** er auka med 14,9 mnok. Heilårseffekt av ny bemanningsnorm i barnehage utgjer ein auke på 2,3 mnok. I helse er ubekvemstillegg auka med 1,5 mnok. I budsjett 2019 er det justert opp for ny stilling på personvernombud, Lean-koordinator og på VAR-området. På den andre sida er det ein reduksjon i

fellespotten til løn vikar kurs på 0,2 mnok og avslutta driftsprosjekt reduserer lønn med 0,5 mnok. Resterande auke er generell lønnsauke, justeringar, innsparing og omfordelingar.

**LN12 – Sosiale utgifter** er auka med 7,5 mnok.

Pensjonenspremien er auka med 0,6 mnok frå justert budsjett 2018. På premieavvik og tidlegare års premieavvik er det ein auke på til saman 2,8 mnok. Arbeidsgevaravgift aukar med 4 mnok.

**LN13 – Kjøp av varer og tenester** er auka med 5,9 mnok.

Auke på driftsprosjekt utgjør 8 mnok. Dei største prosjekta er P19171 – Hardagertunell og P71091- Tettstadutvikling i Ålvik. I drift utanom prosjekt er det ein reduksjon i kjøp på 2 mnok. 0,4 mnok av reduksjonen er innsparingskrav og noko er omprioriteringar mellom utgiftspostane på dei ulike einingane.

**LN14 – Kjøp av kommunale tenester som erstattar kommunal tenesteproduksjon** er redusert med 2 mnok.

Kommunalt driftstilskot til privat barnehage aukar med 0,8 mnok. Utover dette er det totalt sett ein reduksjon i kjøp på 2,9 mnok. Reduksjonen er fordelt på utskrivingsklare pasientar (0,1), kjøp av undervisningsplass til flyktingar (0,2), kjøp av undervisning i andre kommunar (0,4), legevakt avtale (0,1), helsetenester hjå private (1,8) og driftstilskot til lege som er overført til løn (0,3)

**LN15 – Overføringar** auka med 1,3 mnok.

Overføringar til staten er redusert med 1,5 mnok. Av dette er 1,3 grunnrenteskatt. Momskompensasjon aukar med 0,7 mnok. Overføringar til andre aukar med totalt 2,1 mnok. Dette er fordelt på innsparingskrav overført til lønn (1,1), kjøp av kraft (1,3), auke i utlegg på underskotsgaranti (0,2), overføring til institusjonar (0,2). På den andre sida er det ein reduksjon i hjelpetiltak barnevern (0,5).

**LN16 – Avskrivningar** er redusert med 6 mnok til 38,9 mnok.

**LN17 – Fordelte utgifter** ikkje nytta.

**Brutto driftsresultat er budsjettert med 3,7 mnok i framlegget, noko som er 16,6 mnok lågare enn justert budsjett 2018.**

**Resultat av eksterne finansutgifter er budsjettert med eit underskot på 42,7 mnok, som er ei forverring på 6,1 mnok i høve justert budsjett 2018.**

Renteinntekter og aksjeutbytte er redusert med 0,2 mnok. For å finansiera planlagte prosjekt i 2019 er det nødvendig med nytt låneopptak. Dette medfører auke i renteutgifter på 3,7 mnok og avdragsutgifter på 2,3 mnok.

**Netto driftsresultat** er budsjettert med eit underskot på 0,1 mnok, 28,7 mnok lågare enn justert budsjett for 2018.

**Fondsdisponeringar**

Det er budsjettert med 0,1 mnok meir i bruk av fond enn avsetning til fond. På bundne fond er det ein netto avsetning på 6,6 mnok. På disposisjonsfond er det budsjettert med bruk på 6,6 mnok og ingen avsetning.

## 5.1.1 Budsjettskjema 1A

Inntekter og fondsdisponeringar (i 1.000 kr)	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 opphaveleg	2018 justert	2018 justert					
1. Skatt på inntekt og formue	-216 753	-221 510	-219 834	-4 981	-224 815	-224 815	-224 815	-224 815	
2. Ordinært rammetilskot	-281 993	-284 211	-286 219	-12 214	-298 433	-299 170	-299 135	-299 133	
3. Skatt på eigedom	-41 637	-41 000	-41 000	2 000	-39 000	-39 000	-39 000	-39 000	
4. Andre direkte eller indirekte skatter	-4 314	-4 200	-4 400	0	-4 400	-4 400	-4 400	-4 400	
5. Andre generelle statstilskot	-67 738	-61 590	-90 977	21 427	-69 550	-69 550	-69 550	-69 550	
6. Sum frie disponible inntekter	-612 435	-612 511	-642 430	6 232	-636 198	-636 935	-636 900	-636 898	
7. Renteinntekter og utbytte	-16 674	-14 455	-17 720	165	-17 555	-17 555	-17 555	-17 555	
8. Gevinst finansielle instrumenter	-552	-200	-200	0	-200	-200	-200	-200	
9. Renteutgifter, provisjon og andre fi	21 024	21 060	19 260	3 650	22 910	22 910	22 910	22 910	
10. Tap finansielle instrumenter	39	200	200	0	200	200	200	200	
11. Avdrag lån	34 164	35 000	35 100	2 300	37 400	37 400	37 400	37 400	
12. Netto finansinntekter / -utgifter	38 001	41 605	36 640	6 115	42 755	42 755	42 755	42 755	
13. Til dekning av tidlegare underskot									
14. Til ubundne avsetningar	17 896	9 748	29 552	-29 552	0	0	0	0	
15. Til bundne avsetningar	10 723	12 275	14 863	5 289	20 152	20 152	20 152	20 152	
16. Bruk av tidlegare overskot									
17. Bruk av ubundne avsetningar	-2 035	-2 875	-3 888	-2 738	-6 626	-9 302	-16 735	-24 264	
18. Bruk av bundne avsetningar	-7 033	-15 833	-11 948	-1 696	-13 644	-9 697	-9 697	-9 697	
19. Netto avsetningar	19 550	3 315	28 579	-28 697	-118	1 152	-6 281	-13 810	
20. Overført til investeringsrekneskap	18	2	2	0	2	2	2	2	
21. Til fordeling	-554 866	-567 589	-577 209	-16 350	-593 559	-593 026	-600 424	-607 951	
22. Sum fordelt (skjema 1B)	554 866	567 589	577 209	16 350	593 559	593 026	600 424	607 951	
23. Rekneskapsmessig meirforbruk(+)/ mindreforbruk(-)	0	0	0	0	0	0	0	0	

## 5.1.2 Budsjettskjema 1B

	Budsjett		Budsjett		Endring 2019-2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
	Regnskap 2017	2018 opphaveleg	2018 justert	2018 justert					
Finans og fellespostar	-39 224	-65 453	-63 115	22 406	-40 709	-50 416	-54 797	-46 463	
Styring og kontrollverksemd	5 292	5 094	5 107	545	5 652	5 697	5 741	5 734	
Administrasjon	37 242	39 256	38 569	2 449	41 018	41 428	42 315	42 174	
Barnehagar	63 443	70 532	73 369	-690	72 679	74 860	77 017	76 652	
Grunnskuleopplæring	139 482	150 905	148 553	917	149 470	150 753	152 037	152 271	
Kommunehelse	28 458	33 710	33 491	-473	33 018	33 834	34 304	34 297	
Pleie og omsorg	194 334	193 091	203 127	2 957	206 084	213 032	218 055	217 601	
Sosialeteneste	33 818	32 870	33 475	-511	32 964	33 384	33 800	33 732	
Barnevern	16 753	21 501	21 331	-842	20 489	20 793	21 090	21 042	
Vatn og avlaup, avfall og renovasjon	-1 461	-2 586	-3 130	-12 675	-15 805	-15 722	-15 640	-15 654	
Plansak, byggesak, oppmåling, kulturminner, natur og nærmiljø	9 632	13 477	13 290	762	14 052	13 239	13 569	13 763	
Kultur	25 414	27 563	27 908	-2 517	25 391	25 778	26 160	26 099	
Kyrkja	5 641	5 683	5 683	180	5 863	5 863	5 863	5 863	
Samferdsel	11 399	11 628	11 632	895	12 527	12 132	12 235	12 217	
Bustad	-3 875	-5 074	-5 159	617	-4 542	-4 511	-4 480	-4 485	
Kommunal næringsforvaltning og konsesjonskraft	16 853	20 999	21 213	-233	20 980	20 725	20 770	20 763	
Brann- og ulykkesvern	9 949	10 063	10 018	98	10 116	10 347	10 575	10 536	
Tenester utanfor ordinært kommunalt ansvarsområde	1 713	4 330	1 845	2 466	4 310	1 810	1 810	1 810	
ALLE	554 866	567 589	577 209	16 350	593 559	593 026	600 424	607 951	

## 5.2 Hovudoversikt – investering

		Regnskap 2017	Budsjett 2018 oppheveleg	Budsjett 2018 justert	Endring 2019- 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	
LN01	Sal av driftsmidler og fast eiendom	4 050	1 100	1 100	20 450	21 550	4 100	1 100	0	
LN02	Andre salgsinntekter	1 143	0	0	0	0	0	0	0	
LN03	Overføringar med krav om motyting	52	0	1 000	-1 000	0	0	0	0	
LN04	Kompensasjon for meirverdiavgift	11 958	22 518	16 531	7 306	23 838	22 110	3 760	1 735	
LN05	Statlege overføringar	4 456	0	0	0	0	0	0	0	
LN06	Andre overføringar	71	3 000	3 220	3 080	6 300	0	0	0	
LN08	Sum inntekter	M	21 729	26 618	21 851	29 836	51 688	26 210	4 860	1 735
LN09	Lønsutgifter	2 804	2 345	1 995	1 538	3 533	1 335	1 335	0	
LN10	Sosiale utgifter	346	359	359	-35	324	204	204	0	
LN11	Kjøp av varer/tenester som inngår i kommunal tenesteproduksjon	90 376	245 609	184 150	-39 602	144 548	94 401	19 101	7 440	
LN12	Kjøp av tenester som erstattar kommunal tenesteproduksjon	64	0	0	0	0	0	0	0	
LN13	Overføringar	16 990	24 762	18 531	5 306	23 838	22 110	3 760	1 735	
LN14	Renteutgifter og omkostningar	404	0	0	0	0	0	0	0	
LN16	Sum utgifter	N	110 984	273 074	205 035	-32 792	172 243	118 050	24 400	9 175
LN17	Avdrag på lån	2 382	2 500	2 500	0	2 500	2 500	2 500	0	
LN18	Utlån	7 594	10 000	10 000	0	10 000	10 000	10 000	0	
LN19	Kjøp av aksjer og andelar	2 308	3 000	2 500	500	3 000	2 500	2 500	0	
LN21	Avsatt til ubundne investeringsfond	7 197	0	206	19 794	20 000	0	0	0	
LN22	Avsatt til bundne investeringsfond	1 423	200	200	0	200	200	200	0	
LN23	Sum finansieringstransaksjoner	O	20 903	15 700	15 406	20 294	35 700	15 200	15 200	0
LN24	Finansieringsbehov	P=N+O-M	110 158	262 157	198 590	-42 334	156 256	107 040	34 740	7 440
LN25	Bruk av lån	94 413	236 519	180 037	-44 398	135 639	68 415	21 540	7 440	
LN26	Sal av aksjer og andelar	0	0	206	-206	0	0	0	0	
LN27	Mottokne avdrag på utlån	2 815	2 200	2 200	0	2 200	2 200	2 200	0	
LN28	Overført frå driftsrekneskap	18	200	200	0	200	200	200	0	
LN31	Bruk av bundne driftsfond	608	5 660	1 040	550	1 590	0	2 500	0	
LN32	Bruk av ubundne investeringsfond	12 304	15 858	14 126	-7 475	6 651	7 500	8 000	0	
LN33	Bruk av bundne investeringsfond	0	1 720	780	9 195	9 975	28 725	300	0	
LN34	Sum finansiering	Q	110 158	262 157	198 590	-42 334	156 256	107 040	34 740	7 440
LN35	Udekkja/udisponert	R=P-Q	0	0	0	0	0	0	0	0

### Kommentar til investeringsbudsjettet:

Det er få faste postar i investeringsbudsjettet. Det meste avheng av kva investeringsprosjekt som skal gjennomførast i dei ulike åra, og det er store svingingar frå år til år.

**Investeringsinntektene (LN08)** er på 51,7 mnok, 29,8 mnok høgare enn justert budsjett i 2018.

LN01 – Auken på 20,5 mnok er sal av industriområde Sandvenhagen(20) og ny lastebil og ttraktor på teknisk (0,5). I tillegg er generelt budsjett til kjøp av bustad på 1,1 mnok vidareført frå 2018.

LN02 – Det er ikkje budsjetttert med andre salsinntekter i 2019

LN03 – Det er ingen budsjetterte refusjonar i budsjett 2019.

LN04 – Kompensasjon for meirverdiavgift er knytt til mange ulike prosjekt. Beløpet er auka med 7,3 mnok i forhold til justert budsjett 2018.

LN06 – Fleire prosjekt med overføring frå fylket medfører ein auke på 3,3 mnok. Eit prosjekt som vert avslutta i 2018 var finansiert delvis med gåver på 0,2 mnok, dermed vert overføringar tilsvarende redusert i 2019.

**Investeringsutgiftene (LN16)** er på 172,2 mnok, 32,8 mnok lågare enn justert budsjett for 2018. Det er fleire store prosjekt som er ferdige i 2018, men det er og ein del nye prosjekt som har kome til. Særleg innan VA. Sjå vedlagt prosjektoversikt.

LN09 og LN10 – Det er budsjettert med 3,5 mnok av investeringsrammene til egne tilsette til projekt arbeid.

LN11 og LN12 – Det er budsjettert med eit kjøp av tenester på totalt 144,5 mnok, 39,6 mnok mindre enn i 2018.

LN13 – Det er budsjettert med 23,8 mnok i mva.kompensasjon (motpost til LN04).

**Sum finanstransaksjonar (LN23)** er på 35,7 mnok, 20,3 mnok høgare enn justert budsjettet for 2018.

LN17 – Det er budsjettert med 2,5 mnok i avdrag på Husbanklån, likt som i 2018.

LN18 – Det er budsjettert med eit utlån av Husbanklån på 10 mnok, likt som i 2018.

LN19 – Kjøp av aksjar er budsjettert med 2,5 mnok til eigenkapitalinnskot i KLP og 0,5 til Hardangertunell.

LN21 – Det er avsett 20 mnok til ubundne investeringsfond. Avsetninga er inntekter på sal av industriområde i Sandvenhagen.

LN22 – Avsetning til bundne fond på 0,2 mnok gjeld fondsrente.

**Sum finansiering (LN34)** er budsjettert med 156,3 mnok, 42,3 mnok mindre enn justert budsjett for 2018.

LN25 – Det er budsjettert med 125,6 mnok i bruk av lån til finansiering av ulike prosjekt og 10 mnok til Husbanklån.

LN26 – Det er ikkje budsjettert med sal av aksjer i 2019.

LN27 – Det er lagt inn 2,2 mnok i avdrag på Husbanklån.

LN28 – Det er budsjettert med 0,2 mnok frå driftsrekneskapen til stryking av bundne investeringsfond.

LN31 – Budsjettert bruk av bundne driftsfond i 2019 er på 1,6 mnok. Prosjekta det gjeld er Dagsenter Strandebarm (0,6), Utfylling i sjø (0,2), Opparbeiding av parkering (0,8) og Samlokalisering vgs (0,1).

LN32 – På ubundne investeringsfond er det budsjettert bruk på 6,6 mnok. Fondsmidlane skal brukast på eigenkapital KLP (2,5), kjøp av eventuelle bustader(0,1), Hardangertunell (0,5), Veg Sandvenhagen/Sæland (2,1) og Utleigebustad (0,5).

LN33 – Det er budsjettert med 10 mnok i bruk av bundne investeringsfond til utbygging av Strandebarmheimen (9,5), Husbanklån (0,3) og Tilfluktsrom/arkiv (0,2).

## 5.2.1 Budsjettskjema 2 A

SKJEMA 2A (i 1000 kr)	Regnskap 2017	Budsjett	Budsjett	Endring 2019-2018	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
		2018 oppheveleg	2018 justert		2019	2020	2021	2022
1. Investert anleggsmiddel	110 984	273 074	205 035	-32 792	172 243	118 050	24 400	9 175
2. Utlån og aksjar	7 594	10 000	10 000	0	10 000	10 000	10 000	0
3. Kjøp av aksjar og andelar	2 308	3 000	2 500	500	3 000	2 500	2 500	0
4. Avdrag på lån	2 382	2 500	2 500	0	2 500	2 500	2 500	0
5. Dekning av tidlegare års udekk								
6. Avsetningar	8 620	200	406	19 794	20 200	200	200	0
<b>7. Årets finansieringsbehov</b>	<b>131 888</b>	<b>288 774</b>	<b>220 441</b>	<b>-12 498</b>	<b>207 943</b>	<b>133 250</b>	<b>39 600</b>	<b>9 175</b>
8. Finansiert slik:								
9. Bruk av lånemidlar	-94 413	-236 519	-180 037	44 398	-135 639	-68 415	-21 540	-7 440
10. Inntekter frå sal av anleggsmiddel	-4 050	-1 100	-1 306	-20 244	-21 550	-4 100	-1 100	0
11. Tilskot til investeringar	-4 527	-3 000	-3 220	-3 080	-6 300	0	0	0
12. Kompensasjon for meirverdiavgift	-11 958	-22 518	-16 531	-7 306	-23 838	-22 110	-3 760	-1 735
13. Mottekne avdrag på lån og refusjonar	-2 868	-2 200	-3 200	1 000	-2 200	-2 200	-2 200	0
14. Andre inntekter	-1 143	0	0	0	0	0	0	0
<b>15. Sum ekstern finansiering</b>	<b>-118 957</b>	<b>-265 336</b>	<b>-204 295</b>	<b>14 768</b>	<b>-189 527</b>	<b>-96 825</b>	<b>-28 600</b>	<b>-9 175</b>
16. Overført frå driftsrekneskapet	-18	-200	-200	0	-200	-200	-200	0
17. Bruk av tidlegare års udisponert								
18. Bruk av avsetningar	-12 913	-23 238	-15 946	-2 270	-18 216	-36 225	-10 800	0
<b>19. Sum finansiering</b>	<b>-12 930</b>	<b>-23 438</b>	<b>-16 146</b>	<b>-2 270</b>	<b>-18 416</b>	<b>-36 425</b>	<b>-11 000</b>	<b>0</b>
<b>20. Udekk(+)/ udisponert(-)</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

## 5.2.2 Budsjettskjema 2B

Prosjekt	2018		2018		2019	2020	2021	2022
	Rekneskap 2017	oppheleg budsjett	justert Budsjett	Endring 2019-2018				
Nye investeringsprosjekt	0	0	0	14 700	14 700	1 875	1 875	1 875
P61190 0* Fornying av bilpark, teknisk eining	0	0	0	1 875	1 875	0	0	0
P61191 0* Ny lastebil til teknisk drift	0	0	0	1 500	1 500	0	0	0
P61192 0* Ny traktor til teknisk drift	0	0	0	875	875	0	0	0
P61194 0* Rassikringstiltak	0	0	0	1 875	1 875	1 875	1 875	1 875
P61195 0* Trafikksikring for trygge skuleveggar, del II	0	0	0	4 750	4 750	0	0	0
P61196 0* Trykkaukestasjon Løyning i Øystese	0	0	0	1 200	1 200	0	0	0
P61197 0* VA-sanering ved rådhuset/Norheimsund skule	0	0	0	1 000	1 000	0	0	0
P61198 0* VA-sanering i Skårdalsvegen i Øystese	0	0	0	500	500	0	0	0
P61199 0* Oppgradering av kommunale kaiar	0	0	0	625	625	0	0	0
P91190 0* Norheimsund skule - uteområde	0	0	0	500	500	0	0	0

Prosjekt	2018		2018		2019	2020	2021	2022
	Rekneskap 2017	oppheleg budsjett	justert Budsjett	Endring 2019-2018				
Investeringar utan prosjekt	21 779	17 325	17 531	-206	17 325	17 325	17 325	0
I17200 Eigenkapital KLP	2 258	2 500	2 500	0	2 500	2 500	2 500	0
I19090 Andre investeringar	2 925	200	406	-206	200	200	200	0
I26500 Bustader	6 188	2 125	2 125	0	2 125	2 125	2 125	0
I28300 Husbanklån	10 409	12 500	12 500	0	12 500	12 500	12 500	0

Prosjekt	2018		2018		2019	2020	2021	2022
	Rekneskap 2017	oppheleg budsjett	justert Budsjett	Endring 2019-2018				
VA-prosjekt	16 928	138 738	96 237	-42 209	54 028	5 100	3 600	500
P60153 0* Ny vassleidning, Fosse	0	2 200	0	2 200	2 200	0	0	0
P60159 0* VA-leidning Kvammapakken (Øystese sentr. - Stronde)	1 290	6 000	5 650	-5 300	350	0	0	0
P60185 0* Oppgradering av VA-leidningskart	0	1 000	0	2 000	2 000	1 000	0	0
P60186 0* Ombygging og ny barriere Strandebarm vassverk	0	1 650	0	1 650	1 650	0	0	0
P60187 0* Utskifting av hovudvassleidning Skålheim - Mo i Øystese	0	1 200	0	1 200	1 200	0	0	0
P60193 0* Fornying teknisk utstyr VAR 2019	0	0	0	500	500	0	0	0
P60203 0* Fornying teknisk utstyr VAR 2020	0	0	0	0	0	500	0	0
P60212 0* Fornying teknisk utstyr VAR 2021	0	0	0	0	0	0	500	0
P60222 0* Fornying teknisk utstyr VAR 2022	0	0	0	0	0	0	0	500
P61073 0* Ny pumpestasjon P5, Tolo	0	1 818	100	1 618	1 718	0	0	0
P61091 0* Felles slamavskiljar Vikøy	0	1 500	0	1 500	1 500	0	0	0
P61111 0* Oppgradering hovudrenseanlegg avløp	11 336	82 400	74 880	-67 360	7 520	0	0	0
P61113 0* Oppgr. av eksisterande vassverk i Kvam	197	400	400	100	500	500	0	0
P61115 0* Sanering VA Skutlalia	0	2 000	13	1 974	1 987	0	0	0
P61118 0* Reserveforsyning vatn	0	2 000	0	2 000	2 000	0	0	0
P61159 0* VA-pumpestasjon ved Fartøyvernseretret	0	2 000	600	800	1 400	0	0	0
P61161 0* Kloakksanering Ålvik	30	470	9	453	461	0	0	0
P61164 0* VA-sanering Øystese sentrum/vest	3 814	4 500	500	6 500	7 000	0	0	0
P61165 0* Opning av dam på Solhaug	9	4 875	250	4 375	4 625	0	0	0
P61168 0* Sigevatn Tolomarka	9	3 625	3 625	-500	3 125	0	0	0
P61179 0* Sanering VA rør langs Fitjadalen	141	3 700	426	-3 700	-3 274	0	0	0
P61183 0* VA-sanering Norheim del II	103	9 500	4 000	4 000	8 000	0	0	0
P61184 0* Ombygging av Tolo reinseanlegg til pumpestasjon	0	1 500	371	2 257	2 629	0	0	0
P61185 0* Oppgradering av pumpestasjonar i Steinsdalen	0	3 300	3 300	1 650	4 950	0	0	0
P61186 0* Oppgradering av kummar i heradet - avlaup	0	600	600	-600	0	600	600	0
P61187 0* Oppgradering av kummar i heradet - vatn	0	1 500	1 500	-1 500	0	1 500	1 500	0
P61188 0* Oppgradering av reduksjonskummar	0	1 000	13	1 974	1 987	1 000	1 000	0

Prosjekt	2018		2018		2019	2020	2021	2022
	Rekneskap 2017	opphaveleg budsjett	justert Budsjett	Endring 2019-2018				
<b>Aktive investeringsprosjekt</b>	<b>6 817</b>	<b>69 085</b>	<b>34 599</b>	<b>86 166</b>	<b>120 765</b>	<b>108 950</b>	<b>16 800</b>	<b>6 800</b>
P13191 0* IT-investeringar 2019	0	0	0	1 800	1 800	0	0	0
P13201 0* IT-investeringar 2020	0	0	0	0	0	1 800	0	0
P13211 0* IT-investeringar 2021	0	0	0	0	0	0	1 800	0
P13221 0* IT-investeringar 2022	0	0	0	0	0	0	0	1 800
P16152 0* Telefon- og varslingssystem	483	1 250	550	1 400	1 950	1 250	1 250	1 250
P16154 0* PC PLO	39	175	125	-75	50	0	0	0
P16161 0* IKT i skule og barnehage	1 286	2 938	2 938	-375	2 563	1 250	1 250	0
P18133 0* Heilelektronisk arkiv	153	398	398	0	398	0	0	0
P18171 0* Kvalitetssystem	184	338	338	0	338	0	0	0
P19141 0* Hardangerbadet	1 196	19 600	19 600	-19 600	0	0	0	0
P37162 0* Dagsenter Strandebarm	0	750	0	750	750	0	0	0
P60096 0* Komp.midlar veg - Skjering, Bakka	0	3 125	0	0	0	0	3 125	0
P60175 0* Digitalisering og samordning av adm. fagsystem	85	920	233	455	688	0	0	0
P60178 0* Kjøp av branntomt i Øystese	0	0	-50	400	350	0	0	0
P60180 0* Utfylling i sjø - Øystese sentrum	24	1 250	1 070	-890	180	5 000	5 625	0
P60184 0* Offentleg toalett Norheimsund	0	0	0	625	625	0	0	0
P60188 0* Tilfluktsrom/arkivrom	0	580	580	-330	250	0	0	0
P60191 0*Asfaltering 2019	0	0	0	1 875	1 875	0	0	0
P60192 0*Fornyng teknisk utstyr 2019	0	0	0	625	625	0	0	0
P60194 0* Infrastruktur ind.område Sandvenhagen del II	0	0	0	45 000	45 000	0	0	0
P60201 0* Asfaltering 2020	0	0	0	0	0	1 875	0	0
P60202 0* Fornyng teknisk utstyr 2020	0	0	0	0	0	625	0	0
P60210 0* Asfaltering 2021	0	0	0	0	0	0	1 875	0
P60211 0* Fornyng teknisk utstyr 2021	0	0	0	0	0	0	625	0
P60220 0* Asfaltering 2022	0	0	0	0	0	0	0	1 875
P60221 0* Fornyng teknisk utstyr 2022	0	0	0	0	0	0	0	625
P61143 0* Veg Sandvenhagen/Sæland	50	2 988	338	2 312	2 650	0	0	0
P61151 0* Kryss Tolo - Buspareklubben	30	7 450	99	7 252	7 351	0	0	0
P61153 0* Parkering Bjørketeigen	0	1 250	750	-250	500	0	0	0
P61166 0* Utskifting til LED i vegly	1 523	4 125	1 000	2 125	3 125	0	0	0
P61171 0* Rassikring Kjosåsvegen	692	375	0	375	375	0	0	0
P61173 0* Rekkverk kommunale bruer	710	1 250	625	0	625	0	0	0
P61178 0* Oppgradering utomhus ved Tolo omsorgsbustader	347	1 250	1 188	-1 125	63	0	0	0
P61181 0* Oppgradering av bruer ved Steinsdalsfossen	0	1 875	875	-500	375	0	0	0
P61182 0* Opparbeiding av parkering Norheimsund sentrum	0	1 100	500	413	913	0	0	0
P61193 0* Utbygging av Strandebarmheimen	0	0	0	31 350	31 350	95 650	0	0
P62164 0* Utleigebustad - Bergtun	0	288	0	532	532	0	0	0
P62172 0* Oppgradering av brannvarslingsanlegg i komm. bygg	0	625	300	650	950	250	0	0
P62182 0* Modulbustader til ROP	0	1 875	0	1 875	1 875	0	0	0
P62183 0* Ombygging av Tolomarka barnehage	0	3 125	3 125	-2 000	1 125	0	0	0
P62191 0*Oppgradering bygg 2019	0	0	0	1 250	1 250	0	0	0
P62201 0* Oppgradering bygg 2020	0	0	0	0	0	1 250	0	0
P62210 0* Oppgradering bygg 2021	0	0	0	0	0	0	1 250	0
P62220 0* Oppgradering bygg 2022	0	0	0	0	0	0	0	1 250
P65170 0* Forprosjekt KVBR	17	5 188	0	5 188	5 188	0	0	0
P65180 0* Brannstasjon KVBR	0	5 000	0	5 000	5 000	0	0	0
P71184 0* Kvam vgs-samløkaliasjon tenester	0	0	20	60	80	0	0	0



## 6 Framlegg til budsjettvedtak

Kvam heradsstyre vedtek følgjande rammer for budsjett for 2019:

### 1. Økonomiske rammer

- a. Budsjettet for er definert gjennom obligatoriske hovudoversikter for drift og investering. Rådmannen får fullmakt til å fordela driftsramma på tenesteområda i budsjettskjema 1B. Investeringsbudsjettet vert fordelt per investeringsprosjekt i tråd med budsjettskjema 2B.
- b. Avgiftsbudsjett og kommunale gebyr vert vedteke i eiga sak, i samsvar med føresetnader i driftsbudsjettet.
- c. Rådmannen får fullmakt til å fordela lønspott og fellesutgifter på tenesteområda.
- d. Rådmannen får fullmakt til å justera budsjettet som følgje av tekniske endringar som t.d. endringar i KOSTRA-oppsett eller kommunale rekneskapsstandardar.
- e. Rådmannen får fullmakt til å inngå avtalar om kjøp av 5 bustader på inntil 4 mill.kr. per stykk per år. Eventuelle kjøp vert finansiert med lån.
- f. Rådmannen får fullmakt til å bruka opp til 2 mill.kr per krisehending som strakstiltak i eventuelle krisesituasjonar.
- g. Netto inntekter frå heimfalls- og konsesjonskraft utover opprinneleg budsjett, skal setjast av i eit kraftfond (disposisjonsfond).

### 2. Finans- og gjeldsfullmakter

- a. Rådmannen får fullmakt til å oppretthalda trekkrett i kontosystemet til Kvam herad, i tråd med reglement for finans- og gjeldsforvaltning (HST-088/16), vedteke 27.09.2016. Trekkretten skal vera på inntil 40 mill.kr.
- b. Rådmannen får fullmakt til å inngå avtalar om opptak av nye obligasjonslån, sertifikatlån eller andre lån til finansiering av investeringsprosjekt etter kvart som dei vert vedtekne, samt å avtala nærare lånetidspunkt og lånevilkår, og underteikne lånekontraktar.  
Lånebehovet for 2019 er på 125,6 mill.kr med fråtrekk av ubrukte lånemidlar pr. 1.1.2019.
- c. Rådmannen får fullmakt til å inngå avtale med Husbanken om inntil 10,0 mill. kr. i lån til vidare utlån (Startlån).
- d. Rådmannen får fullmakt til å inngå avtalar om refinansiering av eksisterande lån, til å inngå avtale om lånetidspunkt og lånevilkår, samt underteikne lånekontraktar.
- e. Det skal betalast 37,4 mill.kr i avdrag i 2019 på ordinære lån og 2,5 mill.kr i Husbanklån. Rådmannen står fritt til å betala budsjetterte avdrag på dei lån han finn føremålstenleg, uavhengig av opprinneleg vedtak.

### 3. Skatt på eige og inntekt

Skatt på eige og inntekt vil verta utlikna med maksimalsatsane som Stortinget fastset. Avsetnad til skattemargin skal vera på 10%.

#### **4. Eigedomsskatt**

- a. Eigedomsskatt vert utskrive i tråd med forskrift.

#### **5. Sal av heimfalls- og konsesjonskraft**

- a. Rådmann får fullmakt til å selja heimfallskraft (106,7 GWh/år) og konsesjonskraft (60,9 GWh/år) i spotmarknaden. Rådmannen har fullmakt til å inngå faste kontraktar i økonomiplanperioden, i tråd med HST-010/16 – Strategi for sal av kraft

#### **6. Møtegodtgjersla og andre politiske godtgjersler**

- a. Møtegodtgjersla er kr 1.000 i tråd med HST-070/15, «Arbeidsvilkår for folkevalde i Kvam herad 2015-2019»
- b. Godtgjersle til ordførar, varaordførar og leiar for næring, plan og bygg, vert fastsett i tråd med «Arbeidsvilkår for folkevalde i Kvam herad 2015-2019»

#### **7. Busetjing av flyktningar**

- a. Kvam herad skal ta i mot 10 flyktningar. Talet er inklusiv familiegjenforening.

## **7 Vedleggoversikt**

- Søknaads- og tiltakslista
- Prosjektoversikt
- Fondsoversikt
- Kommunebarometer